

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ελληνικό Σωφρονιστικό Σύστημα. Η
προετοιμασία των κρατουμένων στο Κλειστό
Κατάστημα Κράτησης του Αγίου Στεφάνου της
Πάτρας, με σκοπό την κοινωνική τους
επανένταξη»**

ΠΟΛΥΞΕΝΗ Α. ΒΕΡΓΙΝΗ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ Α. ΝΤΟΥΣΚΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΑ Α. ΤΣΑΜΗ

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΖΕΡΒΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Πάτρα , Οκτώβριος 2012

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε κατά αρχήν τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ζέρβα Κωνσταντίνο, Εργαστηριακό Συνεργάτη του Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας, που ανέλαβε την εποπτεία αυτής της πτυχιακής εργασίας. Με την καθοδήγησή του, τις συμβουλές του και το χρόνο που διέθεσε, βοήθησε και εκείνος στο να ολοκληρωθεί η εργασία αυτή.

Επίσης, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον Διευθυντή των φυλακών που μας έδωσε την άδεια να γίνει η έρευνα στο Κλειστό Κατάστημα Κράτησης, Αγίου Στεφάνου Πάτρας.

Ακόμα, όλους όσους μας βοήθησαν με στοιχεία και πληροφορίες καθώς επίσης και τους τροφίμους των Φυλακών Πάτρας που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια που στηρίχτηκε αυτή η πτυχιακή εργασία, καθώς και τον κ. Ζέρβα Κωνσταντίνο ο οποίος εκτός από επόπτης μας, είναι και κοινωνικός λειτουργός στις Φυλακές της Πάτρας ,και μεσολάβησε για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

Η πτυχιακή μας είναι η τελευταία δραστηριότητα που κλείνει έναν κύκλο και μας βοηθάει να τελειοποιήσουμε τις σπουδές μας.

Σημαντική ήταν και η βοήθεια των καθηγητών μας που όλα τα χρόνια μας βοήθησαν και μας τροφοδότησαν με γνώσεις.

Τέλος, το μεγαλύτερο ευχαριστώ θα θέλαμε να το πούμε στους γονείς μας που τόσα χρόνια μας στήριζαν και αγωνιούσαν για την σταδιοδρομία στηρίζοντάς μας συναισθηματικά αλλά και οικονομικά.

ΤΟΥΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΟΛΟΥΣ

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	8
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	8
1.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	9
1.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ.....	11
1.4 ΕΙΔΗ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	16
2.1 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ.....	16
2.2 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	17
2.3 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	20
2.4 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	27
3.1 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΛΕΙΣΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....	27
3.2 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....	28
3.3 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ.....	29
3.4 ΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ.....	30
3.5 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ.....	36
4.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.....	36
4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ.....	38
4.3 ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ.....	39
4.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	42
ΜΕΡΟΣ ΙΙ.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	44

5.1 ΕΙΔΟΣ ΈΡΕΥΝΑΣ.....	44
5.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ/ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	44
5.3 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ.....	44
5.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	45
5.5 ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΈΡΕΥΝΑΣ.....	45
5.6 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	45
5.7 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ/ ΕΡΕΥΝΑΣ/ ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ.....	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εποχή μας η εγκληματικότητα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα λόγω της έξαρσής της με αποτέλεσμα τη διατάραξη της κοινωνικής συνοχής και την πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων. Ο φόβος και η ανασφάλεια που νιώθουν οι πολίτες της κοινωνίας μας κάνουν επιτακτική την ανάγκη για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού από τους αρμόδιους φορείς, οι οποίοι καλούνται να δούνε το πρόβλημα στις διαστάσεις τις πραγματικές και να το αντιμετωπίσουν όσο το δυνατόν καλύτερα.

Για να αντιμετωπιστεί λοιπόν το φαινόμενο της εγκληματικότητας οι κρατικοί φορείς τοποθετούν τους συλληφθέντες στα σωφρονιστικά ιδρύματα τα οποία ιδρύθηκαν ακριβώς για τον σκοπό που ορίζει η ονομασία τους, δηλαδή σκοπός τους είναι να σωφρονίζουν τους εισαχθέντες σε αυτά.

Ο σκοπός της ποινής πρέπει να είναι εναρμονισμένος με την δίκαιη τιμωρία αλλά και τη δεύτερη ευκαιρία. Ο σωφρονισμός του εγκλείστου δε μπορεί να γίνει με εκδικητική ή εκφοβιστική στέρση των δικαιωμάτων του και προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειάς του. Αντιθέτως η κοινωνική άμυνα της πολιτείας γίνεται περισσότερο αποτελεσματική με τη δημιουργία προϋποθέσεων, ώστε ο ίδιος ο έγκλειστος να επανεξετάσει τα κοινωνικά και νομικά όρια της συμπεριφοράς του. Η πολιτεία οφείλει να στοχεύει στην ωρίμανση του ίδιου του κρατουμένου και όχι στην αχρήστευσή του. Όμως πρέπει να τονιστεί ότι τίποτα δε μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη θέληση και κινητοποίηση του ίδιου του κρατουμένου. Το σωφρονιστικό σύστημα απλώς του παρέχει την αναγκαία θεσμική υποστήριξη.

Πέρα από την θεσμική, το σωφρονιστικό σύστημα οφείλει να παρέχει ουσιαστική υποστήριξη στο θέμα της επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία ως νομοταγή και χρήσιμα μέλη της. Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας κρατουμένων ως σημαντικός παράγοντας αναμόρφωσης του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος, δεν έχει αξιοποιηθεί αποτελεσματικά. Στα πλαίσια της αναμόρφωσης του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην οργάνωση της κοινωνικής εργασίας κρατουμένων ως απάντηση στην πολύπλευρη κρίση που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία από τις συνέπειες μιας αναποτελεσματικής σωφρονιστικής πολιτικής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα σωφρονιστικά ιδρύματα έχουν κατασκευαστεί για να σωφρονίζουν τους εγκλείστους. Σκοπός της εργασίας μας είναι να περιγραφούν οι συνθήκες στα καταστήματα κράτησης της χώρας μας και ειδικότερα στο κατάστημα κράτησης του Αγίου Στεφάνου της Πάτρας. Το σημαντικότερο είναι η κοινωνική επανένταξη των εγκλείστων στην κοινωνία και να τους δοθεί μια δεύτερη ευκαιρία για μια φυσιολογική χωρίς διακρίσεις ζωή.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο σωφρονιστικό σύστημα στην Ελλάδα. Πως ξεκίνησε ως νομικός κανόνας και πως συνεχίστηκε στην πορεία των χρόνων. Τι είναι σωφρονιστικό ίδρυμα αλλά και τι είναι σωφρονισμός, καθώς και τα είδη επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά το νομοθετικό πλαίσιο της λειτουργίας της χώρας, τα ανθρώπινα δικαιώματα των κρατουμένων στα σωφρονιστικά ιδρύματα, την ελληνική σωφρονιστική νομοθεσία καθώς και τον Σωφρονιστικό Κώδικα, από πόσα άρθρα αποτελείται και σε τι αναφέρεται το κάθε άρθρο.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρει τα συστήματα φυλάκισης. Συγκεκριμένα αναφέρει το σωφρονιστικό σύστημα κλειστής μεταχείρισης αλλά και το σωφρονιστικό σύστημα ανοιχτής μεταχείρισης. Ακόμα γίνεται λόγος για τα ελληνικά σωφρονιστικά συστήματα, πόσα αλλά και ποια είναι. Ένα υποκεφάλαιο ακόμα μιλάει για την ελληνική σωφρονιστική στατιστική η οποία μετρά τα στατιστικά στοιχεία των ελληνικών φυλακών.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρονται όλα τα σχετικά στοιχεία για την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία μας. Τα χαρακτηριστικά και οι ανάγκες των κρατουμένων είναι μια σημαντική αιτία για την ήπια συνύπαρξη κρατουμένων και κρατικών φορέων. Φυσικά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η υποστήριξη των εγκλείστων από τους θεσμούς κοινωνικής επανένταξης παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη ψυχολογία των κρατουμένων. Τέλος, το κεφάλαιο αναφέρει τον ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας στο σωφρονιστικό σύστημα, πως επιδρά και πόσο βοηθάει τους κρατούμενους γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι κι αυτοί έχουν δικαιώματα όπως όλοι μας.

ABSTRACT

The reformatory institutes have been constructed in order to rehabilitate the enclosed people. The purpose of this paper is to describe the conditions of imprisonment in the reformatory institutes of our country, especially in the reformatory institute of Agios Stefanos, Patras. The most important of all is the social incorporation of all the detained, having in this way a second chance to live a normal life without discriminations.

In the first chapter, the reformatory system is mentioned in a general way. More specifically, how it started legally and its evolution over the years. Moreover, this chapter refers to the meaning of a reformatory institute, the meaning of the chastisement as well as, all the kinds of social control.

The second chapter refers to the legal bounds of the country, the human rights of all the detained, the Greek reformatory legislation and the Reformatory Code, the number of the articles it is constituted of and the references of each article.

In the third chapter the systems of imprisonment are mentioned. More specifically, a description of the reformatory system of close treatment as well as, the reformatory system of open treatment is given. Furthermore, this chapter regards the Greek reformatory systems, the number of them and how many of them exist. Even more, a subchapter mentions the Greek reformatory statistics, which count the statistical data of the Greek prisons.

In the fourth chapter, all the relative elements of the social incorporation of all the prisoners in our society are mentioned. The characteristics and the needs of the detained are important reasons for the mild co-existence of the detained and the state institutions. Of course, the fact that the detained's support of the institutes of social integration is quite important for their psychological condition. Finally, the chapter mentions the crucial role of Social Work in the reformatory system, how it affects them by providing help to the prisoners, because they also have rights like all of us.

Κεφάλαιο 1 ΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Μελέτες αναφέρουν πως το πρώτο σωφρονιστικό σύστημα εμφανίζεται στην αρχαιότητα από το 800π.Χ. έως το 400 π. Χ. . Στην αρχαία Ελλάδα και στην αρχαία Ρώμη, βρίσκουμε την πρώτη περίπτωση όπου η κυβέρνηση αναλαμβάνει την επιβολή ποινικού δικαίου και την παροχή ποινικής τιμωρίας.

Ο όρος σωφρονισμός κάνει την εμφάνισή του για πρώτη φορά στο ελληνικό και ρωμαϊκό δίκαιο, όπου γίνεται αναφορά για την κράτηση εγκληματιών και λοιπών ταραχοποιών στοιχείων της κοινωνίας σαν υπόδικοι με στόχο την απομάκρυνση τους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και το οποίο αποσκοπούσε στην περιθωριοποίηση του εγκλήματος. Επίσης οι φυλακές είναι το μέσο κράτησης των υπόδικων μέχρι να εκτελεστούν.

Οι πρώτες φυλακές εμφανίστηκαν στην αρχαιότητα , ωστόσο τίποτα δεν είναι γνωστό για τον τρόπο ζωής σε αυτές, την διαβίωση των κρατουμένων, την διατροφή τους, ή ακόμα και την αρχιτεκτονική των φυλακών στην εν λόγω εποχή. Η αρχαία Ελλάδα συγκροτείται από πόλεις – κράτη στις οποίες βρίσκουμε διαφορετικά πολιτικά συστήματα και φυλακές.

Από τις πιο γνωστές φυλακές της αρχαιότητας είναι η φυλακή της Marmetime στη Ρώμη , όπου υπάρχει και ο βωμός που γιορτάζεται η φυλάκιση των Αγίων Πέτρου και Παύλου. Η φυλακή χτίστηκε γύρω στο 640 π. Χ. με 616π.Χ. από τον Ancous Marcius, βασιλιά της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Υψηλής σημασίας πρόσωπα κρατήθηκαν σε αυτή τη φυλακή. Από τις πιο γνωστές περιπτώσεις ήταν και η κράτηση των μελών μιας συνομοσίας το 63π.Χ. πριν από την εκτέλεσή τους, όπου κατηγορούνταν για την υποτιθέμενη πλοκή τους για την ανατροπή της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ωστόσο δεν είναι γνωστό πότε η φυλακή τέθηκε εκτός λειτουργίας μόνιμα. Αλλά η περιοχή χρησιμοποιείται για τη χριστιανική λατρεία από τους μεσαιωνικούς χρόνους, αφού στη φυλακή Marmetime υπήρξαν φυλακισμένοι οι Άγιοι Πέτρος και Παύλος, όπως ήδη έχει αναφερθεί.

Το σωφρονιστικό σύστημα και η έννοια του σωφρονισμού στον Μεσαίωνα, πέρασε σε μια άλλη μορφή επηρεασμένο και διοικούμενο από την καθολική εκκλησία, όπου σε πρώιμα στάδια όρισε την έννοια του σωφρονισμού, όπως είναι γνωστή σήμερα. Συγκεκριμένα , μέσα από τη σύνοδο του Bezier, το 1266, όρισαν μέσα από το κανονιστικό δίκαιο τον σωφρονισμό ως την τιμωρία ενός αμαρτωλού για να επανέλθει στον ίδιο δρόμο μέσω της περισυλλογής και της επικοινωνίας του με το Θεό και μέσα από την απομόνωση του για την υπόλοιπη κοινωνία. Γενικά για τους καθολικούς ο σωφρονισμός ήταν μια διαδικασία εξυγίανσης του αμαρτωλού και της εσωτερικής κάθαρσής του.

Πολύ γνωστή φυλακή αν και χρησιμοποιήθηκε περισσότερο για την κράτηση πολιτικών προσώπων και διασημοτήτων, ήταν ο πύργος του Λονδίνου. Αρχικά κατασκευάστηκε το 1066μ.Χ. περίπου από τον Γουλιέλμο τον κατακτητή και αρχικά

χρησιμοποιούταν σαν φρούριο στην αρχή της Νορμανδικής κατάκτησης της Αγγλίας. Ξεκίνησε σαν φυλακή το 1100μ.Χ. και σε αυτόν εγκλείστηκαν πολλοί βασιλείς , πρίγκιπες, ευγενείς και άλλοι διάσημοι της ιστορίας.

Στη Γαλλία είναι χαρακτηριστική η φυλακή της Βαστίλης. Χτίστηκε κατά τη διάρκεια του εκατονταετούς πολέμου (Πλανταγενέτων- Ουγετόνων) Αγγλίας Γαλλίας το 1370 από τον Ούγκο Μπρίο και στην αρχή ήταν ένα φρούριο με 8 πύργους. Στη βασιλεία του Κάρολου ΣΤ' (1380- 1422) χρησιμοποιήθηκε ως τόπος κράτησης. Σε πραγματική φυλακή τη μετέτρεψε ο Καρδινάλιος Riselie και από τότε έχει διατηρήσει αριστοκρατικό χαρακτήρα. Είχε τη δυνατότητα να στεγάσει 42 κρατούμενους, οι οποίοι διέμεναν σε ξεχωριστά κελιά και ήταν ως επί το πλείστον μόνο ευγενής και συνωμότες, κατά της κρατικής και θρησκευτικής εξουσίας. Λόγω του ότι ο λαός έβλεπε το κτίριο αυτό σαν σύμβολο της αυθαιρεσίας και της καταπίεσης το κατέλαβε στις 14 Ιουλίου 1789 κατά τη διάρκεια της Γαλλικής επανάστασης. Όμως ο διοικητής Λονέ διέταξε να πυροβολήσουν το εξαγριωμένο πλήθος και στη μάχη που ακολούθησε σκοτώθηκαν περίπου 100 άτομα. Οι φυλακισμένοι ελευθερώθηκαν. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού που έχει σημαδέψει τον γαλλικό λαό η ημερομηνία της πτώσης της Βαστίλης, καθιερώθηκε από το 1880 σαν ημέρα εθνικής εορτής για τους γάλλους.

Αξίζει δε να σημειωθεί ότι το 1698 κρατήθηκε στη φυλακή της Βαστίλης και μια από τις πιο τραγικές και μυστηριώδεις φιγούρες της ιστορίας: Ο άνθρωπος με το Σιδηρούδι Προσωπείο όπου μεταφέρθηκε εκεί από το Saint Mars, που είναι ίσως ο πιο γνωστός φυλακισμένος όλων των εποχών (Ακαδημία Επιστημών,).

Όσον αφορά την κατάσταση στη χώρα μας σχετικά με τα σωφρονιστικά ιδρύματα η περίοδος μετά την απελευθέρωση μας από τον τουρκικό ζυγό δεν ήταν εύκολη καθώς βγήκαμε από μια μακριά περίοδο υποδούλωσης. Πλέον τα ενετικά φρούρια, τα τουρκικά κτίσματα και τα παλιά κατοικούμενα σπίτια από Τούρκους αποτελούσαν τις νέες φυλακές στις οποίες κρατούνταν οι τότε κρατούμενοι. Σαφέστατα υπήρξε μεγάλη βελτίωση σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης αλλά τα προβλήματα δεν έπαυαν να υπάρχουν, τόσο στον τομέα του οικονομικού παράγοντα όσο και στο μειωμένο κοινωνικό ενδιαφέρον που έδειχνε το κράτος το οποίο αφενός ήθελε να δείχνει στους πολίτες του ότι ενδιαφέρεται πραγματικά για αυτούς και αφετέρου στα υπόλοιπα κράτη ότι δεν υστερεί σε τίποτα από τα υπόλοιπα σε επίπεδο νομοθετικών ρυθμίσεων (Λαμπροπούλου, 1994:224).

1.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Σωφρονιστική επιστήμη ή απλά Σωφρονιστική ονομάζεται εκείνος ο ειδικότερος εγκληματολογικός κλάδος, ο οποίος ερευνά, μελετά κι επιδιώκει τη βελτίωση της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος, ως επιμέρους τμήματος του ευρύτερου μηχανισμού της ποινικής δικαιοσύνης (Αλεξιάδης, 2001:1). Σωφρονιστικό ίδρυμα: ποινικό ίδρυμα που τηρείται από την κυβέρνηση (<http://el.w3dictionary.org/index>).

Η οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα βασίζεται στις γενικές αρχές του Συντάγματος, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους , τα προεδρικά διατάγματα καθώς και τις κανονιστικές πράξεις με εξουσιοδότησή τους βασισμένες φυσικά στον Σωφρονιστικό Κώδικα. Οι γενικές αρχές αφορούν τους κανόνες εκτέλεσης των ποινών και μέτρων ασφάλειας κατά της ελευθερίας, όπως αυτές επιβάλλονται από τα αρμόδια

Δικαστήρια και τη μεταχείριση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Απαραβίαστες αρχές στην εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων αποτελούν η νομιμότητα και η ισότητα στην μεταχείριση των κρατουμένων, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των κρατουμένων που τους αναγνωρίζει ο νόμος και η έννομη προστασία τους. Στον προαναφερθέντα Σωφρονιστικό Κώδικα περιγράφονται τα όργανα της άσκησης της σωφρονιστικής πολιτικής που είναι το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών, η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών και τα Συμβούλια της Φυλακής. Επίσης καθορίζονται οι κατηγορίες των κρατουμένων και των καταστημάτων κράτησης, ο τρόπος μεταγωγής σε αυτά και η διαβίωσή τους, η εφαρμογή προγραμμάτων και η διάθεση του ελεύθερου χρόνου τους, η εργασιακή τους κατάσταση, ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής λόγω εργασίας και επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Στον ίδιο Κώδικα περιγράφονται οι εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών, τα μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία των καταστημάτων, ο τρόπος μεταγωγών των κρατουμένων, ο τρόπος λήξης των ποινών, η μετασωφρονιστική μέριμνα, η εποπτεία της εφαρμογής του και τα όργανα που την ασκούν. Η εποπτεία της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος ασκείται από τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου και τις υπαγόμενες σε αυτή Διευθύνσεις:

- α) Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων
- β) Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων

γ) Λειτουργία Ειδικών Θεραπευτικών Καταστημάτων

δ) Επιθεώρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων και

ε) Εξωτερικής Φρούρησης Φυλακών και λοιπών Καταστημάτων

www.ministryofjustice.gr.

Κατά την διακομματική κοινοβουλευτική επιτροπή που συστάθηκε για την εξέταση του Σωφρονιστικού συστήματος της χώρας και των συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων θεωρείται ότι το σωφρονιστικό σύστημα μιας χώρας απεικονίζει το πραγματικό πολιτιστικό επίπεδο της κοινωνίας της εφόσον δείχνει με αλάνθαστο, θα μπορούσε να θεωρηθεί, τρόπο, τον βαθμό ενδιαφέροντος αυτής της κοινωνίας προς όσους έχουν κατ' εξοχήν την ανάγκη και τη συμπαράσταση της (Κουράκης & Φαρσεδάκης, 1994).

Ωστόσο, πρέπει να ειπωθεί ότι είναι πολύ σημαντικό το σωφρονιστικό μας σύστημα να φτάσει σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο που να μπορεί να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των φυλακισμένων. Η πραγματοποίηση του στόχου αυτού, πέρα από την καθαρά ηθική και συνταγματική- κοινωνικοπρονοιακή της πλευρά, έχει και ουσιαστικό, πρακτικό ενδιαφέρον, δεδομένου ότι με την ελαχιστοποίηση των μειονεκτημάτων της φυλακής επάνω στους κρατουμένους και τη βελτίωση της λειτουργίας της, οι εν λόγω κρατούμενοι θα παύσουν να εξαρτώνται σαν προσωπικότητες και επομένως θα μπορέσουν με μεγαλύτερες πιθανότητες, μετά την έκτιση της ποινής τους, να ενταχθούν ενεργά κι εποικοδομητικά στο κοινωνικό σύνολο. Για αυτόν τον λόγο επιβάλλεται ανεξάρτητα από την εκάστοτε δημοσιονομική πολιτική, να γίνονται όλες οι απαραίτητες δαπάνες για τη βελτίωση του σωφρονιστικού μας συστήματος με την ευρύτερη του έννοια, αφού οι δαπάνες αυτές ασφαλώς αντισταθμίζονται με το παραπάνω από το όφελος που θα έχει η κοινωνία μας μακροπρόθεσμα με τη μείωση της εγκληματικότητας.

Είναι ευρέως γνωστό ότι τα Καταστήματα Κράτησης της χώρας παρουσιάζουν πολλά προβλήματα κι ελλείψεις ως προς τη λειτουργία τους. Βασικές αρχές για τη δυσλειτουργία τους είναι ο υπερπληθυσμός σε αυτές και η έλλειψη υποδομών. Η χώρα μας διαθέτει συνολικά 25 φυλακές, οι 21 είναι κλειστού τύπου ενώ οι 4 είναι αγροτικές.

Ένα πολύ κύριο θέμα που αφορά το Σωφρονιστικό σύστημα είναι το κατά πόσο θεωρείται σωφρονιστικό. Η κύρια άποψη που επικρατεί είναι ότι το Σωφρονιστικό σύστημα υφίσταται, όχι όμως με την έννοια του σωφρονισμού, με τη βελτίωση, δηλαδή, της συμπεριφοράς των κρατουμένων και της μετάνοιας για τα αδικήματα που διέπραξαν αλλά με την έννοια της φύλαξης των κρατουμένων σε ένα κτίριο με ακατάλληλες συνθήκες ζωής για αυτούς. Βασικοί λόγοι για αυτήν την κατάσταση που έχει επικρατήσει θεωρούνται η έλλειψη εκπαίδευσης των σωφρονιστικών υπαλλήλων όπως και η έλλειψη προσωπικού αλλά κυρίως η έλλειψη της κρατικής στήριξης για δημιουργία σωφρονιστικών προγραμμάτων αφού το οικονομικό κόστος είναι αρκετά μεγάλο και δεν μπορεί να καλυφθεί πάντοτε από τον εκάστοτε κρατικό προϋπολογισμό.

Όσο τα Καταστήματα Κράτησης "πάσχουν" από βασικά προβλήματα, τα οποία αναστέλλουν την εύρυθμη λειτουργία τους. Σημαντικό εμπόδιο για την άσκηση οποιασδήποτε σωφρονιστικής πολιτικής μέσα στη φυλακή είναι η αδυναμία του διαχωρισμού των κρατουμένων, καθώς από διάφορες έρευνες έχουν προκύψει ότι η τοποθέτηση των κρατουμένων στα κελιά γίνεται ανεξαρτήτως της ηλικίας τους και των ειδών των αδικημάτων. Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο να συγκρατούνται στο ίδιο κελί ανήλικοι κι ενήλικες, κρατούμενοι για ποινικά αδικήματα με βαρυποινίτες και με άτομα που απλά δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να εξαγοράσουν την ποινή τους. Διαδεδομένη είναι επίσης η άποψη ότι στον Κορυδαλλό υπάρχουν ομοφυλόφιλοι και κρατούμενοι οι οποίοι είναι εξαρτημένοι από ουσίες οι οποίοι απέκτησαν τις συγκεκριμένες ιδιότητες μέσα στη φυλακή. Φόβοι βέβαια υπάρχουν και για τη μετάδοση ασθενειών εφόσον στα ίδια κελιά κρατούνται τοξικομανείς, φορείς διαφόρων ασθενειών καθώς στα νοσοκομεία είναι πολύ δύσκολο να εξασφαλιστεί ειδικός χώρος για αυτά τα άτομα. Σημαντικό δε είναι να ειπωθεί ότι οι κρατούμενοι δεν υποβάλλονται σε καμία ιατρική εξέταση για μεταδοτικές ασθένειες ή AIDS ενώ το ενδιαφέρον της πολιτείας για τα άτομα που είναι εξαρτημένα από ναρκωτικές και άλλες ουσίες είναι μηδαμινό. Όπως λοιπόν είναι λογικό πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τον διαχωρισμό των τοξικομανών κρατουμένων από τους ψυχασθενείς.

1.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ

Σωφρονισμός: το να σωφρονίζει κανείς (κάποιον), καθώς και το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιεί κανείς προκειμένου να το επιτύχει: μέθοδοι/ τρόποι σωφρονισμού || ο ~ του παιδιού (Μπαμπινιώτης, 2002).

Σωφρονισμός: βελτίωση της διαγωγής ενός ατόμου που έχει διαπράξει κάποιο αδίκημα, με επιβολή κάποιας ποινής και συνηθέστερα με στέρηση της ελευθερίας του: Σκοπός της φυλάκισης είναι ο σωφρονισμός του εγκληματία (<http://el.wiktionary.org/wiki>).

Ένα πολύ σημαντικό ακόμα θέμα που συμβαίνει στα καταστήματα αφορά τα δικαιώματα των κρατουμένων. Όσον αφορά τα κοινωνικά τους δικαιώματα είναι σωστό να ειπωθεί ότι όταν ο κρατούμενος εργάζεται δεν αμείβεται και δεν ασφαρίζεται πάντα. Οι οικογένειες των έγκλειστων στιγματίζονται πολλές φορές και βιώνουν τη δική τους περιθωριοποίηση. Τα συνταγματικά τους δικαιώματα είναι πολύ περιορισμένα. Πολλές

φορές οι συνθήκες επικοινωνίας με τους δικούς τους ανθρώπους είναι εντελώς ακατάλληλες και είναι κάτι που ο ισχύων κώδικας θεωρεί την επικοινωνία των εγκλείστων με το περιβάλλον τους ότι είναι ζωτικής σημασίας για αυτούς. Θα ήταν καλό να υιοθετηθούν εναλλακτικοί τρόποι έκτισης της ποινής τους όπως η ημιλευθερία ή η τοποθέτησή τους σε φυλακές κοντά στις οικογένειες τους για να μη νιώθουν εντελώς αποκομμένοι και περιθωριοποιημένοι από τις οικογένειες τους. Έχει επίσης αναφερθεί η ύπαρξη διαφορετικής μεταχείρισης και η παροχή προνομίων σε κρατούμενους οι οποίοι προέρχονται από ένα πλέγμα τοπικιστικών και συγγενικών ή άλλων σχέσεων καθώς και η ύπαρξη «νονών» που επιβάλλονται και ρυθμίζουν τη ζωή των εγκλείστων στα σωφρονιστικά ιδρύματα. Στο πολύ κρίσιμο θέμα των πειθαρχικών ποινών η Κοινοβουλευτική Επιτροπή που ερεύνησε τις συνθήκες ζωής των εγκλείστων στις φυλακές εξέτασε το πρόβλημα της επιβολής των πειθαρχικών ποινών στους φυλακισμένους και έθεσε το ζήτημα της επιβολής κάποιου άλλου είδους κυρώσεων καθώς παρατηρήθηκε ότι οι πειθαρχικές ποινές προκαλούσαν μεγάλα προβλήματα και όξυναν τη βία. Οι κυρώσεις που προτείνονται είναι η επιβολή κάποιου προστίμου ή η στέρηση κάποιων δικαιωμάτων του κρατούμενου. Σε καμία περίπτωση όμως δεν θεωρείται καλό ο περιορισμός μέσα στο κελί ή η απαγόρευση του επισκεπτηρίου ή ο έλεγχος της αλληλογραφίας τους καθώς κάτι τέτοιο μόνο περισσότερο αποκλεισμό και περιθωριοποίηση θα έφερνε στους εγκλείστους. Το θέμα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατούμενων είναι εξίσου σοβαρό και ίσως το σπουδαιότερο όλων καθώς οι συνθήκες διαβίωσης μέσα στα κελιά τους είναι ακατάλληλες και απάνθρωπες πολλές φορές. Τα προβλήματα που αξίζουν να αναφερθούν περισσότερο είναι η συγκέντρωση πολλών κρατούμενων σε ένα κελί, η έλλειψη άθλησης και η έλλειψη καθημερινής υγιεινής των εγκλείστων, ακόμα η παραμονή τους σε καταστάματα που είναι μακριά από το οικογενειακό τους περιβάλλον, πόσο πιο δύσκολο είναι αυτό όταν οι έγκλειστοι είναι ανήλικοι, ακόμα η έλλειψη βιβλίων και δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να απασχολούν το μυαλό τους αλλά και να σωφρονίσουν πραγματικά τους ανθρώπους αυτούς αποτρέποντας τους έτσι από το να αισθάνονται απόβλητα όντα δίχως κίνητρα για ζωή. Πέρα όμως από τα προβλήματα της υγιεινής των κρατούμενων τα οποία φυσικά προκύπτουν από τις πολύ άσχημες συνθήκες διαβίωσης απορρέει και το πρόβλημα της ιατρικής τους περίθαλψης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το νοσοκομείο των φυλακών του Κορυδαλλού λειτουργεί περισσότερο σαν Σταθμός Πρώτων Βοηθειών λόγω της έλλειψης των γιατρών και του προσωπικού που θα έπρεπε να το απαρτίζει. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν τα οποία δόθηκαν από τον Γ. Μαρινάρο, τον πρώην Διευθυντή Νοσοκομείου Φυλακών Κορυδαλλού το Νοσοκομείο λειτουργεί με 3 μόνιμους γιατρούς εκ των οποίων οι 2 είναι παθολόγοι και ο 1 είναι οδοντίατρος και οι υπόλοιποι γιατροί ειδικοτήτων κατά επίσκεψη οι οποίοι εξετάζουν τους έγκλειστους 2 φορές την εβδομάδα. Λόγω λοιπόν των συνθηκών αυτών το Νοσοκομείο δεν μπορεί να λειτουργήσει βάσει της ιατρικής υποδομής με αποτέλεσμα τα περιστατικά των φυλακών Κορυδαλλού να παραπέμπονται σε δημόσια νοσοκομεία. Η κατάσταση αυτή πρέπει να διορθωθεί άμεσα καθώς είναι πολύ πιθανό να χαθούν ανθρώπινες ζωές με αυτόν τον τρόπο. Η πρόσληψη ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού και η επέκταση των κτιριακών εγκαταστάσεων του νοσοκομείου καθώς και η δημιουργία στοιχειωδών ιατρικών μονάδων μέσα στις κυριότερες φυλακές με την ύπαρξη των βασικών ειδικοτήτων των γιατρών (ψυχιάτρων, παθολόγων, οδοντιάτρων) είναι κάτι που πρέπει να γίνει άμεσα ώστε να βελτιωθεί κατά κάποιον τρόπο η κατάσταση αυτή. Το πρόβλημα οξύνεται πολύ περισσότερο για τα ψυχιατρικά περιστατικά και για τις γυναίκες κρατούμενες καθώς ο μοναδικός θάλαμος που διατίθεται στο ψυχιατρείο Κορυδαλλού διατίθεται μόνο για άνδρες κρατούμενους.

Τραγική ωστόσο είναι και η κατάσταση στα Τμήματα Μεταγωγών και στα κρατητήρια αφού είναι βασικό αίτημα η δημιουργία άνετων χώρων στα τμήματα και ο έλεγχος της διασφάλισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των συλληφθέντων.

Το προσωπικό των φυλακών υστερεί τόσο σε ποσοτικό βαθμό όσο και σε ποιοτικό. Συγκεκριμένα από τις 2250 οργανικές θέσεις έχουν καλυφθεί μόνο οι 1750 ενώ υπάρχει μεγάλη έλλειψη από ψυχολόγους, κοινωνιολόγους και εγκληματολόγους. Οι κοινωνικοί λειτουργοί δε είναι ελάχιστοι σε σχέση με τον αριθμό των φυλακισμένων, για παράδειγμα σε αναλογία 1300 κρατούμενων αντιστοιχούν 7 κοινωνικοί λειτουργοί κι έχουν ελάχιστο χρόνο μαζί τους, ενώ η κανονική συνεδρία είναι 45 λεπτά. Το σωστό θα ήταν να προσλαμβάνονται όλο και περισσότεροι κοινωνικοί λειτουργοί ούτως ώστε τα άτομα αυτά να δέχονται στήριξη και να μην αντιμετωπίζονται σαν περιθωριοποιημένα άτομα. Ακόμη οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι δεν έχουν τα κατάλληλα προσόντα για να μπορούν να αντιμετωπίζουν σωστά τους φυλακισμένους, αφού τα προσόντα που χρειάζονται για να προσληφθούν είναι απολυτήριο λυκείου χωρίς να έχουν δεχτεί κάποια εκπαίδευση που θα τους βοηθήσει να ανταποκριθούν στα καθήκοντα τους με τον τρόπο που κανονικά θα έπρεπε.

Σπουδαίο ρόλο στη ζωή των κρατούμενων στη μετασωφρονιστική τους εξέλιξη διαδραματίζει και η επαγγελματική τους κατάσταση. Στατιστικά έχει φανεί ότι οι θέσεις αυτές είναι πολύ περιορισμένες. Από τους 7000 κρατούμενους στις αρχές του 1994 απασχολούνταν οι 2000 περίπου, εκ των οποίων οι 1000 στις αγροτικές φυλακές κι άλλοι 1000 στις κλειστές φυλακές κυρίως για βοηθητικές εργασίες. Έτσι οι υπόλοιποι 5000 κρατούμενοι περίμεναν, χωρίς να ασχολούνται με κάποια εργασία, απλά να εκτίσουν το υπόλοιπο κομμάτι της ποινής τους (Αθανασόπουλος, 1994).

Το φαινόμενο αυτό είναι πολύ λυπηρό αν αναλογιστούμε ότι στο εξωτερικό, στην Ολλανδία συγκεκριμένα, οι βοηθητικές εργασίες ανέρχονται μόλις στο ¼ του συνόλου των εργασιών των κρατούμενων. Το έμπυχο, ανθρώπινο δυναμικό της χώρας μας παραμένει αδρανές την ώρα που κι οι ίδιοι οι κρατούμενοι θα ήθελαν να εργάζονται αρχικά για να ασχολούνται κι εκείνοι με κάτι αλλά και για να νιώθουν χρήσιμοι και να τονώνεται η αυτοπεποίθησή τους εφόσον γνωρίζουμε πόσο δύσκολες είναι οι συνθήκες διαβίωσης μέσα στη φυλακή. Η εργασία τους θα μπορούσε να είναι πολύ χρήσιμη ακόμα και προς όφελος της φυλακής, για παράδειγμα κατά τη γεωργική χρήση 1991-1992 τα καθαρά κέρδη στη φυλακή Τίρυνθας ήταν 12, 3 εκατομμύρια δραχμές (Κουράκης, 2009).

Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι το θέμα της εργασιακής απασχόλησης είναι ακόμα πιο σημαντικό όταν αναφερόμαστε στα άτομα νεαρής ηλικίας τα οποία θα έπρεπε κανονικά να συνδυάζονται με ειδικά προγράμματα επαγγελματικής επιμόρφωσης. Δυστυχώς όμως τέτοια προγράμματα είναι πολύ σπάνια. Γεγονός ωστόσο είναι ότι βρίσκουν μεγάλη ανταπόδοση από τους κρατούμενους ειδικά όταν πρόκειται να αμειφθούν για αυτά. Είναι πολύ σημαντικό να ειπωθεί ότι πέρα από τη ψυχοθεραπευτική λειτουργία της εργασίας των κρατούμενων πρέπει και να εξασφαλίζει μισθό και ασφάλιση στον εργαζόμενο εγκλειστο.

Θα έπρεπε όμως να ληφθούν μέτρα ακόμα και για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού την οποία αντιμετωπίζουν πολλοί κρατούμενοι, είτε εν μέρει είτε ολικά. Όπως ακόμα να τους δίνεται η δυνατότητα να συνεχίζουν με την προοπτική των σπουδών ή και με την εκμάθηση μίας ξένης γλώσσας.

Η συνεισφορά των κρατούμενων στη δημιουργία νέων σωφρονιστικών εγκαταστάσεων αλλά και στην ίδρυση βιοτεχνικών μονάδων θα μπορούσε να ήταν πολύ χρήσιμη και σημαντική. Εκτιμάται ότι θα μπορούσε να αξιοποιηθεί το έμπυχο δυναμικό των φυλακών σε συνεργασία με κρατούμενους μηχανικούς ή και με τις τεχνικές υπηρεσίες του υπουργείου Δικαιοσύνης. Σκοπός της προσπάθειας αυτής θα είναι η δημιουργία νέων σωφρονιστικών εγκαταστάσεων ειδικά στους χώρους των ήδη αγροτικών φυλακών που έχουν τεράστια αναξιοποίητα στρέμματα γης όπως στην Τίρυνθα, στην Κασσαβέτεια Βόλου, στην Κασσάνδρα και στην Αγιά Κρήτης.

1.4 ΕΙΔΗ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ο κοινωνικός έλεγχος αποτελεί συστατικό στοιχείο και κεντρικό ζητούμενο κάθε κοινωνίας (Bergalli & Summer 1997:1). Ανάλογα με τις ιστορικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές παραμέτρους κάθε εποχής, η έννοια του κοινωνικού ελέγχου αποκτά και διαφορετικό περιεχόμενο. Από τις ομαδοποιήσεις των ανθρώπων στην αρχαϊκή εποχή μέχρι τη δημιουργία του παγκόσμιου χωριού, η μορφή του κοινωνικού ελέγχου φαίνεται να καθορίζεται και να διαμορφώνεται βάσει της δομής των κοινωνικών σχέσεων (Horwitz, 1990). Η θεωρητική προσέγγιση, ωστόσο της έννοιας των διαστάσεων του κοινωνικού ελέγχου χρονολογείται, στην αυγή του 20ου αιώνα (Λαμπροπούλου, 1994).

Η έννοια του κοινωνικού ελέγχου, αρχικά είχε ευρύ περιεχόμενο, καθώς είχε συνδεθεί με τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης. Οι άνθρωποι ανέκαθεν, έπρεπε να συνεργάζονται ομαλά και αρμονικά μεταξύ τους έχοντας ως στόχο την επιβίωση και την ικανοποίηση των αναγκών τους. Ωστόσο αναπόφευκτη είναι η διατάραξη της ειρηνικής συνύπαρξης των μελών μιας ομάδας εξαιτίας συγκρούσεων και διαπληκτισμών που προκύπτουν από την ύπαρξη αντιτιθέμενων ατομικών συμφερόντων. Ο ρόλος του κοινωνικού, για τον Emile Durkheim, ελέγχου ήταν να διαμορφώσει μια «συλλογική συνείδηση» που θα οδηγούσε όλα τα άτομα σε μια ομογενοποιημένη συμπεριφορά εξασφαλίζοντας την απαιτούμενη κοινωνική συνοχή (Λαμπροπούλου, 1994).

Η αρχική μορφή με την οποία εμφανίστηκε ο κοινωνικός έλεγχος είχε έναν άτυπο χαρακτήρα. Στα πλαίσια της οικογένειας και της κοινότητας τα προβλήματα που προέκυπταν από την καθημερινή συμβίωση των ανθρώπων, ρυθμιζόνταν και επιλύονταν. Όσο περνούσαν τα χρόνια και η κοινωνία εξελισσόταν οι σύγχρονες συνθήκες ζωής καθιστούσαν αυτό το είδος ελέγχου ανίσχυρο. Η δημιουργία του επίσημου συστήματος κοινωνικού ελέγχου είναι αποτέλεσμα ελλειπούς προστασίας των ατόμων στις νεότερες κοινωνίες. Το εγκληματικό φαινόμενο είναι μία από τις μεγαλύτερες απειλές που αντικατοπτρίζεται στο κάθε κοινωνικό σύστημα. Η διαχείριση και η καταπολέμηση του εγκλήματος αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση και έναν από τους σημαντικότερους λόγους ύπαρξης του κοινωνικού ελέγχου.

Ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος δεν έχει καθορισμένη μορφή. Αποτελεί τμήμα των καθημερινών διαντιδράσεων των ατόμων και συνεπώς δύσκολα μπορεί να τυποποιηθεί και να κατηγοριοποιηθεί (Bergall & Summer 1997:112).

Στο πλαίσιο της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης κάθε άνθρωπος γίνεται αποδέκτης των αποκρυσταλλωμένων κανόνων, προτύπων και αξιών μιας κοινωνίας. Η συμπεριφορά, οι πεποιθήσεις αλλά και η ίδια η ταυτότητα και η προσωπικότητα του ατόμου διαπλάθονται μέσω της επιρροής που ασκούν ο άτυπος έλεγχος, οι κοινωνικοί δεσμοί και οι ανθρώπινες συναναστροφές (Horwitz, 1990), (Λαμπροπούλου 1994).

Η οικογένεια, η θρησκεία, το σχολείο, η γειτονιά, τοπική εξουσία συνέβαλαν, παραδοσιακά, στην ηθική και πνευματική ανάπτυξη του ατόμου αναμένοντας από το τελευταίο την επίδειξη συμβατικής συμπεριφοράς. Μάλιστα, όσο πιο μικρή και ομοιογενής ήταν μια κοινωνία, τόσο πιο αποτελεσματικός ήταν ο έλεγχος που ασκούσαν στο άτομο οι παραπάνω φορείς (Horwitz, 1990).

Ωστόσο, σταδιακά, οι άτυπες μορφές ελέγχου αποδυναμώθηκαν και σε αυτό συνέβαλαν παράγοντες όπως η βιομηχανική επέκταση, η γεωγραφική κινητικότητα, η κοινωνική ετερογένεια και η ανωνυμία των πόλεων. Σε ένα περιβάλλον όπου η συνοχή και η αλληλεγγύη απουσιάζουν, η οικογένεια και οι υπόλοιποι φορείς κοινωνικοποίησης εκπληρώνουν πολύ λιγότερες λειτουργίες. Το άτομο, μέσα από αυτήν την κατάσταση, κι ακολουθώντας το δόγμα του ατομικισμού «δραπετεύει» από το πλέγμα του άτυπου ελέγχου (Bergall & Summer, 1997:15).

Υπό αυτές τις κοινωνικές συνθήκες, η αποτυχία των παραδοσιακών μέσω κοινωνικού ελέγχου να απαντήσουν αποτελεσματικά στην παρέκκλιση, οδήγησε στη δημιουργία νέων στρατηγικών ελέγχου.

Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος συνιστάται από την αντίδραση του κράτους απέναντι στην παρέκκλιση. Η ανάπτυξη κρατικών μηχανισμών και υπηρεσιών ελέγχου ήταν αναγκαία για τον λόγο ότι η εκβιομηχάνιση και η αστικοποίηση δημιούργησαν ευνοϊκές συνθήκες για τη διάπραξη αδικημάτων.

Οι επίσημες πολιτικές παρέμβασης διακρίνονται σε δύο είδη:

α) στις προληπτικές, β) στις κατασταλτικές

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο τομέας της πρόληψης περιλαμβάνει όλα εκείνα τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την αποτροπή των πολιτών από τη διάπραξη παράνομων πράξεων. Το ποινικό δίκαιο, ως φορέας άσκησης του κοινωνικού ελέγχου, εκπληρώνει σημαντικές λειτουργίες. Η απειλή της ποινής λειτουργεί εκφοβιστικά αποτρέποντας τον επίδοξο δράστη από το πέρασμα στην εγκληματική πράξη. Η αμφισβήτηση της θέσης αυτής στηρίζεται στο επιχείρημα του διαπαιδαγωγικού και παραδειγματικού ρόλου που έχει το δίκαιο παρακινώντας το ευρύ κοινωνικό σύνολο σε συμμόρφωση (Λαμπροπούλου, 1994:123-146).

Οι ενέργειες που πραγματοποιούνται σε προληπτικό επίπεδο αφορούν στη βελτίωση εκείνων των κοινωνικών συνθηκών που ευνοούν την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Οι κατασταλτικοί θεσμοί του κράτους ενεργοποιούνται όταν ο άτυπος κοινωνικός έλεγχος είναι ανενεργός και όταν η πρόληψη σε πρωτογενές και δευτερογενές επίπεδο έχει αποτύχει. Οι πρακτικές συλλήψεων της αστυνομίας, οι καταδίκες των δικαστηρίων και ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα συνθέτουν το δίκτυο του επίσημου κοινωνικού ελέγχου (Horwitz, 1990:4).

Η αστυνομία έχει ως στόχο, πέρα από την πρόληψη της εγκληματικής δράσης, την εξιχνίαση των διαπραχθέντων αδικημάτων και τη σύλληψη των υπαίτιων. Ωστόσο, συχνά περιορίζεται μόνο στη διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας (Λαμπροπούλου, 1994:203-207).

Η ποινική δικαιοσύνη είναι ο φορέας ο οποίος είναι αρμόδιος να αποφανθεί για την αθωότητα ή την ενοχή του κατηγορούμενου. Η παραμονή του τελευταίου στο σύστημα

απονομής της δικαιοσύνης συνοδεύεται από μια ακολουθία διαδικασιών που στιγματίζουν τα άτομα. Σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή, η στέρηση της ελευθερίας είναι η πιο αυστηρή κύρωση που μπορεί να απαγγελθεί.

Ο εγκλεισμός στη φυλακή συνιστά μια μορφή εξουδετέρωσης του δράστη καθώς, με την είσοδο του στο σωφρονιστικό κατάστημα, παύει να αποτελεί απειλή για την ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου. Η αναμόρφωση του δράστη ήταν ένας στόχος που ποτέ δεν επιτεύχθηκε. Αντίθετα ο θεσμός της φυλακής δέχτηκε έντονη κριτική για τον ρόλο του στην υποτροπή των κρατουμένων (Χάιδου 2002:47).

Κατά τους Bergalli & Summer, (1997), πρέπει να τονιστεί ότι πρακτικά αυτές οι δύο μορφές δε διαχωρίζονται απόλυτα. Αυτό συμβαίνει γιατί όσο κι αν ο άτυπος έλεγχος έχει αποδυναμωθεί, ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται όλο το επίσημο σύστημα κοινωνικού ελέγχου. Η άγνοια των νόμων δεν εμποδίζει τους ανθρώπους από το να ενεργούν με σύννομο τρόπο, καθώς η αίσθηση τους για το τι είναι σωστό και τι λάθος, τι είναι δίκαιο και τι άδικο, τους καθοδηγεί καθορίζοντας τη συμπεριφορά και τον τρόπο αντίδρασης τους.

Η άγνοια των νόμων χαρακτηρίζει έντονα τη σύγχρονη πραγματικότητα. Οι ποινικοποιήσεις όλο και περισσότερων συμπεριφορών δεν είναι η μοναδική αιτία. Η εξέλιξη της τεχνολογίας παρέχει στους εγκληματίες σύγχρονο εξοπλισμό ο οποίος τους επιτρέπει να συνεχίζουν να διαπράττουν εγκλήματα χωρίς κανένα ηθικό φραγμό.

Κεφάλαιο 2 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ο ισχύων Κώδικας για τη Μεταχείριση των κρατουμένων (νόμος 1851/1989), πέρα από τις σοβαρές νομοτεχνικές του ατέλειες, περιλαμβάνει πολλές διατάξεις οι οποίες θεωρήθηκαν εκτός πραγματικότητας από την αρχή. (για παράδειγμα στο άρθρο 74, η εργασία των κρατουμένων στις φυλακές θα πρέπει να «αμείβεται σύμφωνα με τις διατάξεις εργατικής νομοθεσίας που ισχύει για τους εργαζόμενους γενικά»). Για αυτόν τον λόγο τέθηκαν σε αναστολή συγχρόνως με τη θέση σε ισχύ του εν λόγω νόμου. Το ίδιο είχε συμβεί και με τις διατάξεις του ισχύοντα Κώδικα για την εργασία των κρατουμένων, άρθρο 64 επ. Οι διατάξεις που αφορούσαν τον πρωταρχικής σημασίας θεσμό της ημιελεύθερης διαβίωσης έτυχαν κι αυτές αναστολής. Οι ρυθμίσεις αυτές έχουν άμεση πρακτική σημασία χωρίς την αναδιαμόρφωση και τη θέση τους σε εφαρμογή, οι αντίστοιχοι θεσμοί της εργασίας κρατουμένων και της ημιελεύθερης διαβίωσης δεν μπορούν κατά κανένα τρόπο να λειτουργήσουν με αποτελεσματικότητα. Η κατάρτιση, λοιπόν, και η θέση σε ισχύ συγχρόνων και εξορθολογισμένων σωφρονιστικών κανόνων σίγουρα δεν αποτελεί ματαιοπονία και αντίθετα οδηγεί σε μία ουσιαστική βελτίωση του σωφρονιστικού συστήματος. Από την άποψη αυτή θα ήταν χρήσιμο να ληφθεί υπόψη το Σωφρονιστικό Σχέδιο του 1991 το οποίο δεν αξιοποιήθηκε από την Πολιτεία αν και είχε κριθεί ικανοποιητικό (Κουράκης & Φαρσεδάκης, 1994).

Από τη μελέτη του Σχεδίου αυτού προκύπτει ότι πράγματι επιτυγχάνει τη χρυσή τομή, ώστε οι κρατούμενοι να διαβιώνουν μέσα στις φυλακές ανθρώπινα, αλλά χωρίς να μειώνεται από τον λόγο αυτό η εκφοβιστική δύναμη της ποινής και του ποινικού νόμου, χωρίς δηλαδή οι φυλακές να γίνονται πόλος έλξης για δυσπραγούντες υποψήφιους εγκληματίες.

2.2 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η ελευθερία είναι αναμφίβολα ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά που ο άνθρωπος μπορεί να επιδιώξει. Το να είναι κανείς ελεύθερος ισοδυναμεί με το να είναι άνθρωπος.

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχει επικριθεί ο κλάδος της εγκληματολογίας επειδή φαίνεται να παίρνει πότε- πότε μια διοικητική διάσταση ή επειδή απλώς και μόνο διαχειρίζεται τα προβλήματα της εγκληματικότητας. Ωστόσο όταν δημιουργούνται εκρηκτικές καταστάσεις που καταρρακώνουν την ανθρώπινη αξία ούτε ως άτομα αλλά ούτε ως επιστήμονες πρέπει να σιωπούμε (Σπινέλλη κ.ά. , 1995).

Μόνο και μόνο το «στίβαγμα των ψυχών» στις περισσότερες φυλακές όπου οι κατάδικοι και οι υπόδικοι υπερβαίνουν κατά πολύ τη χωρητικότητα των κελιών, αρκεί για να επιδεινώσει τις ήδη πολλαπλές και βαριές επιπτώσεις στην ψυχική και σωματική υγεία και φυσικά το ανυπολόγιστο κοινωνικό κόστος του εγκλεισμού.

Είναι γεγονός ότι οι φυλακές έχουν μεταβληθεί σε θεσμούς κοινωνικής πειθαρχίας όχι των κακών ανθρώπων αλλά των προβληματικών τάξεων. Η αποτυχία του κοινωνικού κράτους ενισχύει τους ποινικοσωφρονιστικούς μηχανισμούς σε μία λογική διαχείρισης του κοινωνικού περιθωρίου μέσω ενός μεταμοντέρνου ποινικού προνοιακού συστήματος.

Το πρόβλημα των συνθηκών εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών έχει γίνει έντονο εδώ και πολλά χρόνια όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και σε όλα τα εξελιγμένα βιομηχανικά κράτη.

Κύριο θέμα που απασχολεί εδώ και χρόνια τις δυτικές κοινωνίες είναι το θέμα της ασφάλειας της ζωής και της σωματικής τους ακεραιότητας και κατά δεύτερο λόγο η ποιότητα της ζωής. Η ανεπάρκεια των χωρών κράτησης είναι η κύρια αιτία δημιουργίας απάνθρωπων συνθηκών διαβίωσης (Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, 1994).

Το δικαίωμα στην προσωπικότητα αναγνωρίζεται από την ελληνική έννομη τάξη σε κάθε άτομο με τη διάταξη του άρθρου 34 Αστικού Κώδικα, που θεωρεί κάθε άνθρωπο υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Άλλη προϋπόθεση ή περιορισμό για τη γέννηση ή κτίση του δικαιώματος αυτού δε θέτει ο Αστικός Κώδικας πέρα από την ιδιότητα του ανθρώπου.

Την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας κατοχυρώνει το ισχύον Σύνταγμα στο άρθρο 5, παράγραφος 1 για κάθε έλληνα πολίτη ως συμμετοχή στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας με την επιφύλαξη βέβαια των δικαιωμάτων των τρίτων, του Συντάγματος και των χρηστών ηθών. Αλλά και εκτός από αυτή τη γενική αρχή ο Αστικός κώδικας στα άρθρα 57 και 59 προστατεύει την προσωπικότητα από κάθε προσβολή επιτάσσοντας για αυτήν την περίπτωση 1) άρση της προσβολής, 2) παράλειψη της στο μέλλον (άρθρο 57 ΑΚ), 3) χρηματική ικανοποίηση ηθικής βλάβης (άρθρο 59 ΑΚ) και 4) αποζημίωση με τις διατάξεις των αδικοπραξιών, όταν συντρέχουν οι

προϋποθέσεις(άρθρο 57 ΑΚ).Στην τελευταία περίπτωση θα πρέπει να συντρέχουν τα στοιχεία της ΑΚ 914, της παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς του ζημιωθέντος.

Ειδικά για την προσβολή της προσωπικότητας από τον τύπο και την αστική ευθύνη των ζημιωθέντων , το άρθρο 6 ν. 1178/81 υποχρεώνει τα έντυπα να δημοσιεύσουν όλο το κείμενο της απόφασης σε οποιοδήποτε σημείο, όπου δημοσιεύθηκε το προσβλητικό δημοσίευμα και σε πλαίσιο. Μετά την τροποποίηση του άρθρου αυτού από το άρθρο 32 του νόμου 1941/9, όταν πρόκειται για εφημερίδα υποχρεώνεται να καταχωρήσει μόνο περίληψη με τα στοιχειώδη (αριθμό απόφασης, δικαστήριο, όνομα προσβληθέντος, προσβλητικές φράσεις, φύλλο εφημερίδας και ημερομηνία δημοσίευσης), στην ίδια θέση που είχε καταχωρηθεί η αρχή του επιλήψιμου δημοσιεύματος.

Ο φυλακισμένος απολαμβάνει το δικαίωμα στην προσωπικότητά του, όπως και κάθε άλλος πολίτης, σύμφωνα με όσα έχουν εκτεθεί. Σε περίπτωση προσβολής έχει το δικαίωμα των άρθρων 57, 59 του Αστικού Κώδικα και την ειδική προστασία, σε περίπτωση προσβολής από τον τύπο, των νομών 1178/81 και άρθρο 32 του νόμου 1941/91. Ειδικά όμως από τους φυλακισμένους, που έχουν καταδικαστεί για συγκεκριμένα αδικήματα, ο Ποινικός νόμος και ο Αστικός Κώδικας στερούν κάποια δικαιώματα. **A)** ο Ποινικός νόμος με τα άρθρα 93 στερεί από τον φυλακισμένο τα πολιτικά δικαιώματα στις περιπτώσεις των εγκλημάτων που αναφέρει. Η στέρηση είναι σίγουρα προσβλητική της προσωπικότητας του φυλακισμένου και έχει σκοπό να τον κάνει να αισθανθεί την απαξία που το κοινωνικό σύνολο εκφράζει για τα άτομα, τα οποία τελούν αυτά τα εγκλήματα. **B)** Ο Αστικός Κώδικας ειδικότερα με τα άρθρα 128/1700 ΑΚ δημιουργεί ειδική κατηγορία ανίκανων προσώπων, τους νόμιμα απαγορευμένους. Από την τελεσιδικία της απόφασης και μέχρι την έκτιση της ποινής οι φυλακισμένοι για κακούργημα στερούνται τελείως την ικανότητα για δικαιοπραξία, διότι τελούν σε νόμιμη απαγόρευση. Βρίσκονται δηλαδή σε κατάσταση ίδια με εκείνη των δικαστικά απαγορευμένων κι έχουν ανάγκη επιτρόπου, ο οποίος διορίζεται με την ίδια διαδικασία που διορίζεται και ο επίτροπος το ανίκανου ή του ανήλικου(άρθρο 1700 παράγραφος 2α, 1694 επ. ΑΚ) και είναι ο νόμιμος αντιπρόσωπος τους.

Από τις δικαιοπραξίες ο νόμιμα απαγορευμένος είναι ικανός να τελέσει μόνος του το γάμο(1351 β' ΑΚ) και να συντάξει διαθήκη (1719 ΑΚ).(Παπαντωνίου Ερμ. ΑΚ12719 αριθμ. 16 επ. του ίδιου, ΚληρΔ. 1989 παράγραφος 51 σελ.249). Παρότι ο νόμος σιωπά θα πρέπει να του αναγνωριστεί και η ικανότητα να ασκεί ή να δέχεται αγωγές για λύση του γάμου, που υφίσταται ή έχει τελεστεί κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού του στις φυλακές, για την ταυτότητα του νομικού λόγου. Παρότι ο νομοθέτης δεν περιέλαβε σχετική διάταξη, θα πρέπει να γίνει στο σημείο από αυτό δέκτη διορθωτική ερμηνεία του νόμου. Ακόμη μετά την τροποποίηση του ΑΚ από τον νόμο 1329/1983 δε δικαιούται μεν ο ίδιος ο νόμιμα απαγορευμένος να συστήσει γονική παροχή, αυτή όμως μπορεί να συσταθεί από τον επίτροπο του μετά από γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου και άδεια δικαστηρίου(1697 ΑΚ). Όλες οι άλλες δικαιοπραξίες τελούνται από τον επίτροπο με τις προϋποθέσεις του νόμου (Σκορίνη- Παπαρρηγοπούλου, σε Γεωργιάδη Σταθοπούλου ΑΚ 1438 αρ.30).

Ο θεσμός της νόμιμης απαγόρευσης δίκαια έχει χαρακτηριστεί ως αναβίωση του πολιτικού θανάτου, διότι αποστερεί τα πρόσωπα από κάθε ικανότητα σχεδόν, παρότι θεωρείται προστατευτικός του φυλακισμένου, ο οποίος αποκομμένος για χρόνια από την κοινωνική πραγματικότητα δεν είναι σε θέση να φροντίζει τις υποθέσεις του και είναι

δυνατόν να γίνει θύμα εκμετάλλευσης, ενώ με τη νόμιμη αντιπροσώπευση διευκολύνεται στη διαχείριση της περιουσίας του (Παπαζήση, 1987:124).

Εκτός όμως από τις παρεμβάσεις του νομοθέτη στην προσωπικότητα του φυλακισμένου, οι οποίες του στερούν δικαιώματα, που ο νόμος απονέμει κατά τα λοιπά στους πολίτες, υπάρχει και το πραγματικό γεγονός της διαβίωσης του συγκεκριμένου ατόμου στο συγκεκριμένο χώρο της φυλακής ή του αστυνομικού τμήματος, όπου κρατείται ή εκτίει την ποινή του.

Στους χώρους αυτούς κάθε φυλακισμένος έχει το δικαίωμα να γίνεται σεβαστή κατά τα λοιπά η προσωπικότητα του, δηλαδή η διασφάλιση της σωματικής του ακεραιότητας, η υπόληψη του ως ατόμου, η ύπαρξη συνθηκών διαβίωσης, που να μην αποτελούν από μόνες τους προσβολή της προσωπικότητας, όπως παραδείγματος χάριν οι χώροι υγιεινής και διαμονής να είναι καθαροί και να πληρούν τις προϋποθέσεις της λειτουργικότητας τους και άλλα.

Αυτά όλα ανεξάρτητα από το είδος του εγκλήματος, που έχει τελεστεί ή της ποινής που έχει επιβληθεί, και τη νομική κατάσταση του φυλακισμένου (παραδείγματος χάριν περιπτώσεις του Αστικού Κώδικα 1700). Η πραγματικότητα όμως είναι άλλη.

A) Όταν η κράτηση γίνεται στα αστυνομικά τμήματα η κακομεταχείριση των κρατουμένων δεν είναι σπάνια. Συχνά καταγγέλλονται κακομεταχειρίσεις κρατουμένων από τα αστυνομικά όργανα είτε κατά τη σύλληψη είτε κατά την κράτηση. Ειδικά δε κατά τη σύλληψη κάποιες φορές η κακομεταχείριση γίνεται αντιληπτή από τον απλό πολίτη και κατά τη μετάδοση των σχετικών ειδήσεων από την τηλεόραση.

Ιδιαίτερα κακή και σεξιστικά ρατσιστικά είναι η αντιμετώπιση των γυναικών. Σε αντίθεση με τις επιταγές της γαλατικής ευγένειας η κακομεταχείριση των γυναικών φαίνεται να είναι προσφιλή στα αστυνομικά όργανα και δεν περιορίζεται μόνο σε σωματικές κακώσεις, όπως συμβαίνει με τους άνδρες, αλλά εκτείνεται και στο πεδίο της σεξουαλικής παρενόχλησης. Σε κάποιες περιπτώσεις δε φτάνει και στο σημείο της τέλεσης αδικήματος. Η μεταχείριση αυτή ή άλλη παρόμοια δεν έχει άλλο σκοπό από το να προσβάλλει την προσωπικότητα του υπό κράτηση προσώπου αφού η όποια κακή μεταχείριση των προσώπων έχει αντίκτυπο στην προσωπικότητα του (Περιοδικό Φίλοι φυλακισμένων, 1989).

B) Στην περίπτωση των φυλακισμένων τα πράγματα είναι διαφορετικά. Σπανιότερα καταγγέλλονται βιαιοπραγίες κατά των κρατουμένων, είναι όμως γνωστό ότι γίνονται κι αυτό καταγγέλλεται, όταν δοθεί ευκαιρία. Η προσβολή της προσωπικότητας στη φυλακή δεν έρχεται αναγκαστικά και μόνο από το προσωπικό των φυλακών αλλά κι από τους ίδιους τους φυλακισμένους. Χειρότερη από όλες είναι η περίπτωση των ανηλίκων, των ομοφυλοφίλων ή τραβεστί και των τοξικομανών, δηλαδή ευπαθών ατόμων. Οι φυλακισμένοι των πρώτων κατηγοριών είναι, όχι σπάνια, θύματα βιασμού συνηθέστερα των συγκρατούμενων τους. Όσο για τους τοξικομανείς είναι γνωστό ότι η φυλακή δεν αποτελεί εμπόδιο στη διακίνηση των ναρκωτικών. Αλλά και οι κτηριακές συνθήκες των φυλακών με τις τεράστιες ελλείψεις σε θέματα υγιεινής ή διαμονής αποτελούν προσβολή της προσωπικότητας. Κατά καιρούς έχουν καταγγελθεί όχι μόνο από φυλακισμένους αλλά και από εκπροσώπους της εισαγγελικής αρχής οι απαράδεκτες κτηριακές εγκαταστάσεις των φυλακών, η στενότητα των κοιτώνων και είναι γνωστό, ότι έχει γίνει προσφυγή κατά του Ελληνικού Κράτους στο Συμβούλιο της Ευρώπης για το θέμα αυτό που θεωρείται ότι

αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (περιοδικό Φίλοι φυλακισμένων, 1989).

Οι περισσότερες από τις παραβιάσεις της προσωπικότητας, που συμβαίνουν σε βάρος κρατουμένων, δεν καταγγέλλονται από τους ίδιους, εκτός ότι αφορά τα ζητήματα των κτηριακών εγκαταστάσεων που αποτελούν αντικείμενο διεκδικήσεων και όχι ατομικών προσφυγών. Οι άλλες παραβιάσεις συνηθέστερα κυκλοφορούν στο επίπεδο των διαδόσεων και των ψιθύρων, γιατί οι έγκλειστοι λόγω των συνθηκών, των σχέσεων τους με τους φύλακες, τη φυσική τους συνύπαρξη στον ίδιο χώρο και την άσκηση από μέρους του προσωπικού εξουσίας επάνω τους, δεν είναι σε θέση να ασκήσουν εναντίον συγκατούμενων τους δικαιώματα όπως αυτό της προσβολής της προσωπικότητας για ευνόητους λόγους. Όταν τα πράγματα «γίνουν πειστικά», πιο εύκολα εξεγείρονται ή δραπετεύουν, παρά ακούν ειρηνικά μέσα διαμαρτυρίας, όπως η αγωγή προσβολής της προσωπικότητας. Άλλωστε είναι γνωστό, ότι η βία γεννά βία. Για αυτό τα δικαιώματα των άρθρων 57, 59 του Αστικού κώδικα για την άρση της προσβολής, την παράλειψη της στο μέλλον, την ικανοποίηση για ηθική βλάβη ή και αποζημίωση με τι διατάξεις 914 του Αστικού Κώδικα είναι γράμμα κενό με καθαρά θεωρητική αξία που βρίσκεται στη σφαίρα της φαντασίας των θεωρητικών, αλλά χωρίς καμία σχεδόν πρακτική εφαρμογή και για μια φορά ακόμα επιβεβαιώνει ότι η πράξη απέχει από τη θεωρία (Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, 1994).

2.3 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Η Σύγχρονη ελληνική σωφρονιστική νομοθεσία που περιέχεται κυρίως στον Σωφρονιστικό Κώδικα (κυρώθηκε το 1999 με τον νόμο αριθμό 2776) είναι προσανατολισμένη σε ένα πρότυπο ουδετερότητας κατά την εκτέλεση των ποινών. Ο νομοθέτης δε διακηρύσσει πλέον κάποιο συγκεκριμένο στόχο, στον οποίο πρέπει να κατευθύνονται οι σχέσεις μεταξύ της σωφρονιστικής διοίκησης και των κρατουμένων και αρκείται να διευκρινίσει ότι η μεταχείριση των κρατουμένων σημαίνει υπαγωγή αυτών στους κανόνες της εκτέλεσης των ποινών και των δικονομικών προσβολών κατά της προσωπικής τους ελευθερίας. Ωστόσο, το στοιχείο του ωφελιμισμού διατηρείται διακριτικά στο παρασκήνιο, ως άσκηση κρατικής κοινωνική πολιτικής που προσφέρει δυνατότητες για εκπαίδευση, εργασία και συμμετοχή σε προγράμματα σε όποιον κρατούμενο επιθυμεί. Η ωφελιμιστική προσέγγιση έχει εισχωρήσει στην ελληνική έννομη τάξη μέσω του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, (κυρώθηκε με τον Νόμο αριθμό 2462/1997) και ορίζει ότι η μεταχείριση των κρατουμένων πρέπει να έχει ως βασικό σκοπό την αναμόρφωση τους και την κοινωνική τους αποκατάσταση. Η αυξημένη τυπική ισχύς του Διεθνούς Συμφώνου σε σύγκριση με τον Σωφρονιστικό Κώδικα προκαλεί σημαντικές επιφυλάξεις ως προς τη συνέπεια του νομοθέτη και τη σαφήνεια της ασκούμενης «σωφρονιστικής πολιτικής».

Ο Εσωτερικός Κανονισμός που διέπει τη λειτουργία των δικαστικών και των κλειστών φυλακών, δηλαδή των γενικών καταστημάτων κράτησης, τύπου Α και Β προβλέπει ότι η μεταχείριση των κρατουμένων κατά τη διάρκεια της κράτησής τους προσανατολίζεται στη δίκαιη εκδίκαση της υπόθεσής τους και στην προσαρμογή τους στο νομικό κοινωνικό βίο. Οι κρατούμενοι μέσα στο πλαίσιο αυτό συνεργάζονται εφόσον το επιθυμούν φυσικά, με το ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό των φυλακών, τους κοινωνικούς λειτουργούς, τους ψυχολόγους, τους εγκληματολόγους για το σχεδιασμό προγράμματος εποικοδομητικής μεταχείρισης. Ο ίδιος κανονισμός προβλέπει ακόμη ότι τα

αρμόδια όργανα των φυλακών μεριμνούν για τη δημιουργική αξιοποίηση του χρόνου κράτησης και την ενίσχυση των δεσμών των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, ιδίως όσο πλησιάζει ο χρόνος για την αποφυλάκιση.

Το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας των ελληνικών φυλακών (κώδικας και κανονισμός σε συνδυασμό) δημιουργεί αμφιβολίες για τη βασική νομική θέση που εκφράζεται ως προς το καθεστώς δικαιωμάτων των κρατουμένων και ειδικότερα ως προς το ποια δικαιώματά τους περιορίζονται με τον θεσμό της φυλακής. Αναδεικνύει την αντιφατικότητα της φυλακής και εκφράζει τη διαρκή αντιπαράθεση του νομικού κελύφους που περιβάλλει την οργάνωση του θεσμού με το περιεχόμενό του. Η νομοθεσία πλέον ακολουθεί πορεία προς ένα συμβιβασμό, μια πραγματική προσγείωση, όσο κι αν αυτή σημαίνει υποχώρηση της φιλελεύθερης και αναβάθμισης της κατασταλτικής όψης της φυλακής. Οι σύγχρονοι σωφρονιστικοί κώδικες και οι κανονισμοί λειτουργίας των φυλακών θεωρούνται όσον αφορά τις προθέσεις των συντακτών τους και τα κριτήρια που χρησιμοποιούν οι σχολιαστές και κριτές του νομοθετικού έργου «χάρτες δικαιωμάτων των κρατουμένων». Ο προσανατολισμός της νομοθεσίας σε περισσότερο φιλελεύθερες επιλογές, ενώ προβάλλεται ευλόγως ως δείγμα ανθρωπισμού και πολιτισμού, εξουδετερώνεται από την αχρησία ή την περιορισμένη ή την προσανατολισμένη σε άλλους στόχους εφαρμογή των σχετικών θεσμών. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται να διατηρηθεί η ισορροπία στη λειτουργία των φυλακών, που διέπεται από τη λογική της κατά το δυνατόν «ανώδυνης κράτησης σχετικών αδρανών ανθρώπων», σε κλίμα αμοιβαίας καχυποψίας. Οι θεσμοί κράτησης και εγκλεισμού δεν είναι κατάλληλοι για να «εξυπηρετήσουν» τον πληθυσμό που τους ανατίθεται με την έννοια της κάλυψης των αναγκών του. Πρέπει να γίνουν πολλές και σημαντικές αλλά και ουσιαστικές αλλαγές ώστε η νομοθεσία να συμπίπτει όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη. Το νομοθετικό πλαίσιο είναι ανεπαρκές, εάν δεν υπάρχει παράλληλα το έμπυχο δυναμικό, δηλαδή το προσωπικό των φυλακών και η απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή, ιδίως κτιριακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμός, για την απρόσκοπτη εφαρμογή του νόμου. Από την άλλη πλευρά, η εφαρμογή του νόμου διευκολύνεται εξαιρετικά όταν υιοθετηθούν τα κατάλληλα μέτρα και επιλέγουν, ιδίως τα κατάλληλα πρόσωπα για την πραγμάτωση του, μέσα σε πνεύμα διαφάνειας και αποτελεσματικότητας (Κουράκης & Φαρσεδάκης, 1994).

Ειδικότερα, για να μπορέσει η φυλακή να λειτουργεί χωρίς κραδασμούς, θα πρέπει οι κρατούμενοι να μπορούν να απευθύνονται σε μία ανεξάρτητη αρχή με κύρος και να διατυπώνουν σε αυτήν τα παράπονα τους, όπως και την κακομεταχείρισή τους από κλίκες κρατουμένων, χωρίς να φοβούνται αντίποινα. Η αρχή αυτή είναι χρήσιμο να βρίσκεται στη φυλακή κάθε μέρα, με κανονικό ωράριο, να έχει τις εγγυήσεις της δικαστικής εξουσίας και να αποφασίζει για τα συνήθη θέματα κρατουμένων (άδειες, πειθαρχικά παραπτώματα), καθώς και για σοβαρότερες υποθέσεις αλλά τότε με άλλους φορείς μαζί. Για τα 25 σωφρονιστικά καταστήματα της Χώρας (ή έστω 28 εάν οι 4 επιμέρους πτέρυγες της Δικαστικής Φυλακής Κορυδαλλού αντιμετωπιστούν ξεχωριστά η κάθε μια), θα μπορούσαν να επιφορτιστούν με τέτοια καθήκοντα 25 ή 28 εισαγγελείς, ή καλύτερα δικαστές με συγκεκριμένη χρονική θητεία, σε συνεργασία και με κοινωνικούς λειτουργούς, κατά το πρότυπο του θεσμού του δικαστή εκτέλεσης ποινών στη Γαλλία, την Ιταλία και σε άλλες χώρες. Ο θεσμός εμπεριέχεται στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Νόμο 1989 καθώς και στο Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα 1991, αλλά σήμερα εφαρμόζεται μόνο με εισαγγελείς που επισκέπτονται συνήθως τις φυλακές κατά αραιά διαστήματα, παραδείγματος χάριν μία φορά την εβδομάδα, παρά την αντίθετη εγκύκλιο από 3.8.1990 του Υπουργείου

Δικαιοσύνης για προσέλευση τους στη φυλακή επί 2 έως 3 ώρες καθημερινά, και παραμένουν στο γραφείο του Διευθυντή των φυλακών επί παρουσία του τελευταίου (Αντωνακόπουλος, Βοτρτσέλα, Αντωνακοπούλου 1999). Επιπλέον πρέπει να υπάρχει ένα «Συμβούλιο Εποπτείας της Φυλακής», που να αποτελείται από τον Διευθυντή της Φυλακής, τον Δικαστή Εκτέλεσης Ποινών, εκπρόσωπο των σωφρονιστικών υπαλλήλων, κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο ή ψυχίατρο ή εγκληματολόγο, εκπρόσωπο του Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η Φυλακή, εκπρόσωπο του τοπικού Δικηγορικού και Ιατρικού Συλλόγου και εκπρόσωπο της τοπικής Πανεπιστημιακής Αρχής, εάν υπάρχει εκεί Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Το συμβούλιο αυτό θα εξασφαλίζει την ενεργό επαφή των κρατουμένων με τους κοινωνικούς φορείς (Πανούσης, 1994:3) αλλά και τον κοινωνικό έλεγχο και την εποπτεία της καλής λειτουργίας τη φυλακής (Χριστοδουλοπούλου, 1994:3).

Οι σύγχρονες απαντήσεις της ελληνικής έννομης τάξης στις προκλήσεις των διεθνών σωφρονιστικών κειμένων και των οργανισμών που προωθούν την ποινική και σωφρονιστική πολιτική και μεταρρύθμιση σύμφωνα με τις υποδείξεις των κειμένων αυτών, βρίσκονται διάσπαρτες στο Σύνταγμα και σε επικυρωμένες διεθνείς συμβάσεις, στον Σωφρονιστικό κώδικα του έτους 1999, και στον Ποινικό Κώδικα και στον κώδικα Ποινικής Δικονομίας, στον Οργανισμό του Υπουργείου Δικαιοσύνης του έτους 2000, στους Εσωτερικούς Κανονισμούς Λειτουργίας των γενικών καταστημάτων κράτησης και των ειδικών καταστημάτων κράτησης νέων των ετών 2003 και 2005 και σε διάφορους άλλους νόμους, προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις. Από αυτά τα νομοθετικά κείμενα άλλα αφορούν θέματα επιθεώρησης, ελέγχου ασφάλειας και εσωτερικής φρούρησης των φυλακών, άλλα αφορούν την εκπαίδευση, την οργάνωση και την κατανομή του προσωπικού τους, άλλα αφορούν την κράτηση στις αγροτικές φυλακές και στο κέντρο απεξάρτησης τοξικομανών κρατουμένων, άλλα αφορούν τον υπολογισμό του χρόνου εργασίας των κρατουμένων ως πλασματικού χρόνου ποινής και άλλα αφορούν την υπηρεσία επιμελητών κοινωνικής αρωγής, την παροχή κοινωφελούς εργασίας καθώς και τη μέριμνα για τους αποφυλακιστέους (Κουράκης, 2009).

2.4 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας, ο οποίος κυρώθηκε με το Νόμο αριθμό 2776/1999, όπως ισχύει σήμερα, πρόκειται για ένα Σωφρονιστικό Κώδικα καθαρά ελληνικό. Τα κύρια στοιχεία του είναι προσαρμοσμένα στην ελληνική πραγματικότητα, στις ανάγκες του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος, στις επιταγές του ελληνικού Συντάγματος του 1975/1986, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις ανάλογες Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Ο. Η. Ε.

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας συναντά μία από τις πλέον σύγχρονες στην Ευρώπη κωδικοποιημένες σωφρονιστικές νομοθεσίες. Αποτελεί έναν ευσύνοπτο χάρτη δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατουμένων, συνδυάζοντας την νομιμότητα της έκτισης της ποινής και την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας με την ασφάλεια των δικαιωμάτων των κρατουμένων. Αξιοσημείωτη είναι η κωδικοποίηση της σωφρονιστικής νομοθεσίας η οποία ήταν πάγια αρχή του νομοθέτη, σε αντίθεση με αυτό που ισχύει σε άλλες χώρες όπως η Γαλλία στην οποία το δίκαιο εκτέλεσης των ποινών εμπεριέχεται στον Κώδικα Ποινικής Δικαιοσύνης και στον Ποινικό Κώδικα. Κατοχυρώνει ορισμένες βασικές δικαιοδικές αρχές οι οποίες αποτελούν εγγύηση για την ορθολογική λειτουργία του Σωφρονιστικού συστήματος στο πλαίσιο του σεβασμού των ανθρωπίνων

δικαιωμάτων, αλλά και της ολοκληρωμένης αφομοίωσης του κεκτημένου των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων.

Οι αρχές που διέπουν με μεγάλη ευθύνη τον Σωφρονιστικό Κώδικα είναι η αρχή της νομιμότητας της εκτέλεσης των ποινών και της μεταχείρισης των κρατουμένων σύμφωνα με το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις. Ακόμα η αρχή της ισότητας της μεταχείρισης των κρατουμένων και η παράλληλη απαγόρευση κάθε διακριτικής μεταχείρισης βασισμένη στη φυλή, το χρώμα, την εθνική καταγωγή του. Επίσης η αρχή της ελεύθερης άσκησης των δικαιωμάτων των κρατουμένων εκτός αυτού της προσωπικής ελευθερίας και τέλος η αρχή της έννομης προστασίας των κρατουμένων και του δικαστικού ελέγχου των συνθηκών έκτισης ποινής.

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας αποτελείται από δεκατρία κεφάλαια τα οποία καλύπτουν το σύνολο των ζητημάτων οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος και των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατουμένων.

Το πρώτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στις γενικές αρχές που διαπνέουν τον Σωφρονιστικό Κώδικα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο άρθρο 2 ορίζεται ότι κατά την έκτιση της ποινής το σωφρονιστικό σύστημα οφείλει να διασφαλίζει το σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ώστε να ενισχύεται ο σεβασμός και η συναίσθηση της κοινωνικής ευθύνης των κρατουμένων. Ο έλεγχος της νομιμότητας στη μεταχείριση των κρατουμένων, κατά τη διάρκεια κράτησης ασκείται από τον αρμόδιο δικαστικό λειτουργό και από το δικαστήριο εκτέλεσης των ποινών. Εκτός της απαγόρευσης κάθε δυσμενούς μεταχείρισης και διάκρισης επιτρέπεται ειδική μεταχείριση ορισμένων κατηγοριών κρατουμένων όπως οι ανήλικοι, οι υπόδικοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή για εξυπηρέτηση των θρησκευτικών πεποιθήσεων. Ορίζεται δε ρητά ότι οι κρατούμενοι εκτός της προσωπικής τους ελευθερίας δεν στερούνται κανενός άλλου δικαιώματος που τους αναγνωρίζει ο νόμος. Μπορούν να ασκούν και το δικαίωμα του εκλέγειν όπως ορίζει το άρθρο 5 του σωφρονιστικού κώδικα. Σε περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος τους οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να αναφέρονται γραπτώς στο συμβούλιο της φυλακής και σε περίπτωση απόρριψης του αιτήματός τους μπορούν να προσφεύγουν στο Δικαστήριο εκτέλεσης των ποινών (άρθρο 6). Οι κρατούμενοι έχουν ως πρωταρχική υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις εντολές των αρμοδίων υπαλλήλων και να τηρούν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον σωφρονιστικό κώδικα.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στον διαχωρισμό των καταστημάτων σε Τύπου Α (κρατούμενοι που εκτίουν ποινή φυλάκισης), Τύπου Β (κρατούμενοι που εκτίουν ποινή κάθειρξης) και σε καταστήματα κράτησης ανηλίκων. Οι γυναίκες, οι άνδρες και οι υπόδικοι κρατούμενοι διαβιούν σε χωριστά τμήματα.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο διαχωρισμό των καταστημάτων κράτησης σε γενικά, ειδικά και θεραπευτικά. Τα ειδικά, σύμφωνα με το άρθρο 19, είναι οι αγροτικές φυλακές, τα κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης και τα καταστήματα ανηλίκων. Τα θεραπευτικά είναι τα γενικά νοσοκομεία, τα θεραπευτήρια και τα καταστήματα για τοξικομανείς. Κάθε κατάσταση κράτησης μπορεί να διαθέτει πτέρυγες χωρίς δυνατότητες επικοινωνίας μεταξύ των κρατουμένων. Οι πτέρυγες περιλαμβάνουν ατομικά κελιά ή και θαλάμους δυναμικότητας κατά προτίμηση μέχρι 6 ατόμων. Τα κελιά που προορίζονται για πειθαρχικό περιορισμό κτηριολογικά δεν πρέπει να διαφέρουν από τα άλλα κελιά.

Το τέταρτο κεφάλαιο ορίζει τα σχετικά με την εισαγωγή και τη διαβίωση των κρατούμενων στα καταστήματα κράτησης. Σύμφωνα με το άρθρο 22 η εισαγωγή κρατούμενου γίνεται με έγγραφη παραγγελία του αρμοδίου για την εκτέλεση τη απόφασης οργάνου (απόφαση δικαστηρίου, ένταλμα σύλληψης ή προσωρινής κράτησης ή απόφαση αλλοδαπής δικαστικής αρχής). Μετά την εισαγωγή ο κρατούμενος ενημερώνεται για τα δικαιώματα και της υποχρεώσεις του, καθώς και για τον εσωτερικό κανονισμό του καταστήματος. Υποβάλλεται επίσης και στις αναγκαίες εξετάσεις και διενεργεί την συνέντευξη με τον Κοινωνικό Λειτουργό. Η διεύθυνση της φυλακής οφείλει να εξασφαλίσει πλήρη ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη και να παρέχει την κατάλληλη διατροφή οφείλει δε να παρέχει σε όσους κρατούμενους έχουν ανάγκη επαρκή ενδυμασία.

Το πέμπτο κεφάλαιο ρυθμίζει την εκπαίδευση και τον ελεύθερο χρόνο των κρατούμενων. Ειδικότερα το άρθρο 34 προβλέπει ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα στην εντός του καταστήματος μόρφωση, άθληση και δημιουργική απασχόληση, καθώς και στις πολιτιστικές δραστηριότητες. Η εκπαίδευση των κρατούμενων αποβλέπει στην απόκτηση ή συμπλήρωση εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων καθώς και στην επαγγελματική κατάρτισή τους. Για τον σκοπό αυτό λειτουργεί μέσα στο κατάστημα μονάδα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία παρέχει τίτλο σπουδών ισότιμο με τους αντίστοιχους της ίδιας βαθμίδας του ελεύθερου χώρου. Όσοι έχουν συμπληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση που είναι υποχρεωτική, μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια με εκπαιδευτικές άδειες. Ρυθμίζονται ακόμα στο κεφάλαιο αυτό τα θέματα για την σωματική άσκηση, άθληση, ψυχαγωγία των κρατούμενων και ζητήματα σχετικά με την ελεύθερη άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων.

Το έκτο κεφάλαιο καθορίζει ότι η εργασία δεν έχει τιμωρητικό χαρακτήρα και ρυθμίζει την οργάνωση της εργασίας μέσα και έξω από το κατάστημα (άρθρα 41-42). Ειδικότερα, προβλέπει ότι η εργασία που παρέχεται σε μονάδες ή επιχειρήσεις του Δημοσίου εκτός των καταστημάτων αμείβεται με χρηματικό ποσό που καθορίζεται ανά ημέρα ή κατά αποκοπή. Για την εργασία που παρέχεται σε ιδιωτικό τομέα συνεκτιμάται η αμοιβή και η νομοθεσία που ισχύει για τους εργαζόμενους γενικά. Η αμοιβή κατατίθεται σε λογαριασμούς του κρατούμενου αφαιρούμενης της κράτησης υπέρ του δημοσίου (1/3). Στο κεφάλαιο αυτό προβλέπεται επίσης ο ενεργητικός υπολογισμός ημερών ποινής, λόγω εργασίας (2 προς 1), καθώς και η κοινωνική ασφάλιση των κρατούμενων κατά κινδύνου ατυχήματος στην εργασία και παροχές υγειονομικού και φαρμακευτικού χαρακτήρα.

Το έβδομο κεφάλαιο προβλέπει διατάξεις σχετικά με την τακτική και απρόσκοπτη επικοινωνία του κρατούμενου με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από νομικής άποψης, καθώς και από πλευράς σωφρονιστικής πολιτικής παρουσιάζουν οι διατάξεις σχετικά με τις άδειες των κρατούμενων. Οι άδειες διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες και εκπαιδευτικές. Οι τακτικές άδειες χορηγούνται όταν ο κατάδικος έχει εκτίσει το ένα πέμπτο της ποινής του και η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον 3 μήνες. Σε περίπτωση ισοβίων η κράτηση πρέπει να έχει διαρκέσει τουλάχιστον 8 έτη. Οι άδειες διαρκούν από μία έως πέντε μέρες. Οι έκτακτες άδειες είναι 24 ωρών και χορηγούνται προς εκπλήρωση οικογενειακών, επαγγελματικών ή άλλων εξαιρετικού χαρακτήρα υποχρεώσεων του κρατούμενου. Οι εκπαιδευτικές άδειες χορηγούνται για τη φοίτηση του κρατούμενου σε σχολές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.

Το όγδοο κεφάλαιο ρυθμίζει τις εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών. Ιδιαίτερα προβλέπει την «ημιελεύθερη διαβίωση» σε τμήματα Ημιελεύθερης Διαβίωσης των

καταστημάτων, προσφέροντας στους κρατούμενους τη δυνατότητα να συνεχίσουν την προηγούμενη επαγγελματική τους δραστηριότητα,, εφόσον έχουν εκτίσει το 1/5 της ποινής σε περίπτωση φυλάκισης και τα 2/5 σε περίπτωση κάθειρξης. Άλλη μορφή είναι η «τμηματική» έκτιση της ποινής, που αποφασίζεται από το Δικαστήριο Εκτέλεσης των ποινών και χορηγείται κατά τις μέρες του τέλους της εβδομάδας εφόσον ο κατάδικος εργάζεται ή σπουδάζει και για τους άλλους κατά τις εργάσιμες ημέρες. Τέλος προβλέπεται η παροχή κοινωφελούς εργασίας που αποφασίζεται από το ίδιο το όργανο.

Στο ένατο κεφάλαιο ορίζονται τα μέτρα τάξης και ασφάλειας εντός του καταστήματος, προβλέπονται τα πειθαρχικά παραπτώματα(άρθρο 68), οι αντίστοιχες πειθαρχικές ποινές, καθώς και η πειθαρχική διαδικασία. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κρατούμενος έχει τη δυνατότητα προσφυγής εναντίον της απόφασης του Πειθαρχικού Συμβουλίου στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών.

Το δέκατο κεφάλαιο αναφέρεται στη μεταγωγή των κρατουμένων για λόγους υγείας, για λόγους οικονομικού και για λόγους ορθής λειτουργίας του καταστήματος.

Το ενδέκατο κεφάλαιο ορίζει τα της λήξεως της ποινής.

Το δωδέκατο κεφάλαιο προβλέπει τη μετασφρονιστική μέριμνα. Είναι σημαντικό ότι το άρθρο 81 ορίζει την ίδρυση ΝΠΙΔ «Επάνοδος» με σκοπό την επαγγελματική κατάρτιση και κοινωνική αποκατάσταση του αποφυλακισθέντα καθώς και την ίδρυση Νομαρχιακών Επιτροπών Κοινωνικής υποστήριξης.

Το δέκατο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στη διοικητική εποπτεία της εκτέλεσης των ποινών(άρθρο 83) και στη διοικητική εποπτεία μέσα στο κατάστημα κράτησης (Παπαθεόδωρος, 2004).

Ο σωφρονιστικός νομοθέτης επιλέγει μία «τυπική στοχοθεσία» καθώς με λιτό τρόπο ορίζει τη νομιμότητα, δηλαδή τη ρύθμιση των όρων και των συνθηκών έκτισης των ποινών κατά της ελευθερίας σύμφωνα με το Σύνταγμα, τους αυξημένους και κοινής τυπικής ισχύος νόμους και τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται με νομοθετική εξουσιοδότηση, σε αυτοσκοπό. Με την ουδέτερη στάση του απέναντι στην εκτέλεση της ποινής, δε θέτει ουσιαστικούς στόχους, όπως η βελτίωση, η κοινωνική αναπροσαρμογή ή η κοινωνική επανένταξη. Εγκαταλείπει τον ωφελμιστικό προσανατολισμό των δύο προηγούμενων κωδίκων (1967 και 1989), υιοθετώντας την κριτική άποψη σύμφωνα με την οποία αυτοί οι σκοποί σημαίνουν προσθήκη μιας επιπλέον «ποινής κοινωνικής αναμόρφωσης» σε αυτήν που έχει επιβληθεί εκτίεται, δηλαδή μιας δεύτερης ποινής που δεν προβλέπεται στον ποινικό νόμο και δεν επιβάλλεται με την δικαστική απόφαση και που αν προβλεπόταν, θα ήταν αντίθετη με τις συνταγματικές διατάξεις που προβλέπουν σεβασμό και προστασία της αξίας του ανθρώπου, υπερβαίνοντας τα επιτρεπτά όρια επέμβασης στη ζωή και την προσωπικότητα του κρατουμένου. Η επιδίωξη ωφελμιστικών σκοπών, κατά την ίδια άποψη, προκαλεί ζητήματα άνισης και άδικης, διακριτικής μεταχείρισης των κρατουμένων ανάλογα με την κοινωνική θέση, την αξιόποινη πράξη τους και τα αίτια στα οποία αυτή αποδίδεται (Αλεξιάδης, 2001:81-87).

Η απομάκρυνση από τα ιδεώδη της βελτιωτικής σωφρονιστικής μεταχείρισης και η επικράτηση της άποψης ότι η προσβολή της προσωπικής ελευθερίας είναι ο σκοπός στον οποίο εξαντλείται η επιβολή της ποινής κατά της ελευθερίας έχει ως απόρροια την αλλαγή του σκεπτικού με το οποίο διαμορφώνεται κι οργανώνεται ο χρόνος κράτησης. Έτσι,

«προβλέπονται ταυτόχρονα η παροχή στον κρατούμενο εκπαίδευσης, αν του λείπει, εργασίας για την απασχόληση και συντήρηση του ίδιου και της οικογένειάς του, ψυχαγωγικά και άλλα προγράμματα αλλά για κάθε περίπτωση καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσοχή ώστε όλα τα προηγούμενα να μη φέρουν χαρακτήρα στοιχείων ή συνεπειών της ποινής αλλά μόνο να αποτελούν προσφορές της Πολιτείας στο πλαίσιο της γενικότερης κοινωνικής πολιτικής της, όπως θα συνέβαινε για κάθε πολίτη, η αποδοχή των οποίων εξαρτάται αποκλειστικά από τον ίδιο τον κρατούμενο» (Παράρτημα Ι στην Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Σωφρονιστικός Κώδικας», Σωφρονιστική Νομοθεσία:122-123).

Η επιλογή αυτή είναι κρίσιμη για τη διαμόρφωση των σωφρονιστικών πραγμάτων στη χώρα μας. Η μεταχείριση των κρατουμένων δεν είναι, στο πλαίσιο της ουδετερότητας κατά την εκτέλεση της ποινής, τίποτα περισσότερο από την υπαγωγή του στους κανόνες της σωφρονιστικής νομοθεσίας. Στο σημείο αυτό τίθενται δύο ζητήματα. Το πρώτο αφορά στην εναρμόνιση του συνόλου της σωφρονιστικής νομοθεσίας με τον ουδέτερο σκοπό της νομιμότητας. Εν προκειμένω εξετάζεται η τυχόν εισαγωγή διάφορων ειδικών στόχων στους κανόνες που ρυθμίζουν επιμέρους δεσμούς και τομείς της σωφρονιστικής πολιτικής και πρακτικής. Το δεύτερο αφορά στη συγγένεια και τη συμβατότητα του ελληνικού(τρόπου), οργάνωσης της στέρησης της ελευθερίας με το καθοδηγητικό καθεστώς κράτησης που προτείνεται στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, παρά την απόφαση του Έλληνα νομοθέτη να μη λάβει συστηματικά υπόψη του τις βασικές διεθνείς προδιαγραφές που ίσχυαν στον τομέα της Σωφρονιστικής κατά τη δεκαετία του 1990 (Άρθρο 1 παράγραφος 3 Σωφρονιστικού Κώδικα).

Εκτός από το Σύνταγμα και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, ο ίδιος ο Σωφρονιστικός Κώδικας και περαιτέρω, Οργανισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης και οι Εσωτερικοί Κανονισμοί Λειτουργίας των φυλακών περιέχουν αξιοσημείωτες ωφελιμιστικές αναφορές. Ο Σωφρονιστικός Κώδικας αν και καθιερώνει την ισότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων, προβλέπει κι επιτρέπει την εξειδίκευση της με τη διάκριση του σε κατηγορίες, που γίνεται βάσει των αναγκών που επιβάλλει η πραγματική ή νομική κατάσταση τους(άρθρα 3 διπλή παράγραφος 1-2 και 11 παράγραφος 1). Ενώ γενικά στον νομοθέτημα αποφεύγεται η διακήρυξη αρχών, στο εισαγωγικό άρθρο της ενότητας που αφορά στην επικοινωνία των κρατουμένων με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον διακηρύσσεται ότι αυτή η «τακτική και απρόσκοπτη» επικοινωνία αποσκοπεί στην ομαλή διαβίωση τους μέσα στη φυλακή και την ταχύτερη προσαρμογή τους στην κοινωνική ζωή μετά την απόλυση(άρθρο 51 παράγραφος 1) (Αλεξιάδης , 2001:250).

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας του 1999 έχει τις ρίζες του στη μεταρρυθμιστική προσπάθεια του 1991 με την οποία επιδιώχθηκε «ο περιορισμός» του περιεχομένου της εκτέλεσης της ποινής στα συνταγματικά όρια της και η αποκάθαρση της «σωφρονιστικής μεταχείρισης» των κρατουμένων από κάθε λιγότερο ή περισσότερο πετυχημένη επιστημονική «θεωρία», που είτε παραβιάζει τα δικαιώματα τους είτε τους μετατρέπει σε πειραματόζωα για την επαλήθευση της». Μετά, όμως, από διαδοχικές επεξεργασίες από διάφορες ομάδες εργασίας και νομοπαρασκευαστικές επιτροπές επί σειρά ετών, διατήρησε τις βασικές κατευθύνσεις της πρώτης μεταρρυθμιστικής προσπάθειας αλλά αφαίρεσε ή μετέβαλλε επιμέρους στοιχεία κρίσιμα για την υλοποίησή τους. Αν ισχύει αυτό, ένα από τα σημαντικά στοιχεία στα οποία βασίζεται η εγγυητική για τον σεβασμό των δικαιωμάτων των κρατουμένων διάσταση της σωφρονιστικής νομοθεσίας έχει χαθεί ή έχει υποστεί σοβαρή αλλοίωση. (Σπινέλλη κ.ά. , 1995).

Κεφάλαιο 3 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

3.1 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΛΕΙΣΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Κατά τη διάρκεια των ετών ο χαρακτήρας εκτέλεσης των ποινών άλλαξε όπως και ο τρόπος εφαρμογής της ποινής. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο άρχισε να εγκαταλείπεται η ιδέα ότι η εκτέλεση της ποινής πρέπει να γίνεται κατά συγκεκριμένο σωφρονιστικό σύστημα, προς το οποίο να προσαρμόζεται η μεταχείριση όλων αδιακρίτως των κρατουμένων, και άρχισε να καθιερώνεται η αντίληψη ότι το σκοπιμότερο και πιο αποτελεσματικό είναι να υιοθετηθούν μέθοδοι μεταχείρισης που αυτές θα προσαρμόζονται στην προσωπικότητα και τις ατομικές ανάγκες των κρατουμένων με εξατομικευμένη, δηλαδή, αντίληψη.

Ο συνδυασμός της απομάκρυνσης της σωφρονιστικής θεωρίας από την ποινική θεωρία για την ποινή ως κακό που έχει τον επώδυνο χαρακτήρα της εκτέλεσης ποινών κατά της ελευθερίας μέσα στις φυλακές διαμόρφωσε την αντίληψη για «κοινωνική επανένταξη». Μέσα στο πνεύμα αυτής της αντίληψης δηλαδή έχοντας ως σκοπό την εκτέλεση της ποινής μέσω της κοινωνικής επανένταξης άρχισαν να διαδίδονται νέες μέθοδοι και κατευθύνσεις στην οργάνωση και κατασκευή των φυλακών και στη μεταχείριση των κρατουμένων (Παπαδοπούλου, 1998).

Με βάση το σωφρονιστικό σύστημα το οποίο λόγω της πολυμορφίας των κρατουμένων δεν μπορούσε να συγκροτεί ένα συγκεκριμένο σύστημα υιοθετήθηκαν αρχές διαφοροποιημένης μεταχείρισης κρατουμένων.

Συγκεκριμένα:

- I. Δημιουργήθηκε ένα εθνικό σωφρονιστικό σύστημα ποικιλίας λειτουργίας πχ. φύλακες γυναικών – ανδρών –νεαρών κρατουμένων, οι φυλακές πρωτοπείρων και επικίνδυνων υποτρόπων (γνωστές ως φυλακές «ύψιστης ασφάλειας»), οι φυλακές/καταστήματα ασφάλειας για ψυχικά ασθενείς κ.α. κρατούμενους, τα ιδιαίτερα καταστήματα κράτησης ανηλίκων, κλπ.
- II. Υιοθετήθηκαν μέθοδοι διαφορετικής μεταχείρισης, μέσα σε ίδιας κατηγορίας καταστήματα, των διαφορετικού ποιού κρατουμένων, λ.χ. παρακολούθηση σχολείου, εκμάθηση επαγγέλματος, εργασία με χρηματική αμοιβή, εργασία με ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας κ.ά.ό
- III. Επιχειρήθηκε να τονωθεί η συμμετοχή των κρατουμένων στην οργάνωση της φυλακής και ουσιαστικά στη δική τους μεταχείριση. Οι τρόποι με τους οποίους αυτό προωθήθηκε ήταν με την προσφυγή στο σύστημα της αυτοδιοίκησης των κρατουμένων (Selfgoverment system) δηλαδή στην οργάνωση από τους ίδιους της εσωτερικής ζωής της φυλακής (με εξαίρεση βέβαια όσα θέματα αφορούσαν διαδικαστικές υποθέσεις της λειτουργίας του ιδρύματος). Μέσα από το σύστημα αυτό τονώθηκε η συνεργασία των κρατουμένων, η εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους αφού οι αρμοδιότητές τους και οι υποχρεώσεις τους ορίζονται από

συγκρατούμενους τους καθώς επιτυγχάνεται και η αποφυγή τυχόν παρεξηγήσεων με το διοικητικό προσωπικό. Επίσης άλλος ένας τρόπος που διαμορφώθηκε, προκειμένου να τονωθεί, η συμμετοχή των κρατουμένων του κλειστού συστήματος φυλάκισης είναι η καθιέρωση του συστήματος εμπιστοσύνης (Honor –system) κατά το οποίο ο κρατούμενος αποδέχεται το γεγονός της κράτησης και εκτέλεσης ποινής κατά της ελευθερίας του χωρίς φυσικό καταναγκασμό. Με το σύστημα αυτό του αναθέτονται καθήκοντα που συνεπάγονται την απασχόλησή του και έξω από τη φυλακή (Αλεξιάδης, 2001).

3.2 ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Το άνοιγμα της φυλακής υιοθετεί ένα σύστημα εκτέλεσης της ποινής με κάποιο ποσοστό ελευθερίας.

Η δημιουργία φυλακής ανοιχτής μεταχείρισης ήρθε με σκοπό να καλυτερεύσει τόσο το βαθμό της ποιότητας των κρατουμένων όσο και την ενίσχυση της κοινωνικής του επανένταξης.

Συγκριμένα, η ανοιχτή φυλακή θέτει σε εργασία τους κρατούμενους μέσα στο ευρύτερο χώρο του σωφρονιστικού καταστήματος είτε στην ύπαιθρο είτε σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις απομακρυσμένες από τα κτήρια της κυρίως φυλακής. Η πορεία προς της εκβιομηχάνιση και ο μεγάλος αριθμός κρατουμένων εργατών βιομηχανίας, οδήγησε στις βιομηχανικές φυλακές. Στη χώρα μας ως βιομηχανική φυλακή είχε χαρακτηριστεί η φυλακή Συγγρού στην Αθήνα, παρά όμως τις φιλότιμες προσπάθειες το εν λόγω σύστημα δεν λειτούργησε σωστά σε καμιά ελληνική φυλακή. Παράλληλα στηρίχθηκε και η οργάνωση των αγροτικών φυλακών οι οποίες ευδοκίμησαν ιδιαίτερα στη χώρα μας από το 1927 έως σήμερα (Ν. Κουράκη, 1996). Ένα άλλο σύστημα στο οποίο στηρίχθηκε η δημιουργία ανοιχτού συστήματος φυλάκισης ήταν η δημιουργία περιπτέρων (Cottage system), το οποίο εφαρμόστηκε κυρίως επί ανηλίκων και νεαρών κρατουμένων. Κατά το σύστημα αυτό κάθε «περίπτερο» φιλοξενεί ένα ορισμένο αριθμό ανηλίκων με επικεφαλής επόπτη ο οποίος παίζει το ρόλο του πατέρα- επόπτη, παρακολουθώντας και καθοδηγώντας τις αρμοδιότητες και επιδόσεις των υπόλοιπων μελών της οικογένειας. Η ύπαρξη πολλών περιπτέρων οδηγεί σε ένα ευγενή ανταγωνισμό των ομάδων μεταξύ τους πράγμα που βοηθούσε την κοινωνική επανένταξη του κρατούμενου στη φυσιολογική ζωή καθώς παράλληλα συντελούσε στη διαμόρφωση ισχυρού χαρακτήρα των μελών (Αλεξιάδης, 2001).

Η έκταση της ποινής κατά της ελευθερίας σε καθεστώς ημιελευθερίας ήταν μία από τις μεθόδους στην οποία στηρίχθηκε το ανοιχτό σύστημα κράτησης. Το σύστημα αυτό προτάθηκε κυρίως για τις βραχύχρονες ποινές είτε σε καθημερινή βάση είτε τα σαββατοκύριακα και στις γιορτές.

Ειδικότερα, ο κρατούμενος βγαίνει το πρωί προκειμένου να μεταβεί στην εργασία του ή ενδεχομένως στη σχολή εκπαίδευσης και επιστρέφει μετά το τέλος της απασχόλησής του. Για την παραμονή του κρατουμένου οργανώνονται ειδικοί ξενώνες με μικρή δυναμικότητα κοντά σε μικρές ή μεγάλες πόλεις. Τέτοιοι ξενώνες λειτουργούν στον Καναδά, τη Δ. Γερμανία κ.α. Οι κρατούμενοι εκτίουν την ποινή τους εργαζόμενοι είτε σε δημόσιους ή

κοινωνιολογικούς οργανισμούς είτε σε ιδιώτες εργοδότες. Το ένα τρίτο του μισθού καταβάλλεται στο σωφρονιστικό κατάστημα για έξοδα της διατροφής τους κλπ, το ένα τρίτο σε αποζημίωση του θύματος (ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση) και το υπόλοιπο στη διάθεσή τους. Ένα ακόμη μέτρο που συγκροτεί το ανοιχτό σύστημα φυλάκισης είναι η έκτιση ποινής στο τέλος της εβδομάδας, δηλαδή τα Σαββατοκύριακα και στις γιορτές ή αργίες πράγμα που πραγματοποιείται μόνο στις περιπτώσεις που η ποινή δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες.

Τέλος, η προσφορά εργασίας στην κοινότητα ρυθμίστηκε ως υποκατάστατο της βραχύχρονης ποινής κατά της ελευθερίας είτε ως μέτρο εναλλακτικό της έκτισης της εν λόγω ποινής. Στην περίπτωση αυτή επιβάλλεται από τον κρατούμενο να εκτελέσει εργασία η οποία θα πραγματοποιείται με σκοπό την ενίσχυση της κοινότητας (Πανούσης, 2000).

3.3 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

Συμφώνα με την ελληνική νομοθεσία (ν.1868/1989, 1877/1990 2041/1992) ο σωφρονιστικός κώδικας των καταστημάτων διακρίθηκε σε α) δικαστικές β) κεντρικά σωφρονιστικά καταστήματα γ) αγροτικά σωφρονιστικά καταστήματα δ) ανοιχτά σωφρονιστικά καταστήματα ε) σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων, βιοτεχνικά ή αγροτικά στ) καταστήματα θεραπείας και φύλαξης ζ) καταστήματα εργασίας και η) νοσοκομεία, σανατόρια και ειδικά αναρρωτήρια. Με τη συνέχεια της νομοθεσίας(Π.Ν. 602/1976) να μεταβάλλει τις ονομασίες των σωφρονιστικών καταστημάτων σε α) κλειστές φυλακές β) δικαστικές φυλακές γ) αγροτικές φυλακές δ) σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων ε) θεραπευτικά καταστήματα (άρθρ.25)

Με βάση τις νομοθετικές αυτές ρυθμίσεις και ονομασίες των σωφρονιστικών καταστημάτων το Υπουργείο Δικαιοσύνης (αρθρ.2 παρ1 Π.Δ. 36/2000)εμφανίζει την τελική και ως σήμερα καταγραφή και ορισμό των σωφρονιστικών καταστημάτων ως εξής:

Ι .Καταστήματα Κράτησης :

Αλικαρνασσού

Γυναικών Κορυδαλλού

Θεσσαλονίκης

Χανίων

Κομοτηνής

Κορυδαλλού

Κέρκυρας

Κορίνθου

Κω

Λάρισας

Ναυπλίου

Νεάπολης

Πάτρας

Τρικάλων

Τρίπολης

Χαλκίδας

Χίου

Ιωαννίνων

Μαλανδρινού

II . Ειδικά καταστήματα κράτησης Νέων

Αυλώνα

Βόλου

III . Αγροτικά καταστήματα κράτησης

Αγιάς

Κασσάνδρας

Τίρυνθας

Νέων Κασσαβέτειας

IV . Ειδικά Θεραπευτικά Καταστήματα

Κέντρο απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατούμενων Ελαιώνα Θηβών

Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατούμενων Κασσάνδρας Χαλκιδικής

V . Ανοιχτό Κατάστημα κεντρικής αποθήκης Υλικού Αποθηκών

(Κ.Α.Υ.Φ.)

VI Θεραπευτικά καταστήματα

Νοσοκομείο κρατούμενων Κορυδαλλού

Πρεβαντόριο κρατούμενων Άμφισσας

Ψυχιατρείο κρατούμενων Κορυδαλλού

VII Ίδρυμα Αγωγής Ανήλικων Αρρένων Ν.Ιωνίας Βόλλου

3.4 ΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Τα συστήματα οργάνωσης της έκτισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένη η ζωή στη φυλακή και η μεταχείριση των εγκλειστων. Τα σημαντικότερα σωφρονιστικά συστήματα είναι το κοινοβιακό σύστημα, το απομονωτικό ή πενσυλβανικό σύστημα, το μικτό ή ωβούρνειο σύστημα και το προοδευτικό ή ιρλανδικό σύστημα (Κουράκης, 1997) , (Αλεξιάδης, 2001).

Το κοινοβιακό σύστημα, όταν εμφανίστηκε στην αγορά εργασίας γύρω στα 1600, σημείωσε ένα μεγάλο έλλειμμα εργατικού δυναμικού. Η υπερπόντια μετανάστευση, λόγω της ανακάλυψης νέων πολύτιμων μετάλλων και ο τριακονταετής πόλεμος συντελούν στην τρομερή μείωση του πληθυσμού. Το εργατικό δυναμικό αναζητείται σε ζητιάνους, κακοποιούς και αλήτες. Αρχίζει και γίνεται έντονη η προσέλευση τους σε ιδρύματα ενώ ταυτόχρονα εξαναγκάζονται για εργασία. Ο εγκλεισμός αντικαθιστά την προσβολή της σωματικής ακεραιότητας, η καταναγκαστική εργασία, τα βασανιστήρια και την εκτέλεση.

Η εργασία καθιερώνεται στη φυλακή με στόχο τον εξαναγκασμό των επαϊτών και φυγόπονων στην δημιουργική απασχόληση και στην τακτική ζωή. Οι πρώτες φυλακές – εργαστήρια εμφανίζονται το 1555 στο Λονδίνο και το 1596 στο Άμστερνταμ. Στα τέλη του 17ου αιώνα όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα μετατρέπονται σε εργαστήρια.

Όμως η έλλειψη οργάνωσης στα σωφρονιστήρια της Δυτικής Ευρώπης, με μεγάλο αριθμό έγκλειστων όλων των κατηγοριών και άθλιες συνθήκες διαβίωσης, υπήρξε η αφορμή να αναπτυχθεί «κοινοβιακό» σύστημα, το οποίο προσπάθησε να βελτιώσει την υπάρχουσα κατάσταση. Σύμφωνα με αυτό, οι κατάδικοι βρίσκονται σε συνεχή επαφή μέρα νύχτα. Κοιμούνται σε μεγάλους θαλάμους, τρώνε σε κοινές τραπεζαρίες και εργάζονται σε κοινούς χώρους. Η διοίκηση του καταστήματος επιδιώκει την οργάνωση της ζωής και της εργασίας των κρατουμένων και παρακολουθεί την εξέλιξη του καθενός με στόχο την βελτίωση του.

Τα πλεονεκτήματα του συστήματος αυτού είναι αφ' ενός οικονομικά, διότι δεν απαιτείται η ανέγερση φυλακών με ατομικούς θαλάμους, αφ' ετέρου κοινωνικά, διότι δεν αποκόπτεται ο έγκλειστος από τις ομαλές κοινωνικές σχέσεις. Τέλος, επιτρέπει την οργάνωση της εργασίας κατά πιο παραγωγικό τρόπο. Μειονέκτημα θεωρείται ο συγχρωτισμός των διαφόρων κατηγοριών κρατουμένων, όπως περιστασιακών ή αρχάριων με υπότροπους, με αποτέλεσμα τις γνωστές αρνητικές συνέπειες. Η συμβίωση, εξάλλου, διευκολύνει την επιτήρηση και ευνοεί την οργάνωση στάσεων και αποδράσεων.

Παρόμοια μορφή κοινοβιακού συστήματος λειτούργησε συστηματικά στην φυλακή του Επταπύργιου Θεσσαλονίκης, επειδή διέθετε μόνο κοινούς κοιτώνες. Κατά τα λοιπά δεν ίσχυσε ποτέ με νομοθετική πρόβλεψη το κοινοβιακό σύστημα στην Ελλάδα (Αλεξιάδης, 2001).

Το απομονωτικό ή αλλιώς Πενσυλβανικό σύστημα το οποίο διαδραματίζεται στα πλαίσια της εκβιομηχάνισης, με τη μηχανοποίηση των μέσων παραγωγής είχε σαν απόρροια του ένα μέρος του εργατικού δυναμικού να μένει χωρίς δουλειά. Η αστυφιλία, η αυξημένη προσφορά φτηνών εργατικών χεριών καθιστούν την εργασία των φυλακισμένων, στα ιδρύματα οικονομικά, ανώφελη. Η εργασία, επομένως, στα σωφρονιστήρια αποκτά τον χαρακτήρα του σωφρονισμού και της καταπίεσης. Η εργασία συνδέεται με τον τιμωρητικό χαρακτήρα της ποινής και είναι ανάλογη με την βαρύτητα της ποινής. Υπάρχει, για παράδειγμα, η καταδίκη σε καταναγκαστικά έργα, όπου ο κατάδικος οφείλει να εκτελεί βαριές και επίπονες εργασίες σε δημόσια έργα σέρνοντας μια σιδερένια μπάλα στο πόδι του, ενώ οι καταδικασμένοι σε ηπιότερες ποινές ασχολούνται σε έργα μικρότερης βαρύτητας. Η εργασία εξυπηρετεί κατ' αυτόν τον τρόπο το σκοπό της ανταπόδοσης.

Οι μεταρρυθμιστικές ιδέες του τέλους του 18ου αιώνα, υποκινούμενες από τα έντονα θρησκευτικά και ανθρωπιστικά κινήματα της εποχής, οδηγούν στην καθιέρωση του εγκλεισμού ως κύριας ποινής και της απομόνωσης των κρατουμένων, με σκοπό το

σωφρονισμό τους. Οι εξελίξεις αυτές, με την παράλληλη κριτική του κοινοβιακού για τα μειονεκτήματά του, οδηγούν σε μια διαφορετική μεταχείριση των εγκλείστων.

Στο τέλος του 18ου αιώνα στην Αγγλία, ο Bentham προτείνει την «κυκλοειδή» φυλακή για αποτελεσματικότερο έλεγχο των κρατουμένων. Παράλληλα στην πολιτεία της Πενσυλβανίας, στις νεοσύστατες τότε Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, οι πρωτεργάτες, W. Penn και B. Franklin ιδρύουν στην Φιλαδέλφεια το 1776 εταιρεία φυλακών με προσπάθειες της οποίας ιδρύεται στην Φιλαδέλφεια μια νέα φυλακή με χωρισμό των κρατουμένων κατά φύλο, ηλικία και ικανότητα για εργασία.

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, ο κρατούμενος παραμένει σε πλήρη απομόνωση μέρα και νύχτα. Η απομόνωση αποτελεί βασικό όρο της απόλυτης υποταγής. Στο κελί του ο κατάδικος κοιμάται, τρώει, με μόνη συντροφιά την Αγία Γραφή, ώστε μέσα από την μελέτη να βρει την μετάνοια και τον δρόμο της σωτηρίας. Η απομόνωση είναι τόσο απόλυτη, ώστε και στον εκκλησιασμό ακόμα τα καθίσματα στην εκκλησία μοιάζουν με μικρά κιβώτια με άνοιγμα στο ύψος της κεφαλής που εμποδίζει την επικοινωνία των κρατουμένων, ενώ κατά τον προαυλισμό καλύπτονται τα πρόσωπα των εγκλείστων με μάσκες ώστε να μην μπορούν να γνωριστούν.

Καταργείται η μάσκα με το πέρασμα των χρόνων και δίνεται η δυνατότητα εργασίας στους εγκλείστους, η οποία είναι αυστηρά ατομική και περιορίζεται στο κελί του καθενός. Το απομονωτικό σύστημα, το οποίο υιοθετήθηκε και από άλλα κράτη, όπως Βέλγιο, Σουηδία και άλλα, κυριάρχησε μέχρι της αρχές του 20ου αιώνα.

Πλεονεκτήματα του συστήματος αυτού θεωρούνται η αποφυγή του συγχρωτισμού των εγκλείστων και της εξάπλωσης των μεταδοτικών ασθενειών, η αυτοπαρατήρηση και διέγερση της συνείδησης των κρατουμένων λόγω της απομόνωσης. Η καλύτερη εξασφάλιση της τάξης και η ευκολότερη αποτροπή των αποδράσεων. Ωστόσο μειονεκτήματα του συστήματος αυτού είναι οι ολέθριες συνέπειες για τη σωματική και ψυχική υγεία των κρατουμένων, λόγω της απομόνωσης, όπως η εξασθένηση της βούλησης, η τάση για αυτοκτονία και η εξασθένηση του νευρικού συστήματος, με συνέπεια βαριές ψυχικές διαταραχές. Η κατάργηση του απομονωτικού συστήματος έγινε στις αρχές του 20ου αιώνα με την αντικατάστασή του από το μεικτό σύστημα. Η απομόνωση εφαρμόζεται πλέον στα σωφρονιστικά καταστήματα σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους ως πειθαρχική κύρωση (Χάιδου, 2002).

Στην Ελλάδα το απομονωτικό σύστημα καθιερώθηκε το 1911 στις δικαστικές φυλακές για την κράτηση των υποδίκων και των καταδίκων σε ποινές μέχρι ένα μήνα.

Το μεικτό ή ωβούρνειο σύστημα δημιουργήθηκε από την ανάγκη των Ηνωμένων Πολιτειών για εργατικά χέρια λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και της πορείας εκβιομηχάνισης τους. Η ανεκμετάλλευτη εργατική δύναμη των εγκλείστων θα μπορούσε και πάλι να γίνει παραγωγική, με αλλαγή στον τρόπο μεταχείρισής τους στο σωφρονιστικό κατάστημα. Αποτελεί συνδυασμό των δυο προηγούμενων συστημάτων και εκμεταλλεύεται την εργασία των καταδίκων περιορίζοντας το κόστος των φυλακών. Αποκαλείται και «ωβούρνειο» διότι εφαρμόστηκε για πρώτη φορά το 1816 στη φυλακή του Auburn της Νέας Υόρκης.

Σε αυτό προβλέπεται πλήρης απομόνωση του εγκλείστου σε ατομικό κελί τη νύχτα και κοινή διαβίωση και εργασία την ημέρα. Οι κρατούμενοι υποχρεούνται να τηρούν τον

κανόνα της απόλυτης σιωπής, για πνευματική απομόνωση και πολύ αυστηρή πειθαρχία, της οποίας η παραβίαση αποτελεί πειθαρχικό παράπτωμα. Είναι χαρακτηριστική η αύξηση των πειθαρχικών ποινών στις φυλακές με το σύστημα αυτό, διότι οι κρατούμενοι βρίσκουν άλλους τρόπους επικοινωνίας. Είναι λιγότερο επιβλαβές για την υγεία των εγκλειστών σε σύγκριση με το απομονωτικό, όμως δεν παύει να κινδυνεύει η πνευματική ισορροπία του εγκλειστού από την εφαρμογή της σιωπής γι' αυτό όπου και εφαρμόζεται σήμερα έχει απαλλαγεί από το μειονέκτημα του κανόνα της σιωπής.»

Με την αύξηση του αριθμού των εγκλειστών αυξάνεται και το ποσοστό υποτροπής και επιθετικότητας τους. Επινοείται ένα σύστημα διαβάθμισης των προνομίων, όπως για παράδειγμα ελάττωση του χρόνου εγκλεισμού λόγω καλής διαγωγής. Στην έκτιση μιας στερητικής της ελευθερίας ποινής τίθεται το κίνητρο για βελτίωση. Εμπνευστής του προοδευτικού ή Ιρλανδικού συστήματος είναι ο Σκωτσέζος πλοίαρχος Α. Macconoshie του οποίου το ενδιαφέρον εκδηλώθηκε όταν κρατήθηκε στις γαλλικές φυλακές ως αιχμάλωτος πολέμου (Κουράκης, 1996).

Πρωταρχικός του στόχος ήταν η αποφυγή του περάσματος από την πλήρη στέρση της ελευθερίας στην πλήρη απόλαυσή της με την λήξη της ποινής. Γι' αυτόν τον λόγο επιχειρείται κατά στάδια. Κατά το 1ο στάδιο το οποίο διαρκεί 9 μήνες τουλάχιστον, ο κατάδικος παραμένει σε απομόνωση χωρίς εργασία. Σε αυτή τη φάση έχει τη δυνατότητα για περισυλλογή και μεταμέλεια καθώς από την καλή του διαγωγή εξαρτάται η γρήγορη μετάβαση του στο επόμενο στάδιο. Κατά το δεύτερο στάδιο οι συνθήκες διαβίωσης είναι βελτιωμένες. Ο κατάδικος απομονώνεται τη νύχτα αλλά εργάζεται από κοινού με τους συγκαταρούμενους του κατά τη μέρα. Σε αυτήν τη φάση ο κατάδικος πρέπει να διανύσει τέσσερις τάξεις, κάθε μία από τις οποίες διακρίνεται το χρώμα της στολής, η δε παραμονή του σε αυτές εξαρτάται από την εργατικότητα και την εν γένει διαγωγή και βελτίωσή του. Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο έκτισης της ποινής ο κατάδικος απολύεται υπό τον όρο ότι δε θα διαπράξει νέο έγκλημα στο μέλλον, χωρίς να αποκλείεται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και το χάρισμα του υπολοίπου της ποινής.

Βασικό πλεονέκτημα του συστήματος αυτού είναι ότι ο κρατούμενος συνειδητοποιεί βαθμιαία τις ευθύνες του και προσπαθεί να βελτιωθεί με δική του πρωτοβουλία. Μειονεκτήματα μεν αποτελούν αφενός οι δυσχέρειες παρακολούθησης της εξέλιξης κάθε μεμονωμένου καταδίκου και αφετέρου η ανάγκη για φυλακές που θα διαθέτουν τόσο ατομικά κελιά για το σύνολο των καταδίκων όσο και εγκαταστάσεις για εργασία τους από κοινού.

Το σύστημα εφαρμόστηκε μόνο για μακροχρόνιες στερητικές της ελευθερίας ποινές σε πολλά κράτη, όπως στη φυλακή της Κέρκυρας επί αγγλικής κατοχής. Στην Ελλάδα καθιερώθηκε το 1911 για έκτιση ποινών πάνω από 6 μήνες, αλλά δε λειτούργησε λόγω έλλειψης κατάλληλων καταστημάτων και ειδικευμένου προσωπικού (Χάιδου, 2002).

3.5 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Στην Ελλάδα η σωφρονιστική στατιστική τηρείται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης (Υπηρεσία Στατιστική) το οποίο αποστέλλει τα σχετικά στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας στη Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (Ε.Σ.Υ.Ε.) από την οποία δημοσιεύονται σε ετήσια τεύχη.

Προπολεμικά δημοσιεύονταν ετήσια αναλυτικά τεύχη κατά τα έτη 1926-1938 μεταπολεμικά άρχισαν να δημοσιεύονται από το 1956 ξεχωριστά ετήσια στατιστικά τεύχη για την Πολιτική Δικαιοσύνη, την Ποινική Δικαιοσύνη και τη Σωφρονιστική. Από το 1963 άρχισε να εκδίδεται ένα ενιαίο τεύχος «Στατιστικής της Δικαιοσύνης» (Αρμενόπουλος, 1984). Η Σωφρονιστική στατιστική η οποία αποτελεί το τρίτο μέρος της «Στατιστικής της Δικαιοσύνης, Πολιτικής δικαιοσύνης, Εγκληματικής και Σωφρονιστικής», περιλαμβάνει πίνακες που καταρτίζονται με βάση ατομικά στατιστικά δελτία για τους κρατούμενους. Τα συγκεκριμένα στατιστικά δελτία συμπληρώνονται από τους διευθυντές ή τους διευθύνοντες στα σωφρονιστικά καταστήματα. Για κάθε κατάδικο που εξέρχεται από το κατάστημα συμπληρώνεται ατομικό στατιστικό δελτίο το οποίο περιλαμβάνει τα στοιχεία της ταυτότητάς του, την ηλικία, το επάγγελμά του, την οικογενειακή κατάστασή του, το επίπεδο εκπαίδευσης, το είδος της εκτιόμενης ποινής, την πράξη για την οποία καταδικάστηκε, καθώς και την ημερομηνία και τον λόγο εξόδου του από τη φυλακή. Τα δελτία αυτά αποστέλλονται στην Υπηρεσία Στατιστικής του Υπουργείου κάθε τρεις μήνες όπως επίσης και κάθε Ιανουάριο αποστέλλονται τα στατιστικά δελτία των καταδίκων που παραμένουν στις φυλακές τη νύχτα της 31ης Δεκεμβρίου.

Ο λόγος της στατιστικής έρευνας και αποδελτίωσης των κρατουμένων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός καθώς βοηθά σε περαιτέρω έρευνες τόσο για τον αριθμό των κρατούμενων μίας χώρας όσο και για την ποσοτική ενημέρωση των ιδιοτήτων των κρατουμένων, της ηλικίας τους κα.

Παρακάτω γίνεται απεικόνιση του στατιστικού δελτίου των κρατουμένων, η ποσοτική διαβάθμιση των κρατουμένων της προηγούμενης δεκαετίας καθώς και η αναλογία σε φύλο.

Τα πιο πρόσφατα αποτελέσματα στην Ελλάδα αντιστοιχούν περίπου 109 κρατούμενοι σε πληθυσμό 100.000 ατόμων, σύμφωνα με μέτρηση του 2009. Ο συνολικός πληθυσμός στις φυλακές ανέρχεται στα 11.547 άτομα (μέτρηση την 1η Δεκεμβρίου 2009) επιδεικνύοντας έναν συνεχή ρυθμό αύξησης από το 1998 έως το 2007. Αναλυτικότερα^[1] στις Αγροτικές φυλακές της χώρας κρατούνταν 728 άτομα, στα αναμορφωτήρια ανηλίκων 696 άτομα, στις «κλειστές φυλακές» ενηλίκων 3.812 άτομα, στα θεραπευτικά ιδρύματα 403 άτομα και στις Δικαστικές φυλακές (αναμένοντας να δικαστούν) 6.097 άτομα.

Το αφόρητο και εκρηκτικό μίγμα του συνωστισμού (ο δείκτης κάλυψης χωρητικότητας έφτανε το 2008 στο 129,6%) και των ζητημάτων που ανακύπτουν στην διαχείριση του μεγάλου «μεταναστευτικού και προσφυγικού αριθμού» των φυλακών (το 43,9% είναι μετανάστες και πρόσφυγες σύμφωνα με μέτρηση στις 30 Ιουλίου 2007), προκαλούν ενδογενείς πιέσεις στο ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα. Επίσης, σύμφωνα με τον Μαυρή (2003), *δεν υπάρχει επαρκές ποσοστό κάλυψης της «προσφοράς» εργασίας στις φυλακές και εντοπίζεται μία έλλειψη συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών που θα προετοιμάσουν τις υφ'όρους αποφυλακίσεις (σωφρονιστική υπηρεσία και υπηρεσία αναστολών). Τέλος, η έλλειψη και η στενότητα χρηματικών πόρων, επαρκούς και κατάλληλου προσωπικού και υλικοτεχνικής υποδομής, εμφανίζουν μία αναντιστοιχία μεταξύ θεωρητικής αναφοράς και πρακτικής εφαρμογής, αναφορικά με τον «εκσυγχρονισμένο» Ελληνικό Σωφρονιστικό Κώδικα.*

Ρυθμός αύξησης του πληθυσμού των κρατουμένων στις Ελληνικές φυλακές 1992-2007 (ανά τρία έτη)

Έτος	Συνολικός Πληθυσμός	Αναλογία Πληθυσμού Κρατουμένων ανά 100.000 άτομα
1992	6,524	63
1995	5,891	55
1998	6,150	57
2001	8,295	76
2004	8,726	79
2007	10,370	93

Πηγή : International Centre for Prison Studies.

Κεφάλαιο 4 Η ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

4. 1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Κάθε κοινωνικό σύστημα, κάθε κοινωνική μονάδα για να υπάρξει χρειάζεται κάποιους κανόνες συμπεριφοράς που να καθορίζουν τις σχέσεις των μελών της ομάδας. Είναι γνωστό ότι στις σύγχρονες κοινωνίες που απαρτίζονται από πολλές και διαφορετικές κοινωνικές ομάδες με διαφορετικές αξίες, τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα αποτελούν λόγους που η συμφωνία των ομάδων αυτών δεν καταφέρνουν να δημιουργήσουν κανόνες συμπεριφοράς για όλους.

Οι ομάδες που έχουν την εξουσία είναι και αυτές που επιβάλουν τους κανόνες. Η παραβίαση των κανόνων αυτών προκαλεί την αντίδραση από τα υπόλοιπα μέλη και αυτό είναι που αποτελεί και διαμορφώνει την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά (Αναγνωστάκη, 19787).

Τα εγκλήματα χαρακτηρίζονται από τις συμπεριφορές εκείνες κατά τις οποίες προβλέπονται κυρώσεις από νόμους τους κράτους όπως για παράδειγμα οι ποινές.

Το άτομο του οποίου οι πράξεις τον επιβαρύνουν ποινικά και έρχονται ενάντια στις διατάξεις του ποινικού κώδικα χαρακτηρίζεται εγκληματίας μόνο από τη στιγμή που το ποινικό σύστημα λαμβάνει γνώση της διάπραξης του εγκλήματός του . Η απονομή του στίγματος της καταδίκης κατασκευάζει τον εγκληματία. Άτομα που μπορεί να έχουν διαπράξει σοβαρά αδικήματα εφόσον δεν έχουν αποκαλυφθεί, συλληφθεί, καταδικασθεί και φυλακισθεί λειτουργούν χωρίς κανένα πρόβλημα με τα άλλα μέλη της κοινωνικής τους ομάδας. Τα άτομα που παρουσιάζουν παρεκκλίνουσα συμπεριφορά μπορεί να ανήκουν σε οποιαδήποτε κοινωνικοοικονομική τάξη (Αλεξιάδης, 1995).

Με την ποινή σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα επιδιώκεται σε συνδυασμό με τη δίκαιη ανταπόδοση του κακού που προξένησε το έγκλημα, η ειδική και γενική πρόληψη. Η αρχή της δικαιοσύνης με την ανταπόδοση του κακού και η γενική πρόληψη μέσω της ποινής, απευθύνονται τελικά σε ένα πολύ μικρό ποσοστό που καταδικάζεται και οδηγείται στις φυλακές αφού οι έρευνες έχουν αποδείξει ότι από το σύνολο των αδικημάτων γίνεται γνωστό μόνο το 20% περίπου. Από αυτό το ποσοστό που έρχεται στην επιφάνεια το 35% τελικά καταδικάζεται και μόνο 7,5% οδηγείται στις φυλακές.

Η ειδική πρόληψη επίσης δεν μπορεί να πραγματοποιήσει το στόχο της κοινωνικής επανένταξης εξαιτίας του στίγματος και της ετικέτας του εγκληματία που επιφέρει η καταδίκη και η φυλάκιση. Το στίγμα αυτό δημιουργεί το στερεότυπο του εγκληματία που προκαλεί την εχθρότητα την αποστρόφη και την απόρριψη του από το κοινωνικό σύνολο κάνοντας δύσκολη την οποιαδήποτε προσπάθεια αποκατάστασης (Δασκαλάκης, 1985).

Η Σωφρονιστική μεταβάλλεται σε Θεραπευτική κυρίως επιστήμη με κύριους στόχους την ανθρώπινη διαβίωση των κρατουμένων την ανάπτυξη αισθήματος ευθύνης και αυτοσεβασμού τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, την προσπάθεια μείωσης των αρνητικών επιπτώσεων της φυλάκισης, την παροχή ευκαιριών και τη δυνατότητα

βελτίωσης του μορφωτικού τους επιπέδου, την επαγγελματική τους εκπαίδευση και τέλος τη δυνατότητα εναλλακτικών τρόπων έκτισης της ποινής ώστε να επιτύχει και να πραγματοποιηθεί ο τελικός σκοπός της κοινωνικής τους προσαρμογής. Οι προσπάθειες αυτές εξανθρωπισμού, βελτίωσης και αναμόρφωσης του σωφρονιστικού συστήματος παράλληλα με τις εναλλακτικές λύσεις της τμηματικής έκτισης της ποινής ή την ημιελεύθερη διαβίωση, έχουν ως στόχο να απαλύνουμε όσο είναι δυνατό τις αρνητικές και βλαπτικές της επιπτώσεις (Σπινέλλη, 2005).

Η φυλακή ως θεσμός προσπαθεί να συνδυάσει τους πιο αντιφατικούς στόχους. Την προστασία της κοινωνίας και την αλλαγή συμπεριφοράς των έγκλειστων με απώτερο σκοπό την κοινωνική τους επανένταξη. Την τήρηση της τάξης και της ασφάλειας μαζί με την προσπάθεια για την ανάπτυξη της προσωπικής ευθύνης τη βελτίωση και την αποκατάσταση ενώ στιγματίζει και απορρίπτει. Όλα αυτά σε μία κλειστή κοινωνία σε ένα περιβάλλον πιεστικό όπου το άτομο παύει να ορίζει τον εαυτό του και όπου ακόμα και οι στοιχειώδεις ανάγκες και δραστηριότητες του ρυθμίζονται, αντιμετωπίζονται, ελέγχονται, και περιορίζονται από άλλους (Δασκαλάκης, 1985).

Ένα άλλο σημαντικό θέμα είναι ποιοι είναι τελικά στη φυλακή και αν αυτά τα άτομα αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα. Είναι γνωστό από διάφορες έρευνες ότι μόνο το 10% με 15% γίνεται γνωστό όπως επίσης ότι η εγκληματικότητα δεν είναι φαινόμενο των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων . Είναι ένα φαινόμενο που μετέχουν όλες οι κοινωνικές τάξεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων που βρίσκονται στις ελληνικές φυλακές προέρχονται σύμφωνα με έρευνες από χαμηλά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία προέρχονται από έρευνα που ξεκίνησε το 1983 ο καθηγητής Ηλίας Δασκαλάκης και ομάδα ερευνητών που προχώρησε στην επεξεργασία των στοιχείων μετά τον ξαφνικό θάνατό του (Δασκαλάκης, 1985).

Η έρευνα είχε ως θέμα : «Ο θεσμός της φυλακής στην Ελλάδα»

Συνοπτικά παραθέτονται τα στατιστικά στοιχεία της έρευνας.:

Τόπος γέννησης και διαμονής των κρατούμενων. Το μεγαλύτερο ποσοστό (41,5) κατάγεται από αγροτικές περιοχές από άλλες αστικές περιοχές το 26% και από την Αθήνα το 20%. Ως διαμονή το μεγαλύτερο ποσοστό 55% διαμένει στην Αθήνα και το 32% σε αγροτικές περιοχές. Ηλικία. Η ηλικία των κρατουμένων κυμαίνεται στο μεγαλύτερο ποσοστό 61% μεταξύ 25-45 ετών (στην παραγωγική ηλικία). Κάτω των 25 ετών το 15% και άνω των 45 ετών το 24%. Εκπαίδευση. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι απόφοιτοι Δημοτικού και κάποιων τεχνικών σχολών. Μόνο το 6% έχει μόρφωση ανώτερη ή ανώτατη. Επάγγελμα. Ποσοστό 67% ανήκουν στους τεχνίτες- εργάτες, γεωργούς αγρότες μικροπωλητές – μικροέμπορους και μόνο το 7% σε εμπόρους ανώτερα στελέχη , επιστήμονες. Οικογενειακή κατάσταση. Το 50 % είναι έγγαμοι με παιδιά, 37% άγαμοι 11% διαζευγμένοι. Ποινή. Το 55% βρίσκεται για πρώτη φορά στη φυλακή. Το 45% είναι υπότροποι. Εργασία. 6 στους 10 εργάζονται μέσα στη φυλακή.

Οι ανάγκες των κρατουμένων δημιουργούνται λόγω της απομόνωσης και των επιπτώσεων της φυλάκισης στη συμπεριφορά και την σωματική ή ψυχική τους υγεία.

Αρχικά στο πρώτο στάδιο της φυλάκισης η απότομη αλλαγή περιβάλλοντος δημιουργεί στο άτομο ένα σοκ που χρήζει υποστήριξης έτσι ώστε να προσαρμοστεί ο κρατούμενος στα δεδομένα της φυλακής.

Στην συνέχεια η προσαρμογή στο νόμο της κοινωνίας της φυλακής οδηγεί σε πλήρη αποδιοργάνωση και αυτοκαταστροφή της προσωπικότητάς του. Η κοινωνία της φυλακής δεν είναι αταξική. Με λίγα λόγια, υπάρχουν και εκεί ταξικές διαβαθμίσεις, αποτέλεσμα αυτού ο κρατούμενος να πρέπει να προσαρμοστεί παρά τα φαινόμενα βίας που υπάρχουν μέσα στη φυλακή λόγω των ταξικών διαφορών που έχουν διαμορφωθεί. Ο κρατούμενος μέσα στη φυλακή αισθάνεται ότι δεν είναι τίποτα ότι δεν αξίζει καθώς νιώθει ότι οι άλλοι αποφασίζουν για εκείνον ακόμα και για τις πιο απλές και καθημερινές ευθύνες του και αποφάσεις του. Η καθημερινότητά του εκεί του προσδίδει ένα συναίσθημα απάθειας, χαμηλής διανοητικής απόδοσης λόγω της καθημερινής ρουτίνας που βιώνει μέσα στη φυλακή καθώς και της έλλειψης ερεθισμάτων και ενδιαφερόντων. Από την άλλη πλευρά οι οικογενειακές του σχέσεις κλονίζονται και ο κρατούμενος βιώνει συχνά αισθήματα ενοχής και απόρριψης. Η επαγγελματική και οικονομική τους κατάσταση αναπόφευκτα καταρρέει με αποτέλεσμα οι ανάγκες για καλή ψυχική ισορροπία να κρίνεται απαραίτητη.

Τα μέλη, ωστόσο, της οικογένειάς του παρουσιάζουν αντικοινωνική συμπεριφορά εξαιτίας της κοινωνικής απόρριψης και απομόνωσης που υφίστανται μετά την φυλάκιση του συζύγου – πατέρα. Τέλος η σεξουαλική καταπίεση του κρατούμενου αποτελεί ακόμη έναν παράγοντα οποίος καταπιέζει το άτομο με αποτέλεσμα αυτού διάφορες παρεκκλίσεις και ψυχικές διαταραχές.

Όλα τα παραπάνω δίνουν την εικόνα της ψυχοσυναισθηματικής κατάστασης του κρατουμένου με την είσοδό του στη φυλακή. Ο κρατούμενος, όπως και κάθε άτομο έχει ανάγκες και χαρακτηριστικά και γι' αυτό το λόγο πρέπει να χρήζει πάντα ανάγκης ψυχολογικής υποστήριξης που θα πρέπει να δίνεται με απόλυτο σεβασμό στην προσωπικότητά του.

4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ

Η επανακοινωνικοποίηση των αποφυλακιζομένων είναι ένα ευρύ φάσμα υποστήριξης και ενίσχυσης των ατόμων που έχουν μόλις δει την έξοδο της φυλακής. Με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα το κάθε άτομο έχει ανάγκη υπεράσπισης, υποστήριξης και φροντίδας. Τα στάδια της κοινωνικής επανένταξης βοηθούν το άτομο να αντιμετωπίσει όσο πιο ομαλά γίνεται την είσοδό του και πάλι στην κοινωνία. Οι ειδικοί επιστήμονες όπως και υποστηρικτικοί θεσμοί βοηθούν το άτομο να προσαρμοστεί καθώς του δίνουν εφόδια να μπορέσει να επαναπροσδιορίσει τον εαυτό του μέσα στο καινούργιο γι' αυτόν περιβάλλον. Από το 2004 υπήρξαν σημαντικές εκθέσεις στις οποίες αναφέρονταν αποκλειστικά νομοθετικές πρωτοβουλίες του υπουργείου Δικαιοσύνης και είχαν κυρίως απολογιστικό χαρακτήρα περιέχοντας ταυτόχρονα πληροφορίες για προγραμματισμένες ενέργειες με σκοπό την εξέλιξη της κοινωνικής επανένταξης. Το 2005 αναπτύχθηκε ένα δεύτερο θέμα το οποίο και εστιάστηκε στην επιμόρφωση, την επαγγελματική κατάρτιση, και κοινωνική επανένταξη κρατούμενων. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάταξη «θεμελιώδης στόχος του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι να διασφαλίσει την ομαλή επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία, καθιστώντας τις φυλακές κέντρα επιμόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης – σχολεία μιας δεύτερης ευκαιρίας στην ελπίδα και στη ζωή. Για την επίτευξη αυτού του στόχου εφαρμόζει στα καταστήματα κράτησης, προγράμματα εκπαίδευσης επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και απασχόλησης κρατουμένων» Στην συνέχεια της συγκεκριμένης έκθεσης παρατίθενται περιγραφές σχετικές με τα ειδικά καταστήματα Αυλώνα, Βόλου και Αγροτικό Κασσαβετείας στα οποία γίνονται προγράμματα εκπαίδευσης, καθώς και στο μοναδικό ίδρυμα αγωγής ανηλίκων αρρένων στον Βόλο. Στα

ιδρύματα αυτά πραγματοποιούνται προγράμματα επιμόρφωσης, επαγγελματικής κατάρτισης, ψυχοκοινωνικής στήριξης και συμπληρωματικής εκπαίδευσης (Έκθεση Εθνικής Επιτροπής για τα ανθρώπινα δικαιώματα, 2005).

Τα σχολεία «δεύτερης ευκαιρίας» δίνουν στους ενήλικες φυλακισμένους εκπαιδευτικές δραστηριότητες με σκοπό την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής προσαρμογής νέων ανθρώπων άνω των δεκαοχτώ χρονών, ανειδίκευτων που δεν έχουν τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και δεν έχουν τα απαιτούμενα προσόντα για την αγορά εργασίας.

Σημαντικά προγράμματα ωστόσο για ενήλικες προσφέρονται και στο Κ.Ε.Θ.Ε.Α. και στο κέντρο κρατούμενων Ελεώνα Θηβών το οποίο λειτούργησε πιλοτικά από το 2002 και προσφέρει πολυφασικό θεραπευτικό πρόγραμμα σε δεκάδες κρατούμενους.

Η σωφρονιστική πολιτική που επικαλείται το Υπουργείο Δικαιοσύνης αναφέρει συγκεκριμένα πως ο στόχος της κοινωνικής επανένταξης είναι η ομαλή επαναπροσαρμογή των κρατούμενων στην κοινωνία μέσω προγραμμάτων με παρεμβάσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα που εκτιμάται ότι προσφέρουν ευκαιρίες προώθησης στην αγορά εργασίας μετά την αποφυλάκιση και ειδικότερα με υποστηρικτικές και θεραπευτικές δραστηριότητες που απευθύνονται ειδικά στους εξαρτημένους χρήστες ψυχοδραστικών ουσιών και τους προωθούν σε διαδικασίες αποχής από τη χρήση και απεξάρτησης (Έκθεση Εθνικής Επιτροπής, 2006-2007) .

4.3 ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

Οι υποστηρικτικοί θεσμοί τόσο στην περίοδο πριν τη φυλάκιση όσο και στην κοινωνική επανένταξη του ατόμου είναι ιδιαίτερα σημαντικοί και βοηθούν τόσο ψυχολογικά όσο και πρακτικά το άτομο να λειτουργήσει στην εκάστοτε περίοδο πιο εύκολα και δραστικά για να αντιμετωπίσει το πρόβλημά του. Παρακάτω απαρτίζονται οι βοηθητικοί παράγοντες του ατόμου που αντιμετωπίζει νομικές κυρώσεις αλλά και του ατόμου που επανέρχεται στην κοινωνία έπειτα από κράτηση.

Η «**ΑΡΣΙΣ**» Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων. Είναι μη κυβερνητική οργάνωση που δραστηριοποιείται για την πρόληψη της κοινωνικής περιθωριοποίησης και τη διευκόλυνση της κοινωνικής ένταξης των νέων έως 25 ετών και ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1992 και λειτουργεί στην Αθήνα, την Θεσσαλονίκη, τον Βόλο, τη Λάρισα, την Καρδίτσα και στα Τίρανα. Η ΑΡΣΙΣ από το 1992 παρεμβαίνει στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα, στο Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβέτιας (Α.Σ.Κ.Α.), στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου, στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου και σε πτέρυγες ανηλίκων σε άλλες φυλακές όπως στα Διαβατά, στη Λάρισα κτλ. Η ΑΡΣΙΣ παρεμβαίνει όμως και σε φυλακές ενηλίκων όπως στις ανδρικές και στις γυναικείες φυλακές του Κορυδαλλού, στις φυλακές των Τρικάλων, της Λάρισας, της Χαλκιδικής, κτλ.

Η «**PRAKSIS**» είναι μία ανεξάρτητη, Μη Κυβερνητική Οργάνωση, που βασικό στόχο έχει τη δημιουργία, εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων ανθρωπιστικής και ιατρικής δράσης. Με παρακαταθήκη την κληρονομιά των «Γιατρών Χωρίς Σύνορα», η PRAKSIS διαθέτει δύο Πολυϊατρεία στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τα οποία προσφέρουν εδώ και 15 χρόνια:

- άμεση και δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη,
- ψυχολογική υποστήριξη
- κοινωνική υποστήριξη (συνοδευτικές υποστηρικτικές υπηρεσίες)
- νομική βοήθεια
- στέγαση
- εργασιακή συμβουλευτική

Απευθύνεται σε κάθε κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα που δεν έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής και νομικής υποστήριξης (<http://www.praksis.gr/default.asp?pid=16&la=1&did=60>).

Η «**ΕΠΑΝΟΔΟΣ**» είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Κύρια αποστολή της «**ΕΠΑΝΟΔΟΥ**» είναι η ομαλή κοινωνική ενσωμάτωση όσων αποφυλακίζονται, ειδικότερα, δε, η επαγγελματική κατάρτιση και η προώθησή τους στην αγορά εργασίας, η συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξή τους, η δημιουργία και ανάπτυξη δομών προστασίας για την επανένταξή τους (<http://www.epanodos.org.gr/>).

Ο Σύλλογος Συμπαραστάσεως Κρατουμένων «**Ο Ονήσιμος**» ιδρύθηκε το 1982, με σκοπό να βοηθήσει υλικά και ηθικά τους άπορους φυλακισμένους, αποφυλακισμένους και τις οικογένειές τους. Φροντίζει για την κάλυψη των αναγκών των κρατουμένων, των οικογενειών τους αλλά και των αποφυλακισμένων, με οικονομικά βοηθήματα και είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, ιματισμό, υποδήματα, έπιπλα, πληρωμή ενοικίων, διαφόρων λογαριασμών, κ.α.). Σε συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς φροντίζει για την αποφυλάκιση ατόμων με αυστηρά κριτήρια (άποροι, όχι υπότροποι, οικογενειάρχες, άριστη διαγωγή κατά τη περίοδο κράτησης). Ο Σύλλογος ενισχύει οικονομικά το φιλόπτωχο Ταμείο των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Καταστημάτων Κράτησης, ώστε να βοηθούνται οι άποροι κρατούμενοι. Με ενέργειες του Συλλόγου έχουν ιδρυθεί βιβλιοθήκες, οι οποίες συνεχώς εμπλουτίζονται σε όλα σχεδόν τα Καταστήματα Κράτησης της χώρας (www.onisimos.gr).

Η «**ΕΥΞΕΙΝΗ ΠΟΛΗ**»/ Κέντρο Πληροφόρησης και Υποστήριξης Κοινωνικά Αποκλεισμένων Ομάδων ιδρύθηκε το 1995 με τη συνεργασία των Δήμων Άνω Λιοσίων και Αχαρνών και με κύριο σκοπό την πληροφόρηση, την υποστήριξη και την προώθηση στην απασχόληση κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων (παλινοστούντες, πρόσφυγες, μετανάστες, Τσιγγάνοι, αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες κ.ο.κ.), ώστε να επιτευχθεί ομαλά και άμεσα η κοινωνική τους ένταξη (<http://www.enda.ie/presefxini.pdf>).

Γραφείο Νομικής και Κοινωνικής Αρωγής. Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών λειτουργεί πειραματικά με τη συνεργασία δικηγόρων επιλεγμένων από τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών. Το γραφείο προσφέρει δωρεάν νομικές πληροφορίες συμπαράσταση στο δικαστήριο και συμβουλές κοινωνικής φύσεως. Δωρεάν νομική βοήθεια μπορούν να ζητήσουν άτομα που συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία κοινωνικού αποκλεισμού και συγκεντρώνουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις (πχ. Οικονομική αδυναμία, ανήλικοι, πρώην εξαρτημένοι , αποφυλακισμένοι κλπ).

Πρόγραμμα Νομικής Βοήθειας Δικηγορικού Συλλόγου. Το 1997 ξεκίνησε η παροχή βοήθειας από εθελοντές δικηγόρους για κρατούμενους, αποφυλακισμένους, ανήλικους, πρώην εξαρτημένους κλπ.

Γραφείο Υποστήριξης Αποφυλακισμένων της Γενικής Λαϊκής Επιμόρφωσης. Το γραφείο προσφέρει πληροφορίες για θέματα εκπαίδευσης, εργασίας, επιδομάτων, υγειονομικής περίθαλψης παρέχει κοινωνική και ψυχολογική στήριξη, δίνει νομικές συμβουλές και συμβουλές για εργασιακά θέματα.

Γραφείο Υποδοχής και στήριξης Αποφυλακισμένων. Λειτουργεί στα πλαίσια του προγράμματος υποστήριξης κρατουμένων και αποφυλακισμένων του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Δήμο. Προσφέρει πληροφόρηση για τα προγράμματα κατάρτισης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ενημέρωση για εργασιακά και νομικά θέματα, θέματα περίθαλψης, ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και ψυχολογική στήριξη.

Κοινωνική Βοήθεια Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας (ΕΟΠ). Προσφέρει άμεση υποστηρικτική βοήθεια και δίνει πληροφορίες για υπηρεσίες πρόνοιας.

Γραφείο Υποστήριξης Γυναικών Παραβατών του νόμου. Προσφέρει κοινωνική και ψυχολογική στήριξη σε ατομικό επίπεδο, νομικές συμβουλές και ενημέρωση για εργασιακά θέματα.

Παραγωγικός Συνεταιρισμός Γυναικών «**ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ**». Πρόκειται για γυναίκες που αποφυλακίστηκαν από Ιδρύματα Ανηλίκων.

Κοινωνικοί Ξενώνες Ενηλίκων . Πρόκειται για καταλύματα και απευθύνονται σε άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα στέγης για κοινωνικούς, οικογενειακούς και οικονομικούς λόγους. Τέλος προγράμματα κοινωνικής επανένταξης που λαμβάνουν χώρο στα εξής:

- προγράμματα «ΚΕΘΕΑ»,
- πρόγραμμα «ΔΙΑΒΑΣΗ»
- πρόγραμμα Σαλαμίνας,
- πρόγραμμα «ΠΑΡΕΜΒΣΗ»
- θεραπευτική κοινότητα «ΕΞΟΔΟΣ»
- πρόγραμμα «ΣΤΡΟΦΗ»
- Αναπτυξιακή Σύμπραξη η «NEMESIS»
- Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης η «ΔΕΛΤΑ»
- Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης το «ΕΡΓΟΝ»
- Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής - Πρόγραμμα «Ιάσων»
- Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής. Μονάδα απεξάρτησης Τοξικομανών, Αλκοολικών
- Ψυχιατρικό νοσοκομείο Θεσσαλονίκης
- Αιγινήτειο Νοσοκομείο

- Γενική γραμματεία Νέας Γενιάς
- Εθνικό Συμβούλιο κατά των ναρκωτικών

4.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια για εκσυγχρονισμό και αναμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος καθώς είναι σοβαρές οι ελλείψεις σε οργάνωση κτίρια, προσωπικό, ειδικούς επιστήμονες και νομοθετικές ρυθμίσεις. Ο νέος κώδικας βασικών κανόνων μεταχείρισης κρατουμένων που ισχύει από το Ιανουάριο του 1990 καθιερώνει τις βασικές θέσεις της σύγχρονης σωφρονιστικής επιστήμης, Η όλη μεταχείριση των κρατουμένων είναι προσανατολισμένη στο να αναπτύξει τη θέληση και τις ικανότητές τους προκειμένου να επανενταχθούν.

Καθιερώνεται επίσης ο θεσμός μεταϊδρυματικής αγωγής και μέριμνας της Πολιτείας για την κοινωνική επανένταξη του αποφυλακιζόμενου. Αναγνωρίζεται η πρωταρχική σημασία της μέριμνας για την αποκατάσταση που είναι δύσκολη και αποτελεί το κυριότερο αίτιο για την υποτροπή. Η ίδρυση του Κέντρου Προστασίας Αποφυλακιζόμενων στελεχώνεται με ειδικό επιστημονικό προσωπικό και θα συνεργάζεται ,με σκοπό την επιτυχή επανένταξη, με άλλους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς (Σπινέλλη, 2005).

Οι κοινωνικές υπηρεσίες του τομέα αυτού εξυπηρετούν άτομα κάθε ηλικίας που έχουν υποπέσει σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά, καθώς και σε ανήλικους που ζουν σε οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά επιβαρυνμένες συνθήκες, οι οποίες είναι πιθανό να τους οδηγήσουν σε συγκρούσεις με το περιβάλλον τους ή και σε παραβατική συμπεριφορά.

Η κοινωνική εργασία στον τομέα της παραβατικότητας ασκείται από κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι απασχολούνται :

- στις εισαγγελίες και στα δικαστήρια ανηλίκων
- στις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων
- στις διευθύνσεις του υπουργείου δικαιοσύνης
- στα σωφρονιστικά καταστήματα
- σε ξενώνες παραβατών εφήβων
- σε προγράμματα κοινωνικής επανένταξης
- στα δικαστήρια και στα καταστήματα κράτησης για ενήλικες (φυλακές)
- σε εταιρίες προστασίας αποφυλακιζόμενων
- σε ξενώνες αποφυλακιζόμενων

Ο κοινωνικός λειτουργός που ασχολείται στον τομέα της παραβατικότητας είναι μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της φυλακής ή του σωφρονιστικού καταστήματος. Συμμετέχει στα συμβούλια και στις επιτροπές που είναι αρμόδιες για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη διαβίωση και τη μεταχείριση των κρατουμένων. Ένας από τους κύριους

στόχους της κοινωνικής εργασίας σε αυτόν τον τομέα είναι η διατήρηση της επικοινωνίας και των δεσμών του φυλακισμένου με την οικογένεια του και τα σημαντικά γι' αυτόν πρόσωπα κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής του, καθώς και η αξιολόγηση των οικογενειακών αναγκών και η σύνδεση της οικογένειας με κατάλληλες υπηρεσίες στην κοινότητα.

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται σε σωφρονιστικά καταστήματα, εκτός από την ατομική συνεργασία του με τον κάθε κρατούμενο, αναπτύσσει προγράμματα κοινωνικής εργασίας με στόχο την κοινωνική προσαρμογή στο κλειστό πλαίσιο του καταστήματος, τη βελτίωση της ποιότητας της καθημερινής ζωής, της επικοινωνίας και της αλληλεγγύης. Στις περιπτώσεις αυτές αξιοποιείται η μέθοδος της κοινωνικής εργασίας με ομάδες, με στόχο το μοίρασμα ευθυνών, την κατανομή και οργάνωση των δραστηριοτήτων στο χώρο διαμονής και απασχόλησης των κρατουμένων, την πρόληψη ή και την άμβλυνση των μεταξύ τους συγκρούσεων κλπ. Ειδικότερες παρεμβάσεις αναπτύσσονται σε περιπτώσεις έγκλειστων με χρόνια νοσήματα, αλκοολικών, ψυχικά ασθενών κτλ.

Ιδιαίτερα ευρύ και σημαντικό είναι το πεδίο της κοινωνικής εργασίας με τους ανηλικούς παραβάτες και τις οικογένειες τους καθ' όλη τη διάρκεια της εμπλοκής τους με υπηρεσίες του υπουργείου δικαιοσύνης, και πιο συγκεκριμένα αμέσως μετά τη σύλληψη ή την απαγγελία της κατηγορίας, στο στάδιο της προφυλάκισης, πριν τη δίκη, κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής (προληπτικός ή ποινικός σωφρονισμός), στη φάση προετοιμασίας της αποφυλάκισης και μετά την αποφυλάκιση.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο νέο κώδικα είναι σημαντικά αναβαθμισμένος και συμμετέχει σε πολλές διαδικασίες. Ο νέος οργανισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης προβλέπει αύξηση των οργανικών θέσεων των κοινωνικών λειτουργών τη δημιουργία τμήματος κοινωνικής εργασίας στις 4 μεγαλύτερες φυλακές και επιθεωρητή Κοινωνικό Λειτουργό που μετά από πολλά χρόνια παραμένουν ακόμα στα χαρτιά. Είναι επίσης γνωστό ότι ο αριθμός των κοινωνικών λειτουργών που δουλεύουν σε μία φυλακή είναι δυσανάλογα μικρός σε σχέση με τους κρατούμενους (28 κοινωνικοί λειτουργοί για 5.500 περίπου κρατούμενους σε 27 φυλακές) με αποτέλεσμα αυτού, ο κοινωνικός λειτουργός πολλές φορές να μην προλαβαίνει όλα τα περιστατικά.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Κεφάλαιο 5 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 ΕΙΔΟΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Χρησιμοποιήθηκε ποσοτική έρευνα γιατί έχει σταθερή δομή. « Η φύση του θέματος μέσα από το ερωτηματολόγιο, δείχνει αποτελέσματα να είναι μετρήσιμα, γενικεύσιμα και αντιπροσωπευτικά. Επιπλέον, η ποσοτική έρευνα έχει χαμηλότερο κόστος και απαιτεί λιγότερο χρόνο σε σύγκριση με την ποιοτική έρευνα. Ακόμη, δίνεται η δυνατότητα στο ερευνητή να προσεγγίσει αρκετά μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Τέλος, θέλουμε να εξάγουμε ποσοτικά (στατιστικά)αποτελέσματα ,με βάση την συχνότητα πληροφοριών που λαμβάνουμε» (Κυριαζή, 1999:47).

«Σύμφωνα με την Νόβα – Καλτσούνη (2006) στις ποσοτικές έρευνες (έρευνες με ερωτηματολόγια) τα φαινόμενα και οι ιδιότητές τους πρέπει να μεταφραστούν σε αντιληπτά και μετρήσιμα μεγέθη, με βάση τα οποία μπορούν να ταξινομηθούν. Με τη μέτρηση αποδίδονται τιμές (αριθμοί) σε κάποιο φαινόμενο, με τρόπο ώστε να υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ αριθμών και των χαρακτηριστικών του φαινομένου.»

5.2 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ/ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

1. Ποιες είναι οι συνθήκες κράτησης στο κατάστημα.
2. Εάν τηρούνται τα θεμελιώδη δικαιώματά τους και κατ' επέκταση τα δικαιώματα που ασκούν στο κατάστημα ως κρατούμενοι.
3. Ποια είναι η επαφή/επικοινωνία τους με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
4. Εάν διατηρούν σχέσεις με την οικογένεια και το στενό φιλικό τους περιβάλλον.
5. Εάν οι κρατούμενοι μπορούν να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες εντός του καταστήματος κράτησης.
6. Εάν το κατάστημα κράτησης λειτουργεί ως υποστηρικτικό πλαίσιο προς τους κρατούμενους.
7. Εάν παρακολουθούνται προγράμματα εκπαιδευτικής και κοινωνικής αναμόρφωσης, καθώς κι επαγγελματικής κατάρτισης από τους κρατούμενους.
8. Εάν οι κρατούμενοι γνωρίζουν τους φορείς που πρέπει να απευθυνθούν μετά την απόλυση από το κατάστημα κράτησης

5.3 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ

Σύμφωνα με τη φύση του υπό διερεύνηση θέματος, ο πληθυσμός – στόχος στον οποίο αναφέρεται η έρευνα αποτελείται από το σύνολο των κρατουμένων που βρίσκονται στο Κλειστό Κατάστημα Κράτησης του Αγίου Στεφάνου της Πάτρας, με βάση τα στοιχεία που μας δόθηκαν από τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας του καταστήματος . Κατά

το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της συγκεκριμένης έρευνας οι κρατούμενοι ανέρχονταν στα 750. .

Σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση των συνθηκών κράτησης στο αναφερόμενο κατάστημα, με απώτερο στόχο τον εντοπισμό της διαδικασίας επανένταξης των κρατουμένων ως ενεργά μέλη στο κοινωνικό σύνολο.

Ως δείγμα ορίζεται το υποσύνολο του πληθυσμού που αποτελεί τα «υποκείμενα έρευνας». Το δείγμα μας αποτελείται από 117 κρατούμενους (υπόψη, λόγω ελλιπούς συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, τελικά λήφθηκαν 104 ερωτηματολόγια), η επιλογή των οποίων έγινε τυχαία. Μοναδικό κριτήριο επιλογής τους, η κράτησή τους στο Κατάστημα διεξαγωγής της μελέτης μας.

5.4 ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το Ερωτηματολόγιο είναι αρκετά διαδεδομένο εργαλείο, χρησιμοποιείται στην ποσοτική έρευνα. Αν και η συλλογή πληροφοριών και δεδομένων είναι πιο περιορισμένη καθώς επίσης και ο χρόνος που απαιτείται για να διαμορφωθεί είναι σημαντικά μεγάλος, ωστόσο παρουσιάζει ευκολία στην ανάλυση του και μπορεί να συμπληρωθεί χωρίς παρουσία ερευνητή (Cohen, Manion, Morrison, 2007).

Σύμφωνα με την Κυριαζή, «δίνει τη δυνατότητα συλλογής στοιχείων από μεγάλο αριθμό ατόμων για τα ίδια θέματα. Ταυτόχρονα, μας δίνει την δυνατότητα να συγκρίνουμε και να ποσοτικοποιήσουμε τη στατιστική ανάλυση των στοιχείων που συλλέγονται, τα οποία κατ' επέκταση συνθέτουν το τυποποιημένο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι το κύριο εργαλείο της ποσοτικής έρευνας στην κοινωνική επιστήμη» (Κυριαζή, 2009: 119).

Το ερωτηματολόγιο που επιλέχθηκε ως εργαλείο στην παρούσα μελέτη αποτελείται συνολικά από 56 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι 16 είναι ανοικτής μορφής, οι 19 φίλτρα ή διχοτομικές, οι 10 κλειστής μορφής, η 1 ερώτηση με απάντηση κατά σειρά κατάταξη και οι 10 ημίκλειστης/ ημιανοικτής μορφής. Το περιεχόμενο των ερωτήσεων επιλέχθηκε σύμφωνα με τις ερευνητικές υποθέσεις ή τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία αποτελούν τους άξονες των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου.

5.5 ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Κλειστό Κατάστημα Κράτησης του Αγίου Στεφάνου της Πάτρας κατά το χρονικό διάστημα του δεύτερου εξαμήνου του έτους 2012. Αρχικά ήρθαμε σε επαφή με το εν λόγω Κατάστημα Κράτησης και συγκεκριμένα τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας από τον οποίο πήραμε κατευθύνσεις, σχετικά με τη διαδικασία που θα έπρεπε να ακολουθήσουμε, ώστε να αποκτήσουμε πρόσβαση στους κρατούμενους.

5.6 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το αυτο-συμπληρούμενο ερωτηματολόγιο. Με την άδεια του Προϊσταμένου της Κοινωνικής Υπηρεσίας έγινε διανομή 117 ερωτηματολογίων σε αντίστοιχο αριθμό αποκρινόμενων. Τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους συμμετέχοντες χωρίς την παρουσία της ερευνητικής ομάδας. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε σε τρεις φάσεις. Οι κρατούμενοι που

επιλέχθηκαν ως υποκείμενα στην παρούσα μελέτη πληρούσαν ως κριτήριο συμμετοχής τους, την κράτηση στο συγκεκριμένο κατάστημα στο οποίο διεξήχθη η έρευνα. Η διανομή έγινε και στις τέσσερις πτέρυγες του καταστήματος, στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, καθώς και στους χώρους εργασίας των κρατούμενων όπως το κυλικείο, την αποθήκη και το μαγειρείο.

5.7 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Πριν ξεκινήσει η διεξαγωγή της έρευνας στείλαμε επίσημη αίτηση στη Διεύθυνση του Καταστήματος. Ενημερώσαμε επισήμως το Διευθυντή του Καταστήματος, για την ιδιότητά μας, το σκοπό της έρευνας και την τήρηση της ανωνυμίας και της μη δημοσιοποίησης των αποτελεσμάτων τα οποία θα προκύψουν από τη μελέτη μας. Όταν εγκρίθηκε το αίτημά μας, ενημερωθήκαμε από τον Προϊστάμενο της Κοινωνικής Υπηρεσίας και επιβλέποντα καθηγητή της πτυχιακής μας εργασίας. Πριν τη διανομή των ερωτηματολογίων, εξηγήσαμε στους κρατούμενους το σκοπό της έρευνας, την αυτοδιάθεσή τους στην συμπλήρωση αυτών καθώς και την ανωνυμία των προσωπικών τους δεδομένων.

Κεφάλαιο 6 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ/ ΕΡΕΥΝΑΣ/ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η έρευνα διεξήχθη μέσω της συμπλήρωσης ενός ερωτηματολογίου από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα κρατουμένων (από τα 117 ερωτηματολόγια που συλλέχτηκαν χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση τα 104). Στους πίνακες που ακολουθούν γίνεται αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της στατιστικής ανάλυσης των ερωτηματολογίων, που δόθηκαν στους κρατούμενους του σωφρονιστικού καταστήματος του Αγ. Στεφάνου Πατρών και ακολουθεί η λεκτική ανάλυση, όπου κρίνεται χρήσιμη, χωρίς να αναμασά και να επαναλαμβάνει τα ήδη γεγραμμένα.

Πίνακας 1: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
<i>Ζείτε στον ίδιο θάλαμο με άλλα άτομα;</i>		
1		
ΝΑΙ	104	100
ΌΧΙ	-	-
<i>Ποιος είναι ο αριθμός ατόμων με τα οποία συμβιώνετε;</i>		
1-2	-	-
2-3	-	-
3-4	-	-
>4	104	100
<i>Θα θέλατε να διαβιώνατε μόνοι σας στο θάλαμο;</i>		
2		
ΝΑΙ	42	40,38
ΌΧΙ	62	59,62
<i>Για ποιους λόγους;</i>		
Ησυχία	16	18,60
Καθαριότητα	22	25,58
Συντροφικότητα	48	55,81
<i>Θεωρείτε τη διατήρηση του θαλάμου καθαρού απαραίτητη;</i>		
3		

ΝΑΙ	104	100
ΌΧΙ	-	-
<i>Πόσο συχνά καθαρίζετε το θάλαμο;</i>		
Καθημερινά	104	100
2-3 φορές την εβδομάδα	-	-
1 φορά την εβδομάδα	-	-
1 φορά το μήνα	-	-

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Οι απαντήσεις που δίνονται στο παραπάνω πίνακα είναι λογικές και τα ποσοστά των απαντήσεων θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι προβλέψιμα σε μεγάλο βαθμό. Η διαβίωση με κάποιον συγγάτοικο στο θάλαμο είναι κάτι που προβλέπεται από το νομοθέτη, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων. Από την άλλη είναι ρητή η αναφορά μεταξύ των δικαιωμάτων των κρατουμένων το δικαίωμα της «Ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας», όμως προφανώς λόγω έλλειψης χώρου, πολλοί κρατούμενοι αναφέρουν ότι συμβιώνουν με αρκετά άτομα πέραν των νομίμως προβλεπόμενων στο θάλαμο (4 άτομα). Σύμφωνα με μαρτυρίες των κρατουμένων, που έχουν απαντήσει στο ερωτηματολόγιο, συνήθως σε ένα θάλαμο διαβιώνουν 8-9 άτομα, αλλά υπάρχουν φορές που ο αριθμός αυτός αυξάνεται. Στην ερώτηση «Θα θέλατε να διαβιώνατε μόνοι σας στο θάλαμο;» φαίνεται να διχάζονται οι κρατούμενοι. Το 60% λέει όχι, ενώ το 40% απαντάει θετικά, και η αιτιολογία που ακολουθεί είναι απόλυτα λογική. Οι τρεις λόγοι που αναφέρουν είναι η ησυχία και η καθαριότητα για όσους απάντησαν όχι, ενώ για αυτούς που απάντησαν ναι η αιτιολογία δεν είναι άλλη από τη συντροφικότητα. Η ερώτηση που έπεται- «Θεωρείτε τη διατήρηση του θαλάμου καθαρού απαραίτητη;»- δεν θα μπορούσε παρά να έχει τα παρουσιαζόμενα ποσοστά (απάντηση ναι 100%). Η λογική επιτάσσει τη διαβίωση σε ένα καθαρό περιβάλλον και καθ' αντιστοιχία ο νόμος επιβάλει τη καθημερινή διατήρηση της καθαριότητας στα κελιά των κρατουμένων.

Πίνακας 2: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
<i>4 Πως περνάτε τις ελεύθερες ώρες εντός καταστήματος</i>		
Παραμονή στο θάλαμο	21	20,19
Άθληση	19	18,27
Διάβασμα	12	11,54
Ραδιόφωνο	5	4,81

Περίπατος στο προαύλιο	25	24,04
Άλλο	22	21,15

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται οι απαντήσεις που δόθηκαν στη ερώτηση «Πως περνάτε τις ελεύθερες ώρες εντός καταστήματος;». Η παραμονή στο θάλαμο (21%), η άθληση (19%), ο περίπατος στο προαύλιο (25%) είναι συνήθειες που προτιμούν οι κρατούμενοι. Λιγότερο διαδεδομένη συνήθεια είναι το διάβασμα (5%), λογική απάντηση αν αναλογιστεί κανείς ότι η συντριπτική πλειοψηφία των κρατουμένων είναι άτομα με βασική εκπαίδευση (απόφοιτοι γυμνασίου). Το 22% που απαντάει «Άλλο» σε μεγάλο ποσοστό ασχολείται με το θέατρο στον ελεύθερο χρόνο.

Πίνακας 2: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
<i>Τελευταίο επάγγελμα πριν την εισαγωγή στο κατάστημα</i>		
5		
Χειρονακτική εργασία	45	43,27
Εργασία σε γραφείο	6	5,77
Άνεργος	18	17,31
Ιδιοκτήτης επιχείρησης/ Επιχειρηματίας	16	15,38
Ελεύθερος επαγγελματίας	5	4,81
Άλλο	14	13,46
6 <i>Εργάζεστε στο κατάστημα;</i>		
ΝΑΙ	28	26,92
ΌΧΙ	76	73,08
<i>Αντικείμενο εργασίας εντός καταστήματος.</i>		
Τίποτα	76	73,08
Αποθηκάριος	12	11,54
ΕΣΔΕ	3	2,88
Ηλεκτρολόγος	1	0,96
Καθαριστής	1	0,96
Δουλειά στην κουζίνα	3	2,88

	Μάγειρας	1	0,96
	Ράφτης	7	6,73
7	<i>Θεωρείτε σημαντική την εργασία στο κατάστημα;</i>		
	ΝΑΙ	65	62,50
	ΌΧΙ	39	37,50
	<i>Πιο σημαντικά κίνητρα εργασίας εντός καταστήματος</i>		
	Συμβάλλει στη μείωση ποινής	104	100
Σημαντικό κίνητρο	Αισθάνομαι ενεργός και δραστήριος	-	-
	Είναι καλός τρόπος απασχόλησης μου	-	-
	Συμβάλλει στην περαιτέρω επαγγελματική μου εξειδίκευση	-	-
	Συμβάλλει στη μείωση ποινής	-	-
Λιγότερο σημαντικό κίνητρο	Αισθάνομαι ενεργός και δραστήριος	50	48,08
	Είναι καλός τρόπος απασχόλησης μου	54	51,92
	Συμβάλλει στην περαιτέρω επαγγελματική μου εξειδίκευση	-	-

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει τις συνθήκες εργασίας εντός του καταστήματος και την εργασιακή κατάσταση πριν την εισαγωγή στο κατάστημα. Ισομοιρασμένα φαίνονται τα ποσοστά μεταξύ των εργασιακών χώρων (αντανάκλαση των αντίστοιχων ποσοστών της ΕΛΣΤΑΤ για το σύνολο της χώρας). Είναι αξιοσημείωτο γεγονός η απουσία ατόμων που ως πρότερο επάγγελμα ασκούσαν κάποιο από τα κοινώς αποδεκτά ως «ελιτίστικα» επαγγέλματα (γιατροί, δικηγόροι κτλ). Εντός του καταστήματος φαίνεται να γίνεται σαφές ότι η άσκηση εργασίας λειτουργεί προς όφελος των κρατουμένων, όχι όμως για τους λόγους που την επιδιώκει το ίδιο το σωφρονιστικό σύστημα. Σημαντικότερο κίνητρο εργασίας θεωρήθηκε η μείωση της ποινής- κάτι που επιτυγχάνεται και με άλλους τρόπους όπως η καλή διαγωγή- και όχι ο αντικειμενικός στόχος των συναφών εφαρμοζόμενων προγραμμάτων, η εξειδίκευση σε κάποιο αντικείμενο και η προετοιμασία για την επανένταξη στην κοινωνία. Ως λιγότερο σημαντικό κίνητρο αξιολογήθηκε η ενασχόληση με κάποιο αντικείμενο, η δραστηριότητα εντός του καταστήματος (εργασιοθεραπεία). Μικρή αντίφαση αποτελεί το γεγονός ότι το ποσοστό που θεωρεί σημαντική την εργασία στο κατάστημα είναι 62,5%, και στην πραγματικότητα εργάζεται μόνο το 26,92%. Από αυτή την

απάντηση μπορούμε να συμπεράνουμε ότι κατά κανόνα απουσιάζουν οι κατάλληλες δομές απορρόφησης των κρατούμενων σε κάποια θέση εργασίας και τα ισχυρά κίνητρα που παροτρύνουν τους κρατούμενους να εργασθούν.

Πίνακας 3: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατούμενων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
8 Επίπεδο εκπαίδευσης		
Αναλφάβητος	16	15,38
Απόφοιτος Δημοτικού	33	31,73
Απόφοιτος Γυμνασίου	35	33,65
Απόφοιτος Λυκείου	15	14,42
Απόφοιτος Ανώτερης εκπαίδευσης	-	-
Απόφοιτος Ανώτατης εκπαίδευσης	5	4,81
<i>Θεωρείτε ότι ολοκληρώσατε την εκπαίδευσή σας, πριν την εισαγωγή σας στο κατάστημα;</i>		
9 ΝΑΙ	17	16,35
ΌΧΙ	87	83,65
<i>θα θέλατε να ολοκληρώσετε την εκπαίδευσή σας κατά την διάρκεια της κράτησής σας;</i>		
10 ΝΑΙ	56	53,85
ΌΧΙ	48	46,15
<i>Συνεχίζετε την εκπαίδευσή σας;</i>		
11 ΝΑΙ	22	21,15
ΌΧΙ	82	78,85
<i>Με ποιο τρόπο;</i>		
Φοιτώ σε σχολείο δεύτερης ευκαιρίας εκτός καταστήματος	21	20,19
φοιτώ σε κάποιο ανώτατο/ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα	2	1,92
Παρακολουθώ κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής	-	-

κατάρτισης		
Παρακολουθώ κάποιο πρόγραμμα εκμάθησης υπολογιστών	1	0,96
Παρακολουθώ κάποιο πρόγραμμα εκμάθησης ξένων γλωσσών	5	4,81
Τίποτα	75	72,12

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Μια σχετική αντίφαση παρουσιάζουν τα ποσοστά στις απαντήσεις που φαίνονται στον παραπάνω πίνακα. Ενώ το 83,65% θεωρεί ότι δεν έχει ολοκληρώσει την εκπαίδευσή του, μόνο το 53,85% είναι διατεθειμένο να ολοκληρώσει την εκπαίδευση κατά τη διάρκεια κράτησης. Μια ακόμα αντίφαση έρχεται να διαδεχθεί την προηγούμενη. Αν και το 53,85% θέλει να ολοκληρώσει την εκπαίδευση του μόνο το 21,15% συνεχίζει την εκπαίδευση του, προφανώς λόγω αντικειμενικών δυσκολιών. Η πλειοψηφία των ατόμων που επιλέγει την συνέχεια της εκπαίδευσης φοιτά σε σχολείο δεύτερης ευκαιρίας (20,19%).

Πίνακας 4: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
<i>12 Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;</i>		
Άγαμος	65	62,50
Έγγαμος	18	17,31
Μνηστευμένος	14	13,46
Χήρος	1	0,96
Διαζευγμένος	6	5,77
Σε διάσταση	-	-
<i>13 Έχετε παιδιά;</i>		
ΝΑΙ	48	46,15
ΌΧΙ	56	53,85
<i>Πόσα παιδιά έχετε;</i>		
0	56	53,85
1	16	15,38

2	14	13,46
3	9	8,65
4 και πάνω	9	8,65
14 Ζουν και οι δυο γονείς σας;		
ΝΑΙ	68	65,38
ΌΧΙ	36	34,62
15 Έχετε αδέρφια		0,00
ΝΑΙ	90	86,54
ΌΧΙ	14	13,46
Πόσα αδέρφια έχετε;		
0	14	13,46
1	24	23,08
2	25	24,04
3	11	10,58
4 και πάνω	30	28,85

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Το νεαρό της ηλικίας των κρατουμένων δικαιολογεί την οικογενειακή τους κατάσταση (άγαμος 62,50%). Είναι μηδενικό το ποσοστό των παιδιών που έχουν αποκτηθεί εκτός γάμου (αν είναι 62,50% οι άγαμοι και το ποσοστό αυτών που έχουν παιδί είναι οριακά κάτω από 47,50% 46,15%). Όπως ήταν αναμενόμενο οι περισσότεροι έχουν ένα (15,38%) ή δυο παιδιά (13,46%). Τουλάχιστον το 86,54% των κρατουμένων έχει έναν εν ζωή συγγενή πρώτου βαθμού¹, γεγονός που θεωρητικά μπορεί να ερμηνευτεί ως οικονομική ηθική και πνευματική στήριξη κατά την διάρκεια κράτησης. Φυσικά τα ποσοστά σε σχέση με το πόσα αδέρφια έχουν οι κρατούμενοι όπως είναι λογικό είναι παρόμοια αναλογικά με αυτά των παιδιών τους.

Πίνακας 5: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
----------------	---------------------	-----------------------------

1 Ως συγγενείς πρώτου βαθμού ορίζονται οι γονείς και τα αδέρφια.

<i>Δέχετε επισκεπτήρια από τα μέλη της οικογένειάς σας;</i>		
16	ΝΑΙ	40 38,46
	ΌΧΙ	64 61,54
<i>Ποια μέλη της οικογένειά σας, σας επισκέπτονται;</i>		
	Γονείς	17 16,35
	Αδέρφια	5 4,81
	Και οι δυο	18 17,31
	Κανείς	64 61,54
<i>Πόσο συχνά;</i>		
	3 φορές την εβδομάδα	58 55,77
	2-1 φορά την εβδομάδα	5 4,81
	1 φορά το μήνα	23 22,12
	Άλλο	18 17,31
<i>Ποιος είναι ο τόπος διαμονής της οικογένειάς σας; *2</i>		
17	Αφρική	12 15,19
	Βαλκάνια	26 32,91
	Ασία	9 11,39
	Αθήνα	14 17,72
	Επαρχία	9 11,39
	Λοιπή Ευρώπη	9 11,39
<i>Τι είδους επικοινωνία έχετε μαζί τους; *</i>		
18	Τηλεφωνική	87 86,14
	Μέσω επιστολών	- -
	Όλα τα παραπάνω	- -
	Καμία	14 13,86

2 Στις ερωτήσεις με * το συνολικό ποσοστό δεν προκύπτει από το συνολικό αριθμό των ερωτηματολογίων, αλλά από τα ερωτηματολόγια στα οποία έχει συμπληρωθεί η αντίστοιχη απάντηση.

	Άλλη	-	-
19	<i>Έχετε επικοινωνία με άλλα άτομα;*</i>		
	ΝΑΙ	40	40,40
	ΌΧΙ	59	59,60
20	<i>Με ποιους έχετε επικοινωνία;</i>		
	Συγγενείς	41	71,93
	Φίλους	16	28,07
	Με άλλους	-	-
	Όλους τους παραπάνω	-	-
	<i>Τι είδους;</i>		
	Τηλεφωνική	57	100
	Γραπτή	-	-
	Άλλη	-	-

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με τον πίνακα που παρατίθεται πιο πάνω οι περισσότεροι κρατούμενοι δεν δέχονται επισκέψεις από τα μέλη της οικογενείας τους. Η κοινή λογική μας παρασύρει να υποθέσουμε ότι σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας που εμποδίζει την συχνή επίσκεψη των κρατουμένων είναι η απόσταση από τον τόπο μόνιμης κατοικίας της οικογένειας. Παρόλα ταύτα χρησιμοποιώντας το εργαλείο συσχετίσεων του προγράμματος SPSS 15.0 καταλήξαμε στο συμπέρασμα, ότι μια τέτοια υπόθεση κάθε άλλο παρά αληθινή είναι. Η απόσταση δεν εμφανίζεται ως παράγοντας που επηρεάζει την επισκεψιμότητα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του προγράμματος οι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού (Αφρική 15,19%, Βαλκάνια 32,91%, Ασία 11,39% και Ευρώπη 11,39%) έχουν ίσες πιθανότητες επίσκεψης από τους συγγενείς με τους κρατούμενους που διαμένουν μόνιμα στον ελλαδικό χώρο (29,11%). Όπως θα ήταν αναμενόμενο ο πιο διαδεδομένος τρόπος επικοινωνίας των κρατουμένων είναι η τηλεφωνική επικοινωνία, λόγω κόστους και λειτουργικής ευκολίας. Ένα 28,07% έχει επικοινωνία εκτός από τους κοντινούς συγγενείς και με τους φίλους.

Πίνακας 6: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
21		
<i>Έχετε υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις από τότε που βρίσκεστε στο κατάστημα;</i>		
	ΝΑΙ	74 71,15

	ΌΧΙ	30	28,85
22	<i>Πριν πόσο χρονικό διάστημα;</i>		
	Λιγότερο από 1 μήνα	8	10,13
	Ένα χρόνο πριν	32	40,51
	Δυο χρόνια πριν	29	36,71
	Πάνω από τρία χρόνια	10	12,66
23	<i>Ποια είναι η κατάσταση της σωματικής σας υγείας;</i>		
	Καλή	57	54,81
	Μέτρια	35	33,65
	Κακή	12	11,54
24	<i>Επισκέπτεστε κάποιον γιατρό;</i>		
	Συχνά	27	25,96
	Μερικές φορές	43	41,35
	Σπάνια	18	17,31
	Ποτέ	16	15,38
25	<i>Λαμβάνετε κάποια φαρμακευτική αγωγή;</i>		
	ΝΑΙ	26	25,00
	ΌΧΙ	78	75,00
26	<i>Ποια είναι η κατάσταση της ψυχικής σας υγείας;</i>		
	Καλή	41	39,42
	Μέτρια	24	23,08
	Κακή	39	37,50
27	<i>Συμβουλευέστε κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας;</i>		
	Συχνά	19	18,27
	Μερικές φορές	11	10,58
	Σπάνια	1	0,96
	Ποτέ	73	70,19

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Περνάμε ευθύς σε ένα αρκετά σημαντικό τμήμα της έρευνάς μας, δεδομένου ότι η υγεία, σωματική και ψυχική, του εκάστοτε ατόμου είναι το σημαντικότερο αγαθό. Η πλειοψηφία των κρατουμένων έχει υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις, όπως ρητά ορίζει ο σωφρονιστικός κώδικας. Για το ποσοστό που δεν έχει υποβληθεί ακόμα στις απαιτούμενες εξετάσεις δεν σπεύδουμε να αποφανθούμε για αμέλεια, διότι όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει, σημαντικό ποσοστό των έγκλειστων κρατείται μόλις λίγους μήνες. Όσον αφορά στην ψυχική υγεία των κρατουμένων τώρα σημειώνονται αρκετές παραλείψεις. Το 70,19% δεν παρακολουθείται από κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας. Η συμβουλή ενός ειδικού κρίνεται απαραίτητη όχι μόνο στις περιπτώσεις που έχουν εμφανίσει ψυχολογικό πρόβλημα. Προβλέπεται για την πρόληψη αυτών των προβλημάτων.

Πίνακας 7: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
28 Έχετε διαπράξει στο παρελθόν άλλη αξιόποινη πράξη;		
ΝΑΙ	18	17,48
ΌΧΙ	85	82,52
<i>Ποια ήταν η ηλικία σας;</i>		
>18	3	16,67
19-30	10	55,56
31-40	5	27,78
<i>Τι είχατε διαπράξει;</i>		
Ναρκωτικά	8	44,44
Μικροκλοπές	3	16,67
Διάφορα	11	61,11
29 Για ποιο λόγο βρίσκεστε στο κατάστημα;		
Ανθρωποκτονία	4	3,85
Οικονομικό έγκλημα	4	3,85
Ναρκωτικά	89	85,58
Οπλοκατοχή/οπλοχρησία	1	0,96
Κάτι άλλο	5	4,81

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Ένα εξίσου σημαντικό τμήμα της έρευνας μας υποδεικνύει τα ποσοστά των κρατουμένων που έχουν συλληφθεί στο παρελθόν. Μόλις το 17,48% φαίνεται να έχει συλληφθεί στο παρελθόν, ποσοστό ενθαρρυντικό για την εκπλήρωση του αντικειμενικού στόχου του σωφρονισμού. Σαφώς οφείλουμε να αναφέρουμε ότι αν και δεν είναι στατιστικά σημαντικό το ποσοστό που έχει συλληφθεί στο παρελθόν, τα αδικήματα που έχουν διαπραχθεί από τα άτομα αυτά είναι μεν ποινικά κολάσιμα, όμως κατά κανόνα σταδιακά τα αδικήματα για τα οποία κατηγορήθηκαν αξιολογούνται ως σοβαρότερα. Αποθαρρυντικό γεγονός είναι η ηλικία σύλληψης για πρώτη φορά. Όπως παρατηρεί κανείς η ηλικία τους δεν ξεπερνούσε τα 30 έτη σε ποσοστό 72,63%. Επαληθεύοντας τις στατιστικές μόνο το 3,85% κατηγορείται για σοβαρά εγκλήματα κατά της ανθρώπινης ζωής και το 85,58% κατηγορείται για χρήση ή εμπορία ναρκωτικών ουσιών. Το 4,81% που κατηγορείται για κάτι άλλο πέραν των αναγραφόμενων στο ερωτηματολόγιο κατηγοριών κατηγορείται για κλοπές.

Πίνακας 7: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
<i>Πόσο χρονικό διάστημα κρατείστε;</i>		0,00
Ένα χρόνο	22	26,83
Δυο χρόνια	12	14,63
Πάνω από τρία χρόνια	48	58,54
30 <i>Παίρνετε άδειες;</i>		
Συχνά	1	0,96
Μερικές φορές	6	5,77
Σπάνια	13	12,50
Ποτέ	84	80,77

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Είναι σαφές ότι λόγω των διαπραχθέντων αδικημάτων από τους κρατουμένους η επιβαλλόμενη ποινή φυλάκισης δεν θα ήταν αυξημένη. Παρόλα ταύτα βλέπουμε ότι πολλοί από τους κρατουμένους έχουν ήδη εκτίσει ποινή φυλάκισης άνω των 3 ετών. Οι περισσότεροι κρατούμενοι δηλώνουν ότι η συχνότητα με την οποία παίρνουν άδειες είναι σπάνια έως μηδενική (93,27%), παραβιάζοντας εμφανώς τις ελευθερίες τους. Βάση του σωφρονιστικού κώδικα οι άδειες για τους κρατουμένους πρέπει τουλάχιστον να

υφίστανται, με δεδομένο ότι τα αδικήματα που διέπραξαν δεν επιβάλουν απαγόρευση του δικαιώματος της παραχώρησης άδειας.

Πίνακας 8: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατούμενων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
<i>Συμετέχετε σε κάποια ομάδα δραστηριοτήτων εντός καταστήματος;</i>		
31		
Μπάσκετ	40	50
Ποδοσφαίρου	35	43,75
Ζωγραφικής	-	-
Κεραμικής	-	-
Ξυλογλυπτικής	-	-
Άλλο	5	6,25
<i>Οργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις στο κατάστημα κράτησης</i>		
32		
Συχνά	1	1,02
Μερικές φορές	0	0,00
Σπάνια	13	13,27
Ποτέ	84	85,71
<i>Ποια είναι η σχέση σας με τους άλλους κρατούμενους;</i>		
33		
Πολύ καλή	3	2,88
Καλή	45	43,27
Μέτρια	50	48,08
Κακή	6	5,77

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Οι περισσότεροι κρατούμενοι ασχολούνται με τα ευρέως διαδεδομένα αθλήματα όπως το μπάσκετ και το ποδόσφαιρο, αλλά και το θέατρο. Φυσικά όπως ήταν αναμενόμενο είναι ηχηρή η απουσία πολιτιστικών εκδηλώσεων στο κατάστημα.

Πίνακας 10: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Ερωτηματολόγιο	Αριθμός κρατουμένων	Ποσοστό επί του συνόλου (%)
34 Τι σας προσφέρει η Κοινωνική υπηρεσία του καταστήματος;		
Είδη πρώτης ανάγκης	43	41,35
Ρουχισμό	7	6,73
Τίποτα	45	43,27
Πληροφορίες	9	8,65
35 Είστε ενημερωμένοι για τα προγράμματα/ κοινωνικούς φορείς στους οποίους μπορείτε να απευθυνθείτε μετά την απόλυσή σας;		
ΝΑΙ	25	26,32
ΌΧΙ	70	73,68
Από πού ενημερωθήκατε;		
Κοινωνική υπηρεσία	23	100,00
Σκέφτεστε να απευθυνθείτε σε κάποιο από αυτά ;		
ΝΑΙ	16	15,38
ΌΧΙ	88	84,62
Σε ποιο;		
Ο.Α.Ε.Δ.	16	100,00
36 Πόσο ετών είστε;		
<25	12	11,54
26-35	41	39,42
36-45	26	25,00
>45	25	24,04

ΠΗΓΗ: Ιδία επεξεργασία

Από τις απαντήσεις στα ερωτηθέντα συμπεραίνουμε ότι υπάρχει ελλιπής ενημέρωση για φορείς και προγράμματα που είναι σε θέση να βοηθήσουν τους κρατουμένους μετά τη αποφυλάκιση τους αφού το 15,38% που αναφέρει ότι θα απευθυνθεί σε ένα τέτοιο πρόγραμμα αναφέρει αποκλειστικά τον ΟΑΕΔ. Στη συνέχεια για τις περιπτώσεις που κρίθηκε απαραίτητο έγινε εκτενέστερη ανάλυση διότι τα ποσοστιαία

αποτελέσματα δεν ήταν επαρκή για τη διεξαγωγή ολοκληρωμένου συμπεράσματος.
Αναλυτικότερα για τη μεταβλητή ηλικία παρουσιάζεται ο παρακάτω πίνακας:

Πίνακας 11: Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης ερωτηματολογίου

Στατιστικά		
N		104
	Εκλειπόμενες παρατηρήσεις	0
Μέσος όρος		36,9038
Τυπικό λάθος		1,00461
Διάμεσος		35,0000
Επικρατούσα τιμή		25,00
Τυπική απόκλιση		10,24507
Διακύμανση		104,962
Μέτρο λοξότητας		,558
Εκτιμώμενο τυπικό σφάλμα του Skewness		,237
Μέτρο κύρτωσης		-,703
Εκτιμώμενο τυπικό σφάλμα του Kurtosis		,469
Εύρος		40,00
Ελάχιστη τιμή		22,00
Μέγιστη τιμή		62,00
Άθροισμα		3838,00
Εκατοστημόρια	10	25,0000
	20	27,0000
	25	28,0000
	30	28,5000
	40	32,0000
	50	35,0000
	60	38,0000
	70	42,0000
	75	44,7500
	80	48,0000
	90	52,5000

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα αντιλαμβανόμαστε ότι είναι πολύ μικρή η μέση και η διάμεση ηλικία, φαίνεται ότι μιλάμε για περίπου κανονική κατανομή και η επικρατούσα ηλικία είναι τα 25 χρόνια.

Στον παρακάτω πίνακα διπλής εισόδου παρατηρείται η ένταση της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών Συχνότητα επίσκεψης και οικογενειακή κατάσταση. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η ένταση της σχέσης δεν είναι στατιστικά ισχυρή.

Πίνακας 12: Πίνακας διπλής εισόδου

Αναμενόμενο αποτέλεσμα

	3 φορές την εβδ.	1-2 φορές την εβδ.	1 φορά το μήνα	άλλο	Σύνολο
Άγαμος	36,3	3,1	14,4	11,3	65,0
Έγγαμος	10,0	,9	4,0	3,1	18,0
Μνηστευμένος	7,8	,7	3,1	2,4	14,0
Χήρος	,6	,0	,2	,1	1,0
Διαζευγμένος					
Άγαμος					
Έγγαμος					
Μνηστευμένος	3,3	,3	1,3	1,1	6,0
Χήρος					
Διαζευγμένος					
Σύνολο	58,0	5,0	23,0	18,0	104,0

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Στον παραπάνω πίνακα φαίνεται αναλυτικά η συχνότητα επίσκεψης σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση. Η μεγαλύτερη συχνότητα επίσκεψης παρατηρείται στους άγαμους και είναι 3 φορές την εβδομάδα. Ο πίνακας μη γραμμικής συσχέτισης που ακολουθεί επιβεβαιώνει τον παραπάνω πίνακα διπλής εισόδου. Ο συντελεστής Spearman είναι διάφορος του μηδενός για μη αποδεκτό στατιστικό λάθος (0,119).

Πίνακας 14: Συσχετίσεις

		Συχνότητα επίσκεψης	Οικογενειακή κατάσταση
Spearman's rho	Συχνότητα επίσκεψης	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	,154
		N	104
	Οικογενειακή κατάσταση	Correlation Coefficient	,154
		Sig. (2-tailed)	1,000
		N	104

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μη γραμμικών συσχετίσεων για τις μεταβλητές χώρα προέλευσης-παράπτωμα, παράπτωμα-ηλικία, ηλικία πρώτης σύλληψης-χώρα προέλευσης. Οι δυο πρώτες συσχετίσεις δεν είναι στατιστικά αποδεκτές διότι ο συντελεστής Spearman γίνεται διάφορος του 0 για στατιστικό σφάλμα μεγαλύτερο του 5%.

Πίνακας 15: Συσχετίσεις

		Χώρα προέλευσης	Παράπτωμα
Spearman's rho	Χώρα προέλευσης	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	,020
		N	104
	Παράπτωμα	Correlation Coefficient	,020
		Sig. (2-tailed)	,841
		N	104

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Πίνακας 16: Συσχετίσεις

		Παράπτωμα	Ηλικία
Spearman's rho	Παράπτωμα	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	,018
		N	104
	Ηλικία	Correlation Coefficient	,018
		Sig. (2-tailed)	,852
		N	104

Sig. (2-tailed)	,852	.
N	104	104

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Παρατηρείται ένταση της σχέσης ηλικία πρώτης σύλληψης – χώρα προέλευσης. Για στατιστικό σφάλμα 0,042 ο συντελεστής Spearman γίνεται 0,199 και ισχύει η υπόθεση 1 (H1), δηλαδή υπάρχει μη γραμμική σχέση μεταξύ των δυο μεταβλητών.

Πίνακας 17: Συσχετίσεις

			Ηλικία πρώτης σύλληψης	Χώρα προέλευσης
Spearman's rho	Ηλικία πρώτης σύλληψης	Correlation Coefficient	1,000	,199
		Sig. (2-tailed)	.	,042
		N	104	104
	Χώρα προέλευσης	Correlation Coefficient	,199	1,000
		Sig. (2-tailed)	,042	.
		N	104	104

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Τέλος μέσω της ανάλυσης διακύμανσης προσπαθούμε να εξετάσουμε αν είναι στατιστικά σημαντικές οι διαφορές της ηλικίας που παρατηρούνται μεταξύ 5 κατηγοριών των παραπτωμάτων. Το στατιστικό λάθος που παρουσιάζει το πρόγραμμα SPSS 15.0 είναι μεγάλο, οπότε δε δεχόμαστε ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές (κριτική τιμή $F=0,766$).

Πίνακας 18: Συσχετίσεις, **ANOVA**

Ηλικία	χ^2	df	χ	F	Sig.
Between Groups	324,550	4	81,137	,766	,550
Within Groups	10486,489	99	105,924		
Total	10811,038	103			

ΠΗΓΗ: *Ιδία επεξεργασία*

Συμπεράσματα/ Συζήτηση:

Η παρουσίαση ενός μεμονωμένου αριθμητικού αποτελέσματος είναι εξαιρετικά ανώφελη και οδηγεί στη διεξαγωγή λανθασμένων συμπερασμάτων. Η σύγκριση σημαντικών αποτελεσμάτων με ένα γενικευμένο σύνολο οδηγεί σε πιο ασφαλή συμπεράσματα και σε μια πιο σφαιρική αντιμετώπιση. Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ το 43,9% του πληθυσμού των φυλακών είναι μετανάστες, ποσοστό που στη δική μας περίπτωση παρουσιάζεται επαυξημένο αφού μόνο το 29% έχει ως μόνιμο τόπο διαμονής της Ελλάδα. Όπως πολύ καλά επιβεβαιώνεται μέσω της έρευνας η βιβλιογραφία επαληθεύεται εφόσον δεν υπάρχει επαρκές ποσοστό κάλυψης της «προσφοράς» εργασίας στις φυλακές. (βλ. πίνακα 2) και φυσικά το ποσοστό εργασίας στις φυλακές δεν είναι πάνω από 60% όπως υποστηρίζουν άλλες έρευνες.

Στις περισσότερες έρευνες οι κρατούμενοι εμφανίζονται στην πλειοψηφία τους ως απόφοιτοι δημοτικού ενώ στη δική μας περίπτωση είναι απόφοιτοι γυμνασίου. Σε αντίθεση με τη βιβλιογραφία που θέλει τη φοίτηση σε σχολείο δεύτερης ευκαιρίας να ανέρχεται στο 60% στη δική μας περίπτωση το ποσοστό είναι περίπου 20%. Σημαντικά στατιστικά άλλων ερευνών που δεν επιβεβαιώνονται είναι τα ποσοστά των χειρονακτικών-τεχνικών επαγγελμάτων (67%), το ποσοστό που έχει βρεθεί παλιότερα στη φυλακή (45% αφού το 55% δεν έχει βρεθεί σε φυλακή πάλι), τα ποσοστά των άγαμων (50%), τα ποσοστά ηλικίας (βλ. αποτελέσματα έρευνας στο κεφάλαιο 4). Το μόνο που επιβεβαιώνεται από την έρευνα σε σχέση με τη βιβλιογραφία είναι ότι η εγκληματικότητα δεν είναι αποκλειστικό φαινόμενο των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων.

Κεφάλαιο 7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Ολοκληρώνοντας την ερευνητική αυτή εργασία καλούμαστε να απαντήσουμε στα ερωτήματα τα οποία έχουν τεθεί από την αρχή της εργασίας και έχουν αποτελέσει το έναυσμα για την ίδια την εκπόνησή της.

Οι συνθήκες κράτησης στο σωφρονιστικό κατάστημα όπως είναι αναμενόμενο δεν είναι οι κατάλληλες και μεγάλο μέρος ευθύνης αποδίδεται στις ελλιπείς υποδομές. Ασκούνται τα βασικά ατομικά δικαιώματα και δεν καταπατούνται οι ελευθερίες των κρατουμένων, η επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο είναι περιορισμένη, αν και οι περισσότεροι διατηρούν σχέσεις με συγγενικά και φιλικά πρόσωπα. παρακολουθούνται προγράμματα εκπαιδευτικής και κοινωνικής αναμόρφωσης, καθώς κι επαγγελματικής κατάρτισης από τους κρατούμενους, όχι όμως στον επιθυμητό βαθμό. Τέλος το πιο δύσκολο είναι το έργο της κοινωνικής υπηρεσίας διότι οφείλει να μετατρέπει το κατάστημα σε ένα υποστηρικτικό πλαίσιο για τους κρατούμενους υπό δύσκολες συνθήκες και να γνωστοποιεί σε αυτούς τους φορείς που πρέπει να απευθυνθούν μετά την απόλυση από το κατάστημα κράτησης.

Η παρούσα εργασία μπορεί να μην παρουσιάζει ιδιαίτερη πρωτοτυπία ως προς το θέμα που διαπραγματεύεται όμως είναι απαραίτητη για την εκπόνηση οποιουδήποτε σχεδίου που αφορά στη λειτουργία ή τη δομή των φυλακών εφόσον παρουσιάζει τα επικαιροποιημένα δεδομένα που αφορούν στους κρατούμενους.

Ο νέος σωφρονιστικός κώδικας που βρίσκεται υπό εξέταση στοχεύει θεωρητικά στη δημιουργία ενός αδέκαστου συστήματος σωφρονισμού και επανένταξης των κρατουμένων στο κοινωνικό σύνολο, αγνοώντας τις ελλειμματικές υποδομές και τις διάφορες αντικειμενικές δυσκολίες που υφίστανται. Μέσω της έρευνας που πραγματοποιήθηκε γίνονται αρκετά σαφή τα σημεία που εμφανώς χωλαίνει ο κρατικός μηχανισμός αλλά και το ίδιο το σωφρονιστικό κατάστημα με αποτέλεσμα να φαντάζει ρεαλιστικότερη λύση η επίλυση των τριτοκοσμικών φαινομένων στις φυλακές και όχι η αλλαγή της νομοθεσίας.

Η προοπτική βελτίωσης και εμπλουτισμού της έρευνας δεν σταματά διότι η ίδια η έρευνα αναφέρεται στην καθημερινότητα των φυλακών που είναι δυναμική και δεν παραμένει ίδια. Οι νέες ευρωπαϊκές οδηγίες, η νέα νομοθεσία, το διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικο-οικονομικό και πολιτικό τοπίο δίνουν πάντα αφορμή και έναυσμα για εμβάθυνση και περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσσα βιβλία/ Επιστημονικά κείμενα

Ακαδημία Επιστημών της ΕΣΣΔ, (1990). *Η ιστορία των νέων χρόνων*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.

Αλεξιάδης, (2001). *Σωφρονιστική*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, (1995). *Εγκληματολογία Ι*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, (2001). *Οργάνωση διοίκηση και στελέχωση του σωφρονιστικού συστήματος*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αναγνωστάκης, (1987). *Σωφρονιστικό Δίκαιο: Γενικό μέρος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αρμενόπουλος, (1984). *Το σύνολο στοιχειωδών κανόνων μεταχείρισης των κρατουμένων του Ο.Η. Ε.*

Δασκαλάκης, (1985). *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Εθνική Επιτροπή (2005). Έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εταιρεία Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών για τη δημοκρατία και τις ελευθερίες. (1996). *Οι ελληνικές φυλακές από τον νόμο στην πραγματικότητα*. Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Κουράκης, (1996). *Δυνατότητες βελτίωσης του σωφρονιστικού συστήματος μέσα από τη νομοθετική οδό*. Αθήνα : Εκδόσεις Σάκκουλα.

Κουράκης, (2009). *Η ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Κουράκης, Φαρσεδάκης, (1994). *Έκθεση για την κατάσταση στις Ελληνικές φυλακές και τις δυνατότητες βελτίωσης του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας*. Αθήνα: Τυπογραφείο της Βουλής.

Κυριαζή, (2009). *Η κοινωνιολογική έρευνα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λαμπροπούλου, (1994). *Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μαυρής, (2003). *Το πανοπτικό του χρόνου*. Αθήνα: Τυπωθήτω Γιώργος Δάρδανος.

Μπαμπινιώτης, (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*.
ΑΘΗΝΑ:Κέντρο Λεξικολογίας

Νόβα- Καλτσούνη, (2009). *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Βιβλιοθήκη κοινωνικής επιστήμης και κοινωνικής πολιτικής. Αθήνα: Gutenberg.

Πανούσης, Αλεξιάδης, (2000). *Σωφρονιστικοί κανόνες*. Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Παπαδοπούλου, Π. (1998). *Γλώσσα και φυλακή – Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Τεύχος 68 Α΄ .

Παπαζήση, (1987). *Γονική παροχή*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Παπαθεόδωρος, Θ. (2004). *Συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης του Αζερμπαϊτζάν στο πεδίο της Ποινικής Δικαιοσύνης. Οργάνωση και λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.*

Περιοδικό Φίλοι Φυλακισμένων. (1989). Φθινόπωρο- Χειμώνας. Τεύχος:Α΄.

Σπινέλλη, Κ. (2005). *Εγκληματολογία , σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις.* Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα.

Σπινέλλη, Κ. , Κουλούρης, Ν. , Τσούλος, Ν. (1995). *Σωφρονιστική Νομοθεσία.* 3η έκδοση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Χάιδου, Α. (2002). *Το σωφρονιστικό σύστημα, ζητήματα θεωρίας και πρακτικής.* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Cohen,L. , Manion, L., Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας.*(μτφρ) Σ .Κυρανάκης, Ν. Μαβράκη, Χ. Μητσοπούλου, Γ. Μπισάρα, Μ.Φιλοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Συνέδρια:

Αντωνακόπουλος, Βορτσελά και Αντωνακοπούλου (1999).Ευρωπαϊκό συνέδριο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κατά της Ελλάδας.

Ξενόγλωσσα βιβλία

Bergall, R. , Summer, C. (1997). *A defence and reformulation in social control and political order.* London: New Delphi.

Horwitz, A. (1990). *The logic of social control*. New York: Plenum Press.

Διαδικτυακοί τόποι

<http://wiktionary.org/wiki>, ανάκτηση στις 17/05/2012 19:56 μμ

<http://www.praksis.gr/default.asp?pid=16&la=1&did=60>, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

www.epanodos.org.gr, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:40 μμ

<http://www.enda.ie/presefxini.pdf>, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:48 μμ

www.ministryofjustice.gr, ανάκτηση στις: 16/5/2012 7:02 μμ

<http://www.praksis.gr/default.asp?pid=16&la=1&did=60>, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

www.epanodos.org.gr, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

<http://www.enda.ie/presefxini.pdf>, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

www.ministryofjustice.gr, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

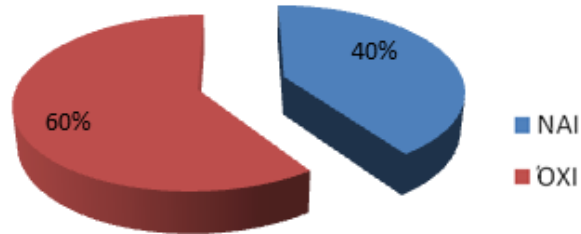
www.onisimos.gr, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

www.prisonstudies.org, ανάκτηση στις: 16/5/2012 6:36 μμ

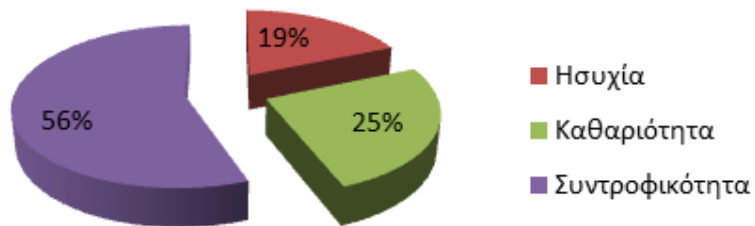
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διαγράμματα

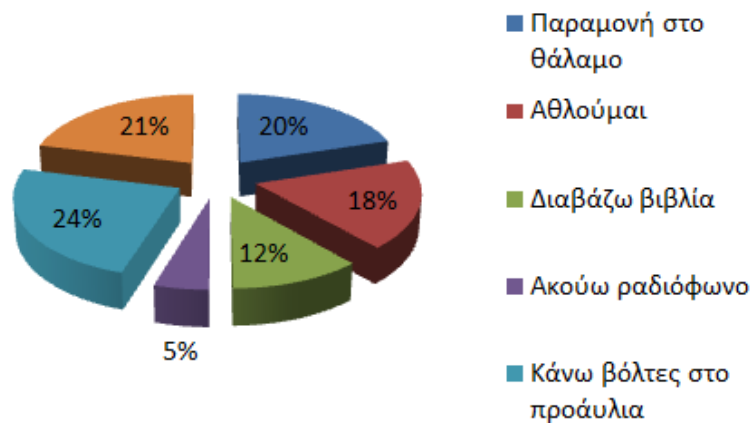
Θα προτιμούσατε να διαβιώνετε μόνοι σας στο θάλαμο;

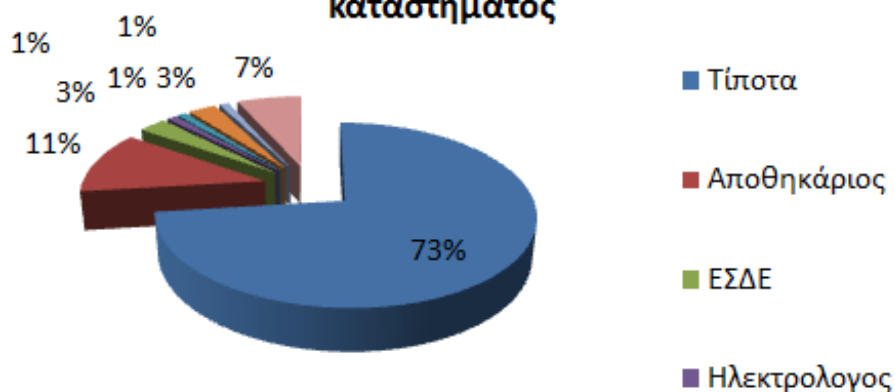
Για ποιούς λόγους θα θέλατε να διαβιώνετε μόνοι στο θάλαμο;

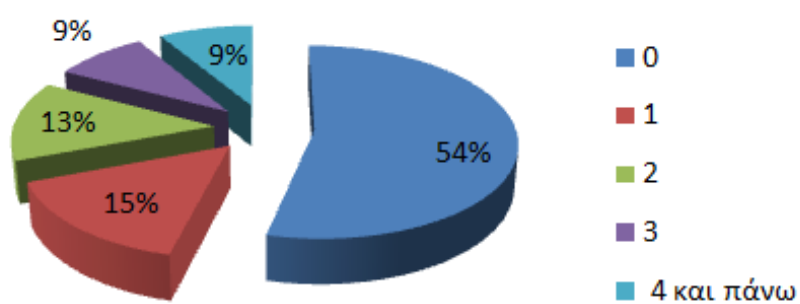
Πως περνάτε τις ελεύθερες ώρες σας:

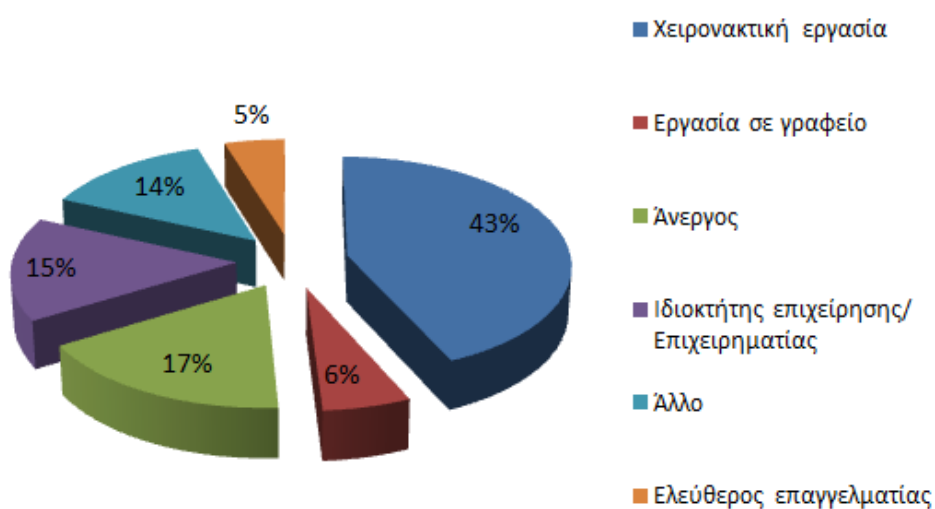
Αντικείμενο εργασίας εντός του καταστήματος

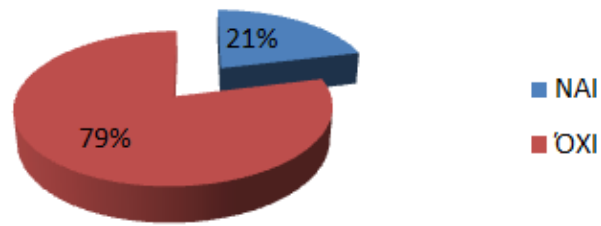
Πόσα παιδιά έχετε;

Αντικείμενο εργασίας εκτός καταστήματος

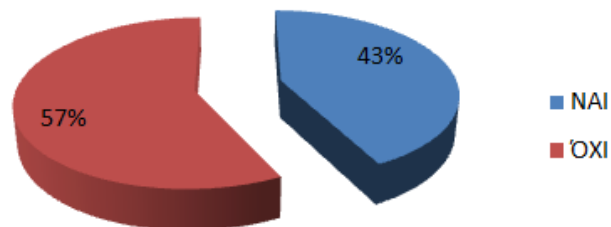
Συνεχίζετε την εκπαίδευσή σας;

Με ποιό τρόπο συνεχίζετε την εκπαίδευσή σας;

Επικοινωνία με άλλους

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το ακόλουθο ερωτηματολόγιο αποτελεί εργαλείο έρευνας. Στην εκπόνηση πτυχιακής εργασίας σπουδαστριών του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι Πατρών. Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση των συνθηκών κράτησης στο Κλειστό Κατάστημα Κράτησης του Αγίου Στεφάνου της Πάτρας και ποια η συμβολή της στη διαδικασία της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων. Η επιλογή σας στη συμπλήρωση αυτού είναι τυχαία και πληρείται η ανωνυμία των στοιχείων σας.

1. Ζείτε στον ίδιο θάλαμο και με άλλα άτομα; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 2)

(α) Ποιος είναι ο αριθμός των ατόμων με τα οποία συμβιώνετε σε κοινό

θάλαμο; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

- 1 - 2 άτομα
- 2 - 3 άτομα
- 3 – 4 άτομα
- Περισσότερα από 4

2. Θα θέλατε να διαβιώνετε μόνοι σας στο θάλαμο; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 3)

(α) Για ποιους λόγους;

.....
.....
.....

3. Θεωρείτε απαραίτητη τη διατήρηση του θαλάμου καθαρού; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 4)

(α) Πόσο συχνά καθαρίζετε το θάλαμο; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας)

- Καθημερινά
- 2-3 φορές την εβδομάδα
- 1 φορά την εβδομάδα
- 1 φορά το μήνα
- Κάτι άλλο.....

4. Πώς περνάτε τις ελεύθερες ώρες εντός καταστήματος; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

- Προτιμώ να μένω στο θάλαμο και να βλέπω τηλεόραση
- Αθλούμαι
- Διαβάζω βιβλία
- Ακούω ραδιόφωνο
- Κάνω βόλτες στο προαύλιο και συζητώ με άλλους κρατούμενους
- Κάτι άλλο.....

.....

5. Ποιο ήταν το τελευταίο επάγγελμα πριν την εισαγωγή σας στο κατάστημα;

.....

6. Εργάζεστε στο κατάστημα; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

Ναι

Όχι (προχωρήστε ερώτηση 7)

(α) Ποιο είναι το αντικείμενο της εργασίας σας;

.....

.....

.....

7. Θεωρείτε σημαντική την εργασία στο κατάστημα; (σημειώστε με x το κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

Ναι

Όχι (προχωρήστε ερώτηση 8)

(α) Ποια είναι για σας τα δύο πιο σημαντικά στοιχεία που αφορούν τους λόγους εργασίας σας στο κατάστημα ; (τοποθετήστε το 1 δίπλα από το πιο σημαντικό και το 2 δίπλα από το δεύτερο πιο σημαντικό στοιχείο).

Συμβάλει στη μείωση της ποινής ()

Αισθάνομαι ενεργός και δραστήριος ()

Είναι καλός τρόπος απασχόλησης μου ()

Συμβάλει στην περαιτέρω επαγγελματική μου εξειδίκευση ()

8. Ποια είναι η εκπαίδευσή σας; (σημειώστε με x το κουτί

που αντιστοιχεί στην απάντησή σας).

- Αναφάβητος
- Απόφοιτος Δημοτικού
- Απόφοιτος Γυμνασίου
- Απόφοιτος Λυκείου
- Απόφοιτος Ανώτερης Εκπαίδευσης
- Απόφοιτος Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Κάτι άλλο.....

9. Θεωρείτε ότι ολοκληρώσατε την εκπαίδευσή σας, πριν την εισαγωγή

σας στο κατάστημα;

- Ναι (προχωρήστε στην ερώτηση 12)
- Όχι

10. Θα θέλατε να ολοκληρώσετε την εκπαίδευσή σας κατά τη διάρκεια της

κράτησής σας;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 12)

11. Συνεχίζετε την εκπαίδευσή σας;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 12)

(α) Με ποιο τρόπο;

- Φοιτώ σε σχολείο δεύτερης ευκαιρίας εκτός καταστήματος
- Φοιτώ σε κάποιο Ανώτατο/Ανώτερο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
- Παρακολουθώ κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης
- Παρακολουθώ πρόγραμμα εκμάθησης υπολογιστών

- Παρακολουθώ πρόγραμμα εκμάθησης ξένων γλωσσών
- Κάτι άλλο.....

12. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

- Άγαμος
- Έγγαμος
- Μνηστευμένος
- Χήρος
- Διεζευγμένος
- Σε διάσταση

13. Έχετε παιδιά;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε ερώτηση 14)

(α) Πόσα παιδιά έχετε;

.....

14. Ζουν και οι δύο γονείς σας;

- Ναι (προχωρήστε ερώτηση 15)
- Όχι

(α) Ποιος από τους δύο έχει αποβιώσει;

- Μητέρα
- Πατέρας
- Και οι δύο γονείς

15. Έχετε αδέρφια;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε ερώτηση 16)

(α) Πόσα αδέρφια έχετε;

.....

16. Δέχετε επισκεπτήρια από τα μέλη της οικογένειάς σας;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε ερώτηση 17)

(α) Ποια μέλη της οικογένειάς σας, επισκέπτονται ;

.....

.....

(β) Πόσο συχνά ;

- 3 φορές την εβδομάδα
- 2-1 φορές την εβδομάδα
- 1 φορά το μήνα
- Άλλο.....

17. Ποιος είναι ο τόπος διαμονής της οικογένειάς σας ;

.....

18. Τι άλλου είδους επικοινωνία έχετε μαζί τους ;

- Τηλεφωνική
- Μέσω επιστολών
- Όλα τα παραπάνω

- Καμία
- Άλλη

19. Έχετε επικοινωνία με άλλα άτομα;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 21)

20. Με ποιους έχετε επικοινωνία;

- Συγγενείς
- Φίλους
- Με άλλους
- Όλους τους παραπάνω

(α) Τι είδους ;

- Τηλεφωνική
- Γραπτή
- Άλλη
- Όλα τα παραπάνω

21. Έχετε υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις από τότε που βρίσκεστε στο κατάστημα;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 23)

22. Πριν πόσο χρονικό διάστημα;

.....
.....

23. Ποια είναι η κατάσταση της σωματικής σας υγείας;

- Καλή
- Μέτρια
- Καθόλου Καλή

24. Επισκέπτεστε κάποιον γιατρό:

- Συχνά
- Μερικές Φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

25. Λαμβάνετε κάποια φαρμακευτική αγωγή;

- Ναι
- Όχι

26. Ποια είναι η κατάσταση της ψυχικής σας υγείας;

- Καλή
- Μέτρια
- Καθόλου Καλή

27. Συμβουλευέστε κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας;

- Συχνά
- Μερικές Φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

28. Έχετε διαπράξει στο παρελθόν άλλη αξιόποινή πράξη;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε ερώτηση 29)

(α) Πόσες φορές;

.....

(β) Ποια ήταν η ηλικία σας;

.....

(γ) Τι είχατε διαπράξει;

.....

29. Για ποιο λόγο βρίσκεστε στο κατάστημα;

- Ανθρωποκτονία
- Οικονομικό έγκλημα
- Ναρκωτικά
- Οπλοκατοχή / Οπλοχρησία
- Κάτι άλλο.....

(α) Πόσο χρονικό διάστημα κρατείστε;

.....

30. Παίρνετε άδειες;

- Συχνά
- Μερικές Φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

31. Συμμετέχετε σε κάποια ομάδα δραστηριοτήτων εντός καταστήματος;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 32)

(α) Σε ποια ομάδα;

- Μπάσκετ
- Ποδοσφαίρου
- Ζωγραφικής
- Κεραμικής
- Ξυλογλυπτικής
- Κάτι άλλο.....

32. Οργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις στο κατάστημα κράτησης:

- Συχνά
- Μερικές Φορές
- Σπάνια
- Ποτέ

33. Ποια είναι η σχέση σας με τους άλλους κρατούμενους;

- Πολύ καλή
- Καλή
- Μέτρια
- Κακή

34. Τι σας προσφέρει η Κοινωνική Υπηρεσία του καταστήματος;

.....
.....
.....

35. Είστε ενημερωμένοι για τα προγράμματα/κοινωνικούς φορείς που μπορείτε να απευθυνθείτε, μετά την απόλυσή σας;

- Ναι
- Όχι (προχώρησε στην ερώτηση 36)

(α) Από πού ενημερωθήκατε;

.....
.....

(β) Σκοπεύετε να απευθυνθείτε σε κάποιο από αυτά;

- Ναι
- Όχι (προχωρήστε στην ερώτηση 36)

(γ) Σε ποιό;

.....

36. Πόσο ετών είστε;

.....

**Ευχαριστούμε για τη
συνεργασία σας.**